

Loofbossen op verstoorde, zeer voedselrijke grond

Hoofdstuk 27c

Inge Somhorst, Eef Arnolds, Roeland Enzlin & Bernhard de Vries

De bossen die in dit deelhoofdstuk aan de orde komen, worden in de wandeling vaak samengevat onder de noemer 'rommelbosjes'. Het gaat om bossen en houtsingels op zeer voedselrijke bodems, dat wil zeggen met hoge gehalten aan voor de plantengroei beschikbare stikstof- en fosforverbindingen. Vaak zijn stikstof en/of fosfor in de grond zelfs met overmaat aanwezig. De hoge voedselrijkdom uit zich in de ondergroei van dergelijke bosjes die gedomineerd wordt door ruigtekruiden, zoals Grote brandnetel, Gestreepte en Gladde witbol, Kleefkruid en Kweek. In de struiklaag zijn vaak soorten als Gewone vlier, Boswilg en Braam aanwezig. Eigenlijke bosplanten ontbreken of zijn zeer schaars. De meeste bosjes in deze categorie zijn aangeplant op voormalige, sterk bemeste landbouwgrond, waarvan het originele bodemprofiel door groundbewerking is verstoord. De aanleg daarvan heeft vaak plaatsgehad in het kader van ruilverkavelingen of landschapsplannen, zoals landschappelijke beplanting op overhoekjes in agrarisch gebied, in bufferzones rond natuurterreinen en als 'schaamgroen' op afgedekte vuilstortplaatsen, rond moderne agrarische bedrijfsgebouwen, mestsilo's, zandwinputten, en dergelijke. Varianten op dit thema zijn recreatiebossen, bijvoorbeeld dorpsbosjes in de veenkoloniën en de beplanting in bungalowparken en rond visvijvers en picknickplaatsen. Meestal gaat het in deze gevallen om kleine oppervlakten bos van hoogstens enkele hectares. Vandaar dat we in het algemeen spreken over 'rommelbosjes' en niet over 'rommelbossen'. Ook jonge, lintvormige landschapselementen in het cultuurland, zoals bossingels en houtwallen, hebben gewoonlijk de kenmerken van zulke bosjes.

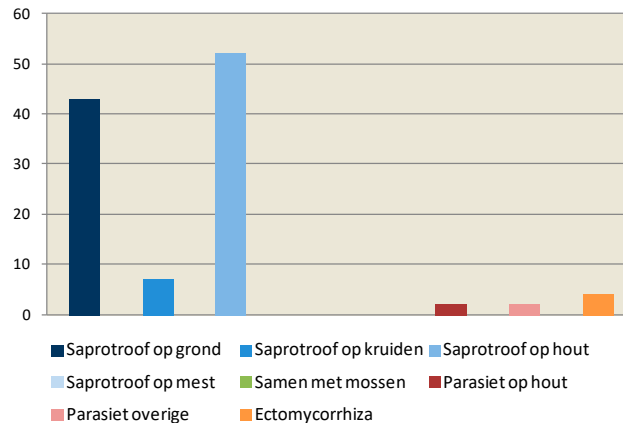
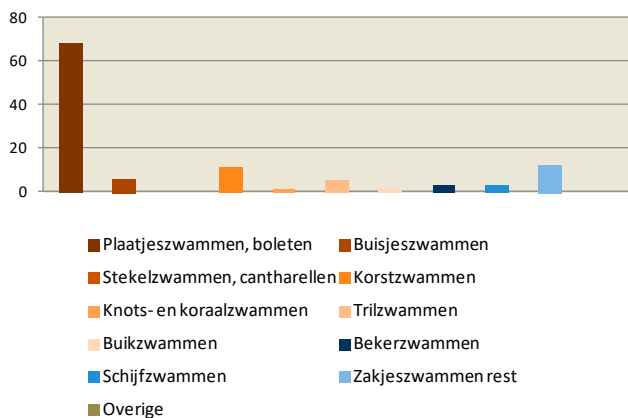
Grotere oppervlaktes bos die tot deze categorie behoren, vinden we sinds kort op sommige landbouwbedrijven die een deel van het land hebben omgezet in (tijdelijk) bos, bijvoorbeeld tientallen hectares op het voormalige akkerbouwbedrijf De Schipborgh bij Anloo. Dit kunnen gemengde loofbossen zijn, maar ook plantages van populier of acacia en naaldhoutopstanden. Een variant hierop is de aanleg van nieuwe particuliere landgoederen op landbouwgrond, zoals Scholtezathe ten oosten van Emmen en de landgoederen Kleuvenveen en Hoogveld bij Anderen. Ook recente uitbreidingen van boswachterijen vallen hier vaak onder.

De paddenstoelenflora van dergelijke voedselrijke loofbossen verschilt sterk van die van voedselarme bossen. Een groot aantal paddenstoelen is kenmerkend voor een van beide typen. Rommelbosjes zijn opvallend arm aan mycorrhizapaddenstoelen, maar kunnen vrij rijk zijn aan humusafbrekers en houtpaddenstoelen. Het aantal houtpaddenstoelen neemt uiteraard sterk toe met de leeftijd van de opstanden en de daarmee gepaard gaande grotere hoeveelheid dood hout. De mycoflora van grotere bospercelen is veel rijker dan van bossingels en houtwallen, doordat de laatste erg gevoelig zijn voor uitdroging.

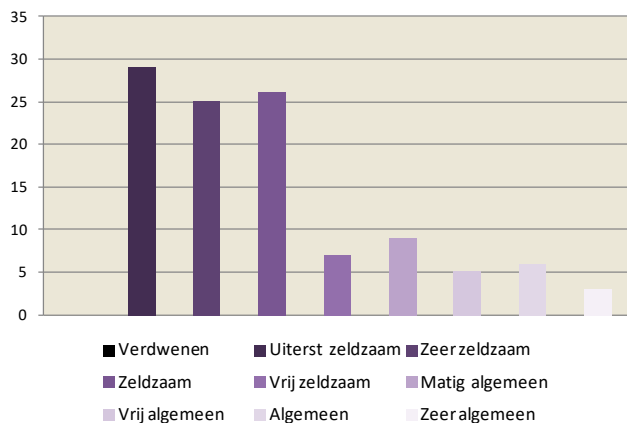
Kenmerkende paddenstoelen van zeer voedselrijke bossen vinden we niet alleen in recent aangeplante bosjes, maar ook in toenemende mate in de randzones van oudere bossen, bijvoorbeeld van veel eikenstrubben langs de essen. Oorzaken zijn, naast de alom hoge stikstofdepositie, het inwaaien van meststoffen vanuit aangrenzend cultuurland, het clandestien storten van vuilnis en puin en het dumpen van maaisel, afgefallen blad en ander tuinafval. In de omgeving van dorpen en steden kunnen ook honden een belangrijke bijdrage leveren aan de vermessing van bosranden. We vinden een soortgelijke mycoflora in verdroogde moerasbosjes op veengrond, waar door oxidatie van het veen veel nutriënten zijn vrijgekomen.

Al deze factoren tezamen worden wel samengevat onder de noemer 'verrommeling van het landschap'.

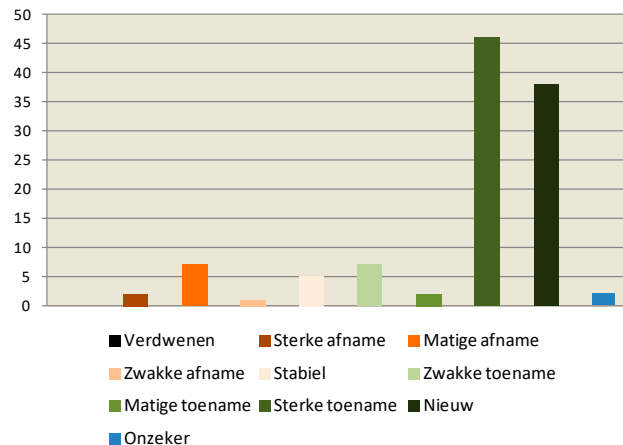
Verdeling van kenmerkende soorten paddenstoelen van zeer voedselrijke loofbossen (n= 111) over verschillende groepen

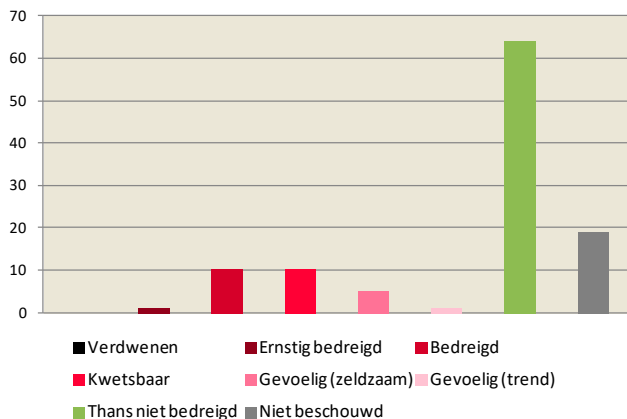
Morfologisch-taxonomische groepen (naar Arnolds & Van den Berg, 2013)

Functionele groepen (naar Arnolds & Van den Berg, 2013)

Frequentieclassen in Drenthe

Categorieën van de Nederlandse Rode Lijst (naar Arnolds & Veerkamp, 2008)

Taxonomische en ecologische groepen

In totaal worden in Drenthe 111 soorten paddenstoelen als kenmerkend beschouwd voor zeer voedselrijke bossen. Zoals bij de meeste ecologische groepen behoort het merendeel (62%) daarvan tot de plaatjeszwammen. Daarbij zijn trechterzwammen (*Clitocybe*) en franjehoeden (*Psathyrella*) opvallend goed vertegenwoordigd met respectievelijk tien en acht soorten. Opvallend is verder het hoge aandeel van de restgroepen van de ascomyceten met 12 soorten (11%). In dit geval gaat het voornamelijk om kernzwammen (pyrenomyceten).

Binnen de kenmerkende paddenstoelen van rommelbosjes vormen houtpaddenstoelen met 56 soorten (50%) de meest omvangrijke groep.

Trendklassen in Drenthe

Onder de vijf meest algemene soorten zitten drie korstzwammen: de Ziekenhuisboomkorst (*Radulomyces confluens*), Witte vlierschorszwam (*Hyphodontia sambuci*) en het Papierzwammetje (*Byssomerulius corium*). De andere zijn het Echt judasoor (*Auricularia auricula-judae*) en de Kleine kaaszwam (*Skeletocutis nivea*). Het aantal saprotrofe soorten op de grond en kruidachtige plantendelen is met 50 soorten (46%) bijna even groot, met als algemeenste vertegenwoordigers de Roodbruine schijnridderzwam (*Lepista flaccida*), het Halmruitertje (*Marasmiellus vaillantii*) en de Valse kopergroenzwam (*Stropharia caerulea*). Opvallend is het zeer lage aantal kenmerkende mycorrhizapaddenstoelen (4 soorten, 4%), waartoe ook twee satijnzwammen worden gerekend, waarvan mycorrhizavorming nog niet vaststaat. Kenmerkende paddenstoelen geassocieerd met mossen ontbreken helemaal. Tenslotte parasiteren twee opvallende soorten (2%) op andere paddenstoelen: De Parasietbeurszwam (*Volvariella surrecta*) en de Odeurzwam (*Squamanita odorata*).

Verspreiding, frequentie en trend

Ondanks het ogenschijnlijk triviale karakter van rommelbosjes zijn opmerkelijk veel kenmerkende paddenstoelen van dit habitatype in Drenthe uitgesproken zeldzaam. Het gaat in totaal om 81 zeldzame tot uiterst zeldzame soorten (maximaal 10 bezette kilometerhokken), 73% van het totaal. Dit houdt gedeeltelijk verband met de relatief kleine oppervlakte en het versnipperde karakter van deze bosjes in de provincie, maar ook op een ruimere geografische schaal blijken veel soorten zeldzaam. Slechts 23 soorten (21%) zijn min of meer algemeen, waaronder drie zeer algemeen: de Roodbruine schijnridderzwam (*Lepista flaccida*), Vlierkorstzwam (*Hyphodontia*

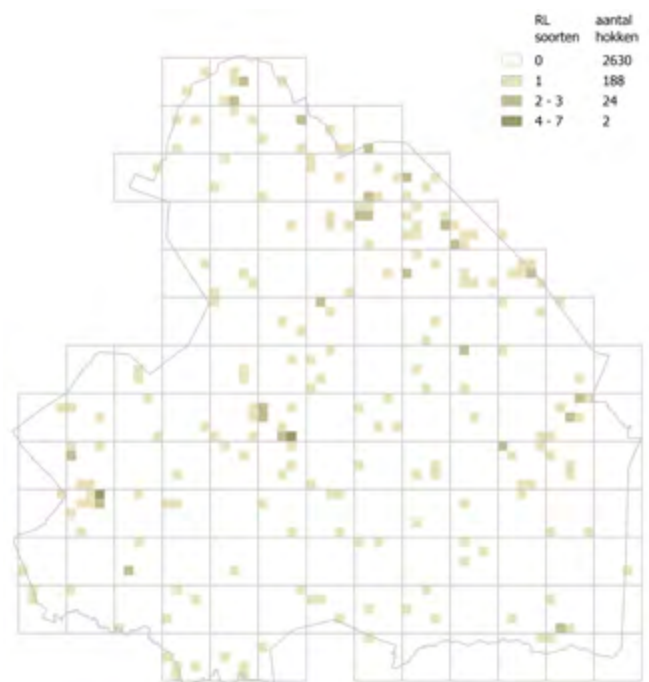

Aangeplante bosjes op voormalig bemest bouwland worden in het voorjaar vaak gemarkeerd door een zoom van Fluitenkruid, later in het jaar van Grote brandnetel.

sambuci) en Ziekenhuisboomkorst (*Radulomyces confluens*). De trend van de groep als geheel is in Drenthe uitgesproken positief. Niet minder dan 46 soorten (42%) vertonen in deze eeuw een sterke vooruitgang. Soorten met een spectaculaire toename van het aantal kilometerhokken zijn vooral houtzwammen, bijvoorbeeld de Berijpte schorszwam (*Peniophora lycii*) met 6 kilometerhokken vóór 1999 en 409 daarna (68 x zo veel; gegevens afgekort: 6/409, 68x), Klontjestrilzwam (*Exidia nucleata*, 9/455, 51x), Kleine kaaszwam (*Skeletocutis nivea*, 9/419, 47x), Krulhaarkelkzwam (*Sarcoscypha austriaca*, 1/22, 22x) en Echt judasoor (*Auricularia auricula-judae*, 37/586, 16x). Bij de strooiselafbrekers valt een sterke toename op bij onder andere de Panterchampignon (*Agaricus brunneolus*, 1/39, 39x), Stinkende trechterzam (*Clitocybe foetens*, 3/109, 28x), Vleeskleurige zalmplaat (*Clitopilus geminus*, 1/25, 25x) en Donker

elfenschermpje (*Mycena diosma*, 1/22, 22x). Nog eens 39 soorten (35%) zijn pas sinds 1999 uit Drenthe bekend. Zes daarvan zijn nu al in tenminste tien kilometerhokken aangetroffen: Rozeblauwig waskorstje (*Exidiopsis effusa*, 0/22), Glad tepelkogeltje (*Rosellinia mammiformis*, 0/14), Donsvoetbundelzwam (*Meotatomyces dissimulans*, 0/12), Sparrenveertje (*Pterula multifida*, 0/11), Bleke borstelkurkzwam (*Corioloopsis trogii*, 0/11) en Spieringtrechterzwam (*Clitocybe phaeophtalma*, 0/10).

Daar tegenover vertonen slechts tien soorten (9%) een zwakke tot sterke achteruitgang. In de meeste gevallen gaat het dan nog om soorten met kleine, onopvallende vruchtlichamen die vroeger tijdens nauwkeurig onderzoek in proefvlakken eerder gevonden werden en waarvan de afname vermoedelijk niet reëel is. Geen enkele soort is sinds 1999 uit Drenthe verdwenen.

Het aantal soorten paddenstoelen (links) en het aantal Rode-lijstsoorten (rechts) per kilometerhok met een voorkeur voor loofbossen op zeer voedselrijke grond.

De sterk positieve trend van deze groep past goed bij de toenemende vermessing van het landschap en de uitbreiding van bossen op voormalige landbouwgronden. Daarnaast heeft de systematische kartering van de afgelopen jaren van heel Drenthe extra bijgedragen aan de toename van deze soortengroep, doordat toen veel meer aandacht is besteed aan bosjes en andere groene elementen in landbouwgebieden dan voorheen het geval was.

Paddenstoelen van voedselrijke en verstoorde bossen zijn in Drenthe vrijwel overal te vinden. Grotere lacunes in de verspreiding vinden we enerzijds in grootschalige landbouwgebieden zonder bos, bijvoorbeeld in de oostelijke veenkoloniën, anderzijds in grote, voedselarme natuurgebieden, bijvoorbeeld het Bargerveen en de Dwingeloosche Heide. Hoge soortenaantallen treffen we vooral aan in de potkleigebieden en landgoederengordel in het noorden van de provincie en in de beekdalen, bijvoorbeeld in het stroomgebied van de Drentsche Aa en langs de Hunze. In dat laatste gebied vormen aangeplante bosjes op veraardend veen een zeer geschikte biotoop voor deze groep paddenstoelen. Ze zijn ook aanmerkelijk beter vertegenwoordigd in de boswachterijen op de wat rijkere gronden van de Hondsrug dan in voedselarme streken als het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld. Ook op het plateau liggen lokaal soortenrijke gebieden, bijvoorbeeld in nieuwe landgoederen. Daar zijn de twee topperreinen van Drenthe te vinden voor deze groep paddenstoelen: natuurontwikkelingsgebied Schepping bij Holthe (km 233-540) met 43 kenmerkende soorten en de omgeving van het Boekweitenveentje bij Gieten (km 245-557) met 34 soorten. In beide terreinen liggen stukjes loofbos op voorheen omgewerkte, voedselrijke en ten dele ook kalkrijke zand- en leemgrond. Ongetwijfeld heeft het intensieve mycologische onderzoek in deze gebieden sterk bijgedragen aan de hoge score (zie ook hoofdstuk 9). Andere kilometerhokken met 20 of meer soorten liggen in De Kleibosch bij Foxwolde (km 227-575, 22 soorten; 227-574, 20 soorten).

Variatie in voedselrijke bossen

De karakteristieke mycoflora van rommelbosjes en vergelijkbare

landschapelementen wordt dus op de eerste plaats bepaald door het hoge nutriëntengehalte van de bodem. In allerlei andere kenmerken zijn deze vegetaties zeer variabel. Ze kunnen groeien op zand, veen en leem en zowel op droge als vochtige grond. De boomlaag kan bestaan uit allerlei loofbomen, zoals Zomereik, berk, Es, Zwarte els, Canadapopulier en diverse wilgen, minder vaak Beuk, maar ook uit aangeplante naaldbomen als Fijnspar, Sitkaspar en Grove den. Van deze naaldbossen op voedselrijke grond komen hier alleen enkele saprotrofe paddenstoelen aan de orde, zoals de Smalsporige wimperzwam (*Scutellinia cejpii*) en het Fors porfierzwammetje (*Pseudobaeospora frieslandica*). Karakteristieke mycorrhizavormers van jonge, aangeplante naaldbossen worden in hoofdstuk 28 behandeld, maar daaronder zijn geen soorten met een optimum op zeer voedselrijke grond.

De variatie aan houtige gewassen is een van de redenen voor het grote aantal kenmerkende soorten paddenstoelen voor deze ecologische groep. Er bestaat een flinke overlap met de paddenstoelen van parken en tuinen (hoofdstuk 20a) en van ruigten (hoofdstuk 20b), eveneens zeer voedselrijke milieus. Parken verschillen van rommelbosjes vooral door hun in het algemeen grotere ouderdom, een meer open karakter met verspreide bomen in vaak grazige vegetaties, de aanwezigheid van oude bomen en het intensieve beheer. Tuinen en ruigtes verschillen vooral in het ontbreken van een boomlaag en in de regelmatig terugkerende bodemverstoring die een grote invloed heeft op de mycoflora. Paddenstoeltjes die karakteristiek zijn voor stengels van Grote brandnetel worden in dit boek bij de ruigten behandeld, maar ze hadden met evenveel recht in dit hoofdstuk aan de orde kunnen komen.

In vegetatiekundig opzicht zijn de hier beschreven bossen vaak moeilijk te plaatsen. Binnen het in Drenthe algemene Berken-Eikenbos wordt een subassociatie met stekelvarens onderscheiden (*Betulo-Quercetum dryopteridetosum*) die ontstaat onder invloed van bodemverstoring en/of bemesting. Karakteristiek is het talrijke optreden van Brede en Smalle stekelvarens, Rankende helmbloem en Braam (Stortelder et al., 1999), een zeer herkenbaar fenomeen in

In veel Drentse Berken-Eikenbosjes is de invloed van vermessing te zien aan de grote hoeveelheid bramen en stekelvarens in de ondergroei.

grote delen van Drenthe. De meest uitgesproken voorbeelden van deze subassociatie kunnen tot de zeer voedselrijke bossen worden gerekend. Dat geldt ook voor de meest voedselrijke varianten van de subassociatie met Zachte witbol van het Beuken-Eikenbos (*Fago-Quercetum holcetosum*), dat verder gekenmerkt wordt door het optreden van onder andere Gewone esdoorn, Gestreepte witbol en Braam. Ook dit bostype ontstaat door verrijking: het inwaaien van meststoffen vanuit naburige landbouwgronden, bosbemesting of voormalig landbouwkundig gebruik (Stortelder et al., 1999). Op veengronden worden verdroogde en verruigde elzenbossen met een ondergroei van ruigtekruiden onderscheiden als de rompgemeenschap van Grote brandnetel van het Verbond van Elzenbroekbossen (*RG Urtica dioica-(Alnion glutinosae)*).

Zeer jonge bossen op voormalige bemeste landbouwgronden kunnen veelal beter worden gekarakteriseerd als overblijvende ruigtevegetaties uit de klasse van de nitrofiële zomen (*Galio-Urticetea*) met daarboven een boomlaag, dan als bosgemeenschappen.

Voedselrijke bossen, oibossen en zoomvegetaties

Zeer voedselrijke bossen komen van nature hoofdzakelijk voor in stroomdalen van beken en rivieren en aan de randen daarvan. In overeenstemming daarmee hebben bijna alle paddenstoelensoorten van deze ecologische groep in Nederland hun hoofdverspreiding in het rivierengebied en het Rijn-Schelde estuarium, alsmede secundair in het Hollandse polderland en Flevoland. Vergelijking met standplaatsopgaven in de buitenlandse literatuur wijst uit dat de meeste soorten hun natuurlijke optimum hebben in oibossen in het overstromingsgebied van rivieren, bijvoorbeeld in het Rijndal in Zuidwest-Duitsland (Kriegelsteiner, 2000-2010).

Daarnaast is een aantal soorten paddenstoelen van deze ecologische groep vermoedelijk afkomstig uit stikstofrijke mantel- en zoomgemeenschappen. Deze plantengemeenschappen komen oorspronkelijk voor aan natuurlijke bosranden, gewoonlijk eveneens langs rivier- en beekdalen. Nitrofiële mantelgemeenschappen behoren in vegetatiekundig opzicht tot het Verbond van Bramen en Sleedoorn (*Pruno-Rubion radulae*), met struiken als Gewone vlier, Eenstijlige meidoorn en Sleedoorn. Aan de buitenzijde kunnen nitrofiële zoomgemeenschappen ontstaan van het Verbond van Look-zonder-look (*Galio-Alliarion*) met ruigtekruiden als Grote brandnetel, Kleefkruid en Hondsdraf (Stortelder et al., 1999). Onder invloed van de mens hebben deze vegetatietypen zich in de loop van eeuwen sterk uitgebreid in het landschap. Bosrandgemeenschappen worden in deze atlas niet afzonderlijk behandeld, omdat er weinig soorten paddenstoelen kenmerkend voor zijn. Het gaat daarbij in feite alleen om enkele soorten die een specifieke band hebben met karakteristieke plantensoorten van bosranden, zoals Sleedoorn, meidoorn en Gewone vlier. De meeste andere soorten paddenstoelen groeien nu ook in allerlei bossen. Anders dan vaatplanten, zijn fungi niet gevoelig voor de lichtintensiteit op hun groeiplaatsen.

Het aanplanten van bossen op bemeste grond is niet alleen een recente aangelegenheid. Bij de grootschalige bebossing van heidevelden en stuifzanden in de eerste helft van de vorige eeuw is vaak een forse aanvangsbemesting toegepast. Omdat deze mestgift plaatsvond op van oorsprong zeer voedselarme gronden, hebben deze bossen vaak toch nog een tamelijk voedselarm karakter, maar sommige percelen met een zware compostgift en een behandeling met lupine als groenbemesters vertonen in hun paddenstoelenflora grote overeenkomst met de terreinen die hier als rommelbosjes worden gekarakteriseerd. Meer details over de invloed van bosbemesting op de paddenstoelenflora komen aan de orde in hoofdstuk 28 over naaldbossen.

Mycosociologische proefvlakken

Gedurende de mycosociologische studie van vochtige en natte loofbossen in Drenthe in de periode 1980-1985 zijn ter vergelijking ook enkele verstoorde en verdroogde wilgen- en elzenbosjes onderzocht. Deze perceeltjes kunnen tot de rommelbosjes worden gerekend, maar ze zijn uiteraard niet representatief voor de gehele variatie aan bostypen die binnen de zeer voedselrijke loofbossen bestaat. In het overgrote deel daarvan zijn andere boomsoorten dominant, bijvoorbeeld Zomereik of Es. De mycosociologisch onderzochte rommelbosjes zijn drie elzenopstanden die aangeplant zijn op ontwaterde, voedselrijke grond in of langs beekdalen, een aangeplant wilgenstruweel op zeer voedselrijke, opgebrachte grond en twee spontane bosjes met dominantie van Boswilg op een verlaten boerengrasland en een afgedekte vuilstort. De resultaten zijn samengevat in tabel 27.1. Het gemiddelde aantal soorten paddenstoelen per proefvlak is in verdroogde, aangeplante elzenbossen met 97 soorten 20% kleiner dan in onverstoorde, natte elzenbroekbossen (122 soorten). Dat wordt vooral veroorzaakt door veel kleinere aantallen mycorrhizavormers (gemiddeld 5 tegenover 16 in broekbossen) en houtpaddenstoelen (gemiddeld 54 tegenover 71 in broekbossen). Daarentegen is het aantal soorten op kruidachtige planten in verdroogde bossen groter met gemiddeld 16 soorten tegenover 9 in broekbossen. Dat staat in verband met de vele dode stengels van ruigtekruiden als Grote brandnetel in zeer voedselrijke bosjes, een specifiek substraat voor veel ascomyceten. De aantallen strooisel- en humusafbrekers ontlopen elkaar niet veel.

Het proefvlak in het verdroogde, geplante struweel van Grauwe wilg was met 72 soorten veel armer aan paddenstoelen dan in onverstoorde, natte struwelen van deze struik (gemiddeld 117 soorten). Er groeiden slechts 6 mycorrhizapaddenstoelen en 27 houtpaddenstoelen tegenover gemiddeld respectievelijk 21 en 57 soorten in natte struwelen. Het aantal saprotrofe soorten op strooisel en humus is echter met 27 soorten (38%) veel hoger dan in natte struwelen (19 soorten, 16%). Dat betreft bijna allemaal triviale loofbossoorten, zoals zes soorten trechterzwammen. Ook het aantal paddenstoelen op kruidachtige plantendelen is met 11 soorten (15%) hoger dan in onverstoorde, natte wilgenstruwelen. Dat komt vooral voor rekening van de vele kleine ascomyceten op Grote brandnetel. De resultaten in bosjes met dominantie van Boswilg zijn moeilijker te interpreteren omdat geen meer natuurlijke vegetaties met die boom zijn onderzocht en omdat er in de proefvlakken diverse andere soorten bomen aanwezig waren.

De hierboven samengevatte resultaten van mycosociologisch onderzoek zijn tekenend voor de ecologische positie van paddenstoelen in rommelbosjes: zeer weinig mycorrhizavormers, relatief weinig houtpaddenstoelen, mede door de jonge leeftijd van deze bosjes, en relatief veel afbrekers van kruidachtige planten. Nog opvallender dan de kwantitatieve verschillen tussen natuurlijke moerasbosjes en leembossen enerzijds en verdroogde, verruigde bossen anderzijds zijn de kwalitatieve verschillen, ofwel de verschillen in soortensamenstelling. In de proefvlakken van verdroogde elzen- en wilgenopstanden laten de meeste specifieke begeleiders van deze bomen het afweten. Ze worden (ten dele) vervangen door algemene soorten met een wijde ecologische range.

Bedreiging en beheer

Het overgrote deel van de kenmerkende soorten van rommelbosjes is niet bedreigd (64 soorten, 58%), dan wel niet voor de Rode Lijst beoordeeld (19 soorten, 17%). Toch staan nog altijd 27 soorten (25%) wel op de huidige Rode Lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008), waarvan tien zelfs als bedreigd en één als ernstig bedreigd. Tot de bedreigde soorten behoren onder andere de houtbewonende Witte

strookzwam (*Antrodia albida*) en het Grootsporig toverkorstje (*Vararia gallica*), de humusafbrekers Witte zalmplaat (*Clitopilus fallax*) en Blauwvlekkende rouwridderzwam (*Lyophyllum gangraenosum*), de (vermoedelijk) mycorrhizavormende Witte bossatijnzwam (*Entoloma speculum*) en de Odeurzwam (*Squamanita odorata*), die op de Tweekleurige vaalhoed (*Hebeloma mesophaeum*) parasiteert. De oorzaken van de landelijke achteruitgang zijn voor vrijwel alle soorten uit deze groep onbekend. Het merendeel van deze soorten vertoont in Drenthe overigens geen afname, maar juist een toename van het aantal vindplaatsen.

De Rode-lijstsoorten van deze groep zijn in Drenthe dun gezaaid, met lichte concentraties in de omgeving van Roderwolde, de beekdalen van Drentsche Aa en Hunze, en de omgeving van Havelte (verlaten, beboste landbouwgronden) en Beilen (beboste oevers van zandgaten en natuurontwikkelingsgebieden). Slechts twee kilometerhokken herbergen vier of meer Rode-lijstsoorten: natuurontwikkelingsgebied Schepping bij Beilen (km 233-540) met zeven soorten en bosjes tussen Uffelte en Holtinge (km 213-534) met vier soorten.

Er zijn geen specifieke bedreigingen voor deze groep paddenstoelen. De verwachting is dat de meeste soorten zich in de nabije toekomst verder over Drenthe zullen uitbreiden gezien de nog steeds hoge stikstofdepositie en de te verwachten bosuitbreiding op bemeste landbouwgronden. Aan deze ontwikkelingen zitten twee kanten. Bosontwikkeling op landbouwgrond betekent voor paddenstoelen

in feite altijd winst. In zwaar bemeste akkers en graslanden is mycologisch nauwelijks iets te beleven. Zelfs in kleine, jonge bosjes is de diversiteit van paddenstoelen al gauw vele malen hoger en vaak is daar al wat bijzonders te ontdekken, vooral als de bodem naast voedselrijk ook baserijk is. Het is wenselijk dat een deel van deze jonge plantages de kans krijgt om zich de komende decennia te ontwikkelen tot volwassen bosgemeenschappen met een ruime hoeveelheid dood hout. Daarmee zullen de soortenrijkdom en mycologische waarde alleen maar toenemen. Het is goed denkbaar dat jonge landgoederen als Scholtzenzathe bij Emmen en Schipborg bij Anloo over enkele decennia tot de mycologisch meest interessante terreinen van Drenthe behoren.

Aan de andere kant is de gestage uitbreiding van veel paddenstoelen van voedselrijke omstandigheden in de randzones van oorspronkelijk voedselarme bossen, zoals het Berken-Eikenbos en het Beuken-Eikenbos, een teken aan de wand. Grote boosdoener is de nog steeds te hoge stikstofdepositie. Die is recent weliswaar met gemiddeld 35% gereduceerd, maar toekomstscenario's wijzen eerder op een toename dan op verdere afname. Zinnige maatregelen om de negatieve effecten van vermessing in bossen tegen te gaan, zijn er eigenlijk niet. Voortgaande eutrofiëring kan op den duur leiden tot het verdwijnen van de resterende voedselarme boskernen en hun karakteristieke mycoflora en het vervagen van de verschillen tussen arme en rijke bosgemeenschappen.

Agaricus brunneolus

Panterchampignon

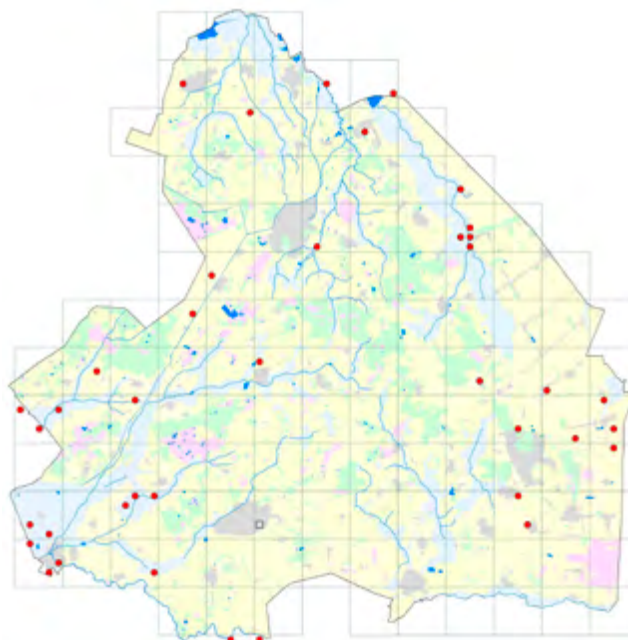
OPN 1995: *Agaricus impudicus*

Status: Vrij zeldzaam, n= 40, n<99: 1, n>99: 39, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1995.

De Panterchampignon is een middelgrote tot vrij grote champignon met een hangende, vliezige ring die verwant is aan de Schubbig boschampignon (*Agaricus silvaticus*; zie aldaar). Op de foto is bij één vruchtlichaam het velum niet als een ring op de steel achtergebleven, maar als hangende flapjes aan de hoedrand. Anders dan bij de Schubbig boschampignon verkleurt het vlees van de Panterchampignon bij beschadiging nauwelijks rood, maar de lamellen kunnen wel rood vlekken, vooral in jonge toestand. Bij doorsnijden ruikt hij vaak onaangenaam als de Gele aardappelbovist (*Scleroderma citrinum*) of de Stinkparasolzwam (*Lepiota cristata*). De Panterchampignon is in Drenthe een karakteristieke soort van beschaduwde plaatsen op voedsel- en baserijke, vochtige, humusrijke grond, vaak op recent omgewerkte of anderszins verstoorde plaatsen. Hij komt elders echter ook voor op voedselarme, droge, zandige, baserijke bodems in open duingebied en droog grasland (Nauta in Noordeloos et al., 2001). Deze soort is in Drenthe pas in 1995 voor het eerst gevonden in een park in Hoogeveen. Vanaf 2002 wordt de Panterchampignon vaker waargenomen en hij

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	6	1	4	22	8

is nu bekend uit 40 kilometerhokken door de gehele provincie. Hij heeft een voorkeur voor de laagveen- en hoogveenontginningen en brede beekdalen. De opvallende uitbreiding is reëel en te danken aan de toename van verstoorde, voedselrijke milieus. De meeste vindplaatsen liggen in of bij de bebouwde kom in parken, wegbermen, rommelbosjes en boomsingels rond sportvelden en recreatieterreinen. Ook wordt hij geregeld gevonden in jonge sparrenplantages op voormalige landbouwgrond en hij kan daar massaal aanwezig zijn. Veel meldingen zijn uit de late herfst, tot ver in december. Ook in de rest van Nederland heeft de Panterchampignon zich sinds de jaren negentig enorm uitgebreid. Hij is tegenwoordig vrij algemeen, vooral

in het westen, met zwaartepunten rond Amsterdam en in de duinen van Noord- en Zuid-Holland. In Noord-Europa wordt hij beschouwd als een soort van naaldbossen op rijke bodem (Knudsen & Vesterholt,

2008). Dat komt overeen met het optreden in sparrenbosjes in de veenkoloniën. In Engeland is het één van de meest voorkomende champignons in gemengde bossen (Kibby, 2011).

<i>Agaricus langei</i>	Knollose boschampignon	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 0, n>99: 4, trend +++, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 2008.

Ook deze champignon lijkt in het veld sterk op de algemene Schubbige boschampignon (*Agaricus silvaticus*; zie aldaar). De hoed is eveneens bedekt met bruine schubben en het vlees verkleurt bij beschadigen rood. Het belangrijkste verschil zit in de sporenmaten; die van de Knollose boschampignon zijn met 7-9 x 4-6 µm duidelijk groter. Ook zijn de schubben op de hoed iets grover dan die van de Schubbige boschampignon, maar dat is een lastig en daardoor weinig betrouwbaar kenmerk. De afwezigheid van een knol aan de basis van de steel is evenmin een goed veldkenmerk, de Nederlandse naam ten spijt. Zoals veel champignons is de Knollose boschampignon een liefhebber van voedsel-, humus- en basenrijke grond die voorkomt onder loofbomen in parken, jonge aanplant en lanen. In het buitenland worden ook waarnemingen gemeld uit sparrenbossen (Cappelli 1984; Krieglsteiner & Gminder, 2010). In Nederland is de soort vrij zeldzaam en voornamelijk aangetroffen in de zuidwestelijke helft van het land. Wegens een flinke afname van het aantal meldingen staat hij als bedreigd op de Rode Lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008), maar gezien zijn standplaatsen lijkt er weinig reden tot zorg. In Drenthe werd de Knollose champignon pas in 2008 voor het eerst waargenomen, althans herkend. Mogelijk is hij eerder wel eens aangezien voor de Schubbige boschampignon.

De vier Drentse waarnemingen tot nu toe komen alle uit veenontginningsgebieden: twee ten noorden van Roden, bij Terhey! (km 221-573, 2008) en bij Roderwolde (km 226-575, 2009) en twee in de oostelijke veenkoloniën, bij Nieuw-Buinen (km 259-553, 2009) en Nieuw-Weerdinge (km 262-542, 2010). De laatste vondst komt uit een recreatiebosje rond een sportpark op voedselrijke bodem.

<i>Agaricus purpurellus</i>	Roze dwergchampignon	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 2, n>99: 0, trend ---, RL08: Ernstig bedreigd, eerste jaar: 1991.

De Roze dwergchampignon lijkt op een donkere uitgave van de algemenere Wijnkleurige champignon (*Agaricus semotus*; zie aldaar). Volgens veel hedendaagse auteurs zou hij identiek zijn met laatstgenoemde soort (Nauta in Noordeloos et al., 2001, Knudsen & Vesterholt, 2008). Op grond van onze veldervaring kan het echter wel degelijk om twee goede soorten gaan. Bij de Roze dwergchampignon is de hoed helemaal wijnkleurig en bedekt met opvallende purperen vezeltjes en schubjes, terwijl de Wijnkleurige champignon aanmerkelijk bleker is met veel fijnere purperen vezeltjes, hoofdzakelijk geconcentreerd in het hoedcentrum (Møller, 1952). In Drenthe is de Roze dwergchampignon twee maal waargenomen: op voedsel- en humusrijke grond op een kerkhof in Dalerpeel (km 241-522, 1991, herb. BSW) en in Natuurschoon bij Roden in loofbos op potklei (km 223-573, 1992). Elders in Europa is hij vooral bekend van voedselrijke sparrenbossen (Møller, 1952). De soort staat als ernstig bedreigd

op de Rode lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008), maar dat wordt mogelijk (mede) veroorzaakt doordat de soort tegenwoordig door veel waarnemers niet meer van de Wijnkleurige champignon wordt onderscheiden en er dus minder meldingen in het bestand terechtkomen.

Agrocybe cylindracea

Populierleemhoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 2006.

De Populierleemhoed is een vrij grote paddenstoel die in bundels groeit. De in jonge toestand chocoladebruine hoed wordt in het centrum al gauw zeemkleurig en naar de rand toe nog lichter. Bij oudere exemplaren wordt de eerst gladde hoedhuid wat rimpelig of hij splijt naar de rand. De lichte, overlans vezelige steel draagt een stevige ring die al spoedig bestoven wordt met bruin sporenpoeier. Meestal groeit de Populierleemhoed saprotroof aan de basis van dode populierenstammen of -stobben, maar hij kan ook een stamwond van levende bomen infecteren. Soms wordt hij op andere loofbomen gevonden, met name wilg. Uit het buitenland zijn ook meldingen bekend van o.a. vlier, esdoorn, Beuk en Robinia. Hij heeft in het algemeen een voorkeur voor open milieus, zoals wegbermen of

parken, maar in Drenthe is hij gevonden in vrij jonge rommelbosjes. De Populierleemhoed is in Nederland matig algemeen met een opvallend zwaartepunt in Zeeland, waar de soort algemeen is, uitstralend tot in Noord-Brabant en Holland tot de omgeving van Amsterdam. Noordelijker en oostelijker is het een grote zeldzaamheid (NMV, 2013). Dit patroon is klimatologisch bepaald. In het Middellandse Zeegebied is de Populierleemhoed algemeen, terwijl hij Scandinavië niet bereikt (Knudsen & Vesterholt, 2008). In Drenthe is hij pas vanaf 2006 twee maal gevonden, beide keren in het Hunzedal: op een wilg bij Eexterveen (km 249-563, 2006) en ten oosten van Annen aan de basis van een levende wilg in een jonge bosaanplant op voedselrijk, veraard veen (km 246-546, 2007, herb. L). Bij verdere opwarming van het klimaat is de Populierleemhoed in de toekomst meer in onze contreien te verwachten.

Agrocybe firma

Donkere leemhoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	2	1	1	3	2	1

Status: Zeer zeldzaam, n= 10, n<99: 1, n>99: 9, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 1986.

De Donkere leemhoed is een vrij kleine tot middelgrote paddenstoel met een opvallend matte, iets berijpte, olijfbroene tot bruinzwarte, hygrofane hoed, grauwbroune lamellen en een lichtere, geheel berijpte steel zonder ring. Het is in ons land een vrij zeldzame soort met een hoofdverspreiding in het rivierengebied en de kalkrijke duinen. Op het pleistoceen is hij zeer schaars (NMV, 2013). In Drenthe is hij tien maal gevonden, waarvan de helft in de oostelijke veenkolonien. Oorspronkelijk is de Donkere leemhoed kenmerkend voor beukenbossen, Eiken-Haagbeukenbossen en rivierbegeleidende oobossen op kalkrijke leem (Krieglsteiner, 2003). In Drenthe zijn de meeste vondsten gedaan in relatief open, sterk door mensen beïnvloede milieus, bijvoorbeeld in wegbermen met eik of Beuk, een populierenplantage, een park, een begraafplaats, een loofhoutsingel, een sportpark en een vakantiepark, vaak in gezelschap van Grote

brandnetel. De vindplaatsen liggen meestal op voedsel- en basenrijke grond. De Donkere leemhoed groeit op afgevalen takken en twijgen van loofbomen, soms op begraven hout of zaagsel, in Zuid-Duitsland meestal van Beuk of Es (Krieglsteiner, 2003). In Drenthe is hij één maal genoteerd op eik en één maal op populier. Hij staat als kwetsbaar op de Rode lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008), maar in Drenthe is juist sprake van een sterke toename, vermoedelijk vooral, omdat recent veel meer veldwerk is verricht in door mensen beïnvloede, voedselrijke habitats.

Antrodia albida

Witte strookzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	1	0	2	5	2	1

Status: Zeer zeldzaam, n= 8, n<99: 5, n>99: 3, trend --, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 1981. – Sub (n= 9): dode takken 100%. – Org (n= 9): wilg 100% (waarvan Grauwe wilg 44%, Boswilg 44%).

De Witte strookzwam is een vrij kleine, witte tot licht okerkleurige buisjeszwam met overwegend korstvormige vruchtlichamen, vaak met afstaande hoedranden. Hij verschilt van andere strookzwammen vooral door de opvallend wijde, onregelmatige poriën van 1-3 mm

breed en microscopisch door de grote sporen van 9-13 x 4-5,5 µm. De soort groeit vooral in vochtige biotopen op wat rijkere grond, zoals elzenbroekbossen en wilgenbroekstruwelen. Daar leeft hij volgens de literatuur saprotroof op liggende stammen en takken van zachte

loofhoutsoorten zoals wilg, els, Es en populier, bij uitzondering op naaldhout (Ryvarden & Gilbertson, 1993). In Drenthe is de Witte strookzwam uitsluitend van wilgen bekend en zeer zeldzaam op geïsoleerde groeiplaatsen. De meeste waarnemingen zijn gedaan tijdens mycosociologisch onderzoek van moerasbossen in de jaren 1982-1985. Toen werd de soort in zes proefvlakken gevonden, variërend van nat, voedselrijk wilgenbroekstruweel en elzenbroekbos tot de randen van jonge gemengde loofbossen op voedselrijke, vochtige bodem. Vermoedelijk heeft hij zijn optimum in de laatste biotoop, mede gezien latere waarnemingen in een verbraamd wilgenbosje ten noorden van Dedemsvaart en in een jonge bosaanplant op voormalige bemeste akkergrond bij Holthe bij Beilen. Hij groeit in Drenthe op Grauwe wilg en Boswilg, vaak op nog aan de boom zittende, dode takken. Ook in de rest van ons land is de Witte strookzwam zeldzaam en bovendien sterk achteruitgegaan (NMV, 2013). Hij staat dan ook als bedreigd op de Rode lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008), hetgeen gezien de nogal triviale habitat verbazend is. Misschien heeft de ogenschijnlijke zeldzaamheid en vermeende achteruitgang ook te maken met onvoldoende herkenning door de huidige generatie veldmycologen. Van de twaalf Drentse waarnemingen is 83% afkomstig van één persoon.

Auricularia auricula-judae

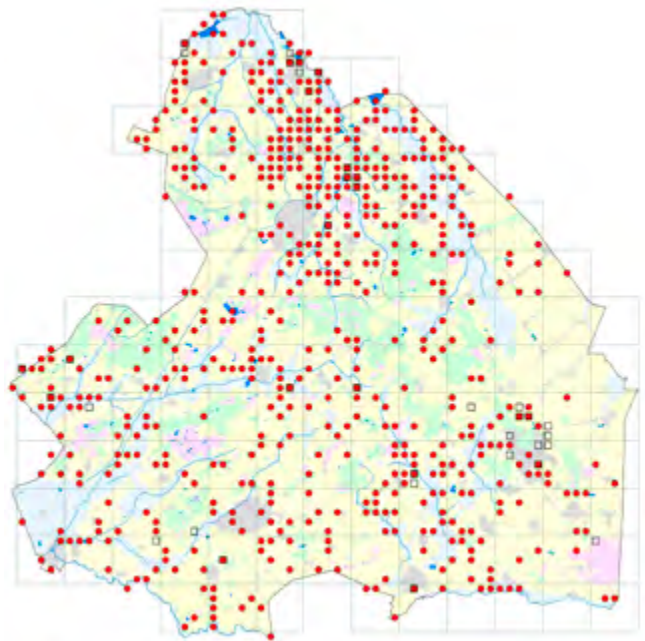
Echt judasoor

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
30	46	60	27	10	16	24	41	70	143	202	135

OPN 1995: *Hirneola auricula-judae*

Status: Algemeen, n= 603, n<99: 37, n>99: 586, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1934. – Hab (n= 96): droog, voedselarm loofbos 35%, loofhoutsingels 15%, parken, erven en tuinen 14%, droge lanen 13%, voedselarm gemengd bos 11%, vochtig, voedselrijk loofbos 8%, rest 4%. – Sub (n= 104): dode takken 76%, levende takken 13%, dode stammen 11%, dode wortels 1%. – Org (n= 126): vlier 87%, esdoorn 2%, eik 2%, Beuk 2%, Brem 2%, wilg 1%, Witte acacia 1%, populier 1%, els 1%, loofbomen onbepaald 2%.

De roodbruine, oorvormige, kraakbeenachtige vruchtlichamen van het Echt judasoor zijn vrijwel onmiskenbaar. Aan de buitenzijde hebben ze een adurig oppervlak. Verwarring kan misschien optreden met het Viltig judasoor (*Auricularia mesenterica*; zie aldaar), dat er echter meer uit ziet als een dikke, bultige korst en aan de buitenzijde witviltig is, of met het veel kleinere Vals judasoor (*Schizophyllum amplum*;

zie aldaar). In droge perioden verschrompelen de vruchtlichamen van Echt judasoor en worden ze dun en hard, om weer op te leven in vochtige perioden. Ze kunnen het gehele jaar door gevonden worden op takken en stammen van loofbomen en struiken. De zwam veroorzaakt witrot en groeit behalve saprotroof op dood hout ook als zwakteparasiet op levende bomen. Het meest komt het Echt judasoor voor op oude vlierstruiken. Daarnaast is hij in Drenthe ook gemeld van andere loofbomen: esdoorn, eik, Beuk, wilg, Robinia, populier, Brem en els. De verbreding van het waardplantenspectrum is iets van de laatste decennia. In Drenthe is Echt judasoor karakteristiek voor randen van loofbossen die met stikstof verrijkt zijn door inwaaiende mest vanuit aangrenzend cultuurland en door de alom aanwezige stikstofdeposities. Dat is ook een goede standplaats voor vlierstruiken. Vaak zijn dergelijke plekken bij de ecologische codering toch samengenomen met het aangrenzende voedselarme loofbos, maar in echte voedselarme bossen ontbreekt de soort. Daarnaast volgt Echt judasoor de vlier in aangeplante bossingels, beboomde

wegbermen, op boerenerven en in parken. In de jaren negentig was hij in Drenthe nog vrij zeldzaam; nu komt hij algemeen voor in vrijwel de gehele provincie met een zwaartepunt in het noordoostelijke deel. De zeer sterke expansie van Echt judasoor is eens te meer een teken van toegenomen vermessing van onze bossen. Die uitbreiding is ook in de rest van Nederland goed gedocumenteerd. In 1966 was de soort in ons land nog zeldzaam en vrijwel alleen bekend uit de duinen

en Zuid-Limburg; daarbuiten bij Amsterdam en Den Bosch (Bas, 1966). Van der Laan (1970, 1976) constateerde nieuwe vestigingen in het binnenland en vond een sterke positieve correlatie tussen het voorkomen en de gemiddelde temperatuur in de winter, ook voor gegevens uit Centraal-Europa. Tegenwoordig is Echt judasoor in vrijwel geheel Nederland algemeen (NMV, 2013). Naast vermessing is klimaatopwarming dus een belangrijke oorzaak van deze toename.

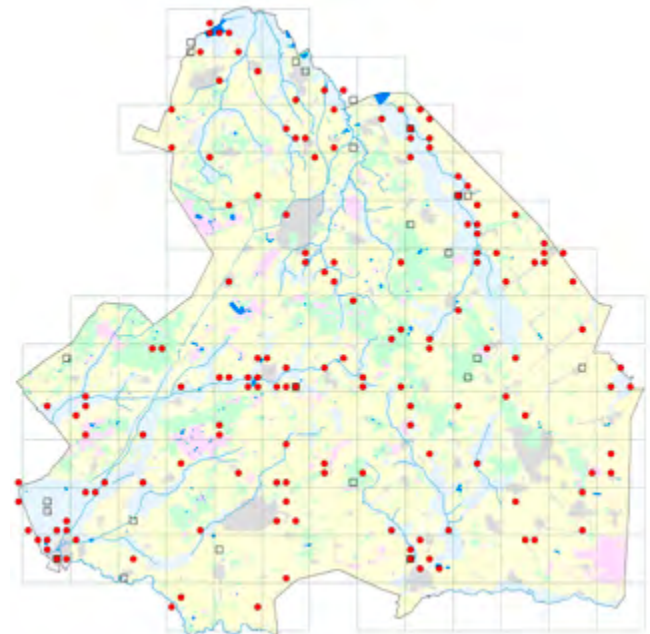
Bjerkandera fumosa

Rookzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
5	7	8	0	0	0	0	5	12	56	55	32

Status: Matig algemeen, n= 172, n<99: 24, n>99: 153, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1907. – Hab (n= 94): jonge bosaanplant 28%, parken en tuinen 28%, voedselarm gemengd bos 10%, voedselarm loofbos 10%, vochtig, voedselrijk loofbos 10%, voedselarme lanen 5%, rest 9%. – Sub (n= 32): dode stronken 63%, dode takken 19%, dode stammen 13%, dode stobben 3%, wondplekken van levende bomen 3%. – Org (n= 35): Es 29%, berk 14%, populier 12%, wilg 9%, Beuk 6%, esdoorn 6%, iep 3%, els 3%, loofbomen onbepaald 20%.

De Rookzwam is van de verwante Grijze buisjeszwam (*Bjerkandera adusta*; zie aldaar) te onderscheiden door de dikkere, grotere hoeden die een compact geheel vormen, lichtere, roomkleurige poriën en een sterke zurige of anijsachtige geur. De vruchtlichamen zijn eenjarig en kunnen van augustus tot ver in maart gevonden worden. De Rookzwam groeit saprotroof op stronken van allerlei loofbomen, ook van jongere bomen, bijvoorbeeld op stronken in jonge, aangeplante bossen die gedund zijn. In de literatuur wordt gemeld dat hij ook als zwakteparasiet kan leven (Kriegelsteiner, 2000). Inderdaad is de Rookzwam in het Hunzedal één maal aangetroffen op een wondplek van een levende populier. De soort heeft in Drenthe een opvallende voorkeur voor essenstronken, zeker gezien het relatief spaarzame voorkomen van de Es in de provincie. Ook op berk, populier en wilg wordt hij regelmatig gevonden. De Rookzwam is in Nederland zeer algemeen op voedselrijke gronden. Hij ontbreekt in weinig bosjes in de klei- en laagveengebieden in het westen en noorden van het land. Op het pleistoceen vertoont het patroon daarentegen grote lacunes (NMV, 2013). De verspreiding in Drenthe sluit hier goed bij aan. Het is een van de weinige paddenstoelen met een grotere dichtheid in de hoogveen- en laagveenontginningen dan op het zandplateau. Daar

wordt de Rookzwam hoofdzakelijk aangetroffen in de beekdalen en voedselrijke parken en tuinen, zeer weinig in de boswachterijen. De toename op het pleistoceen dankt de Rookzwam aan het aanplanten van bossen en parken op voormalige bemeste landbouwgrond en aan de vermessing van het milieu waarop hij positief reageert.

Byssomerulius corium

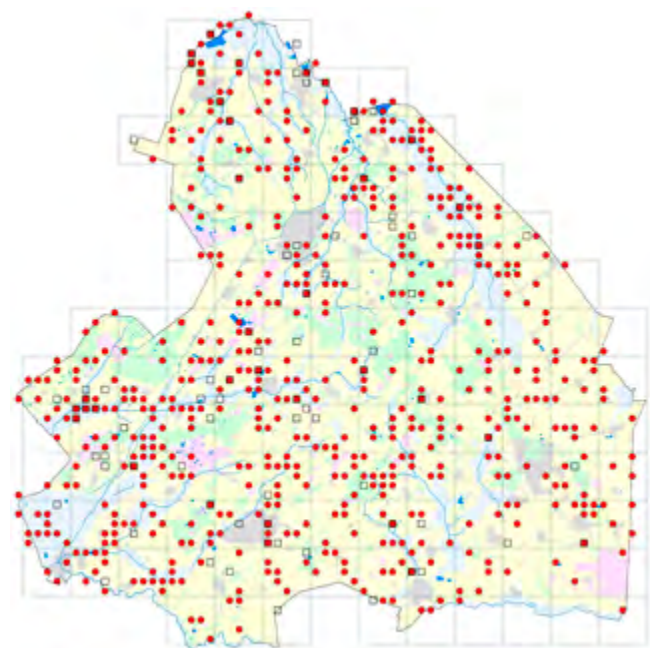
Papierzwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
36	31	64	9	1	6	13	37	48	156	197	177

OPN 1995: *Meruliopsis corium*

Status: Algemeen, n= 620, n<99: 84, n>99: 571, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1981. – Hab (n= 158): wilgenbroekstruweel 21%, jonge bosaanplant 13%, droog, voedselarm loofbos 12%, vochtig, voedselrijk loofbos 11%, lanen, houtsingels, houtwallen 10%, droog, voedselarm gemengd bos 8%, parken en tuinen 7%, elzenbroekbos 5%, berkenbroekbos en bos op verdrogend hoogveen 4%, naaldbos 1%, rest 8%. – Sub (n= 159): dode takken 85%, dode twijgen 9%, dode stronken 3%, dode stammen 2%, rest 1%. – Org (n= 158): wilg 37% (waarvan Grauwe en Geoorde wilg 22%, Boswilg 4%, Amandelwilg 1%), Es 20%, berk 10%, populier 6% (waarvan Ratelpopulier 1%, Witte abeel 1%), eik 5% (waarvan Zomereik 4%, Amerikaanse eik 1%), els 4%, lariks 1%, loofbomen onbepaald 17%.

Het Papierzwammetje is een zacht korstje dat gedeeltelijk hoedvormig van de takjes afstaat en zeer buigzaam is. De bovenzijde is wit tot grijsachtig, fijnbehaard en zwak gezoneerd. De roomkleurige onderzijde vertoont zeer ondiepe en wijde gaatjes of netvormige structuren die er enigszins op lijken. Oudere vruchtlichamen zijn vaak roodachtig gevlekt. Het Papierzwammetje is voor velen in het veld herkenbaar en werd al vanouds genoteerd bij inventarisaties. Daardoor is de verspreiding voor een korstzwam goed bekend. In Nederland is de soort overal zeer algemeen (NMV, 2013). Ook in Drenthe is hij algemeen en wijdverbreid, maar grote, voedselarme bos- en natuurgebieden worden grotendeels gemeden. Het Papierzwammetje groeit saprotroof op recent afgestorven, vaak aan de boom of struik vastgehechte takken en twijgen van allerlei

loofbomen en kan zeer talrijk zijn in stapels snoeihout. In Drenthe zijn de meeste vondsten gedaan op wilg, maar de soort heeft eigenlijk een voorkeur voor Es, gezien het hoge aandeel van waarnemingen op deze boom en het relatief schaarse voorkomen van de Es in de Drentse bossen. In Baden-Württemberg is de Beuk veruit de belangrijkste waardboom, gevolgd door Es en wilg (Kriegelsteiner, 2000). Gedurende mycosociologisch onderzoek in moerasbossen in de jaren tachtig werd het Papierzwammetje aangetroffen in alle proefvlakken van struwelen van Grauwe wilg (n= 7) op voedselrijke, natte veengrond en in alle opstanden van Boswilg (n= 2) op voedselrijke, droge leemgrond. In struwelen van Geoorde wilg op matig voedselarme, zure grond had de soort slechts een presentie van 38% (n= 8) (Arnolds, n.p.). Het Papierzwammetje kan wellicht beschouwd worden als kensoort van de associatie van Grauwe wilg. Daarnaast is deze korstzwam vaak prominent aanwezig in ruilverkavelingsbosjes, bossingels in agrarisch gebied en ander landelijk schaamgroen op voedselrijke bodems. De sterke toename

in Drenthe wijst wellicht op de toenemende verrommeling en illegale vuilstort in veel kleine bosjes.

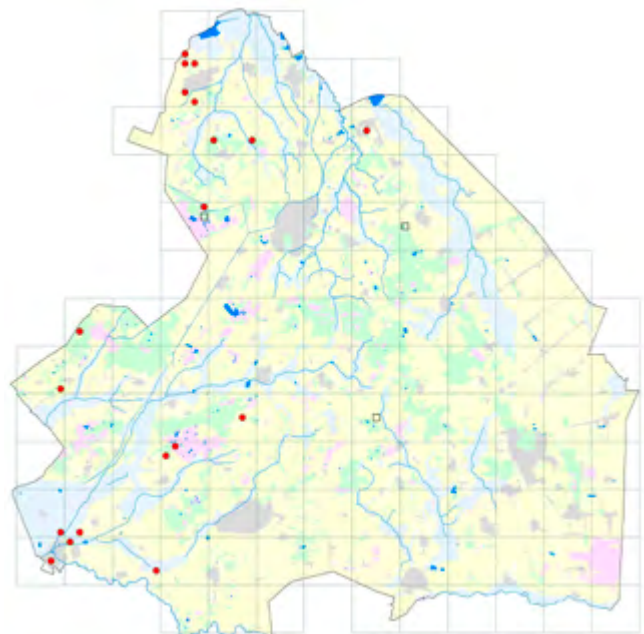
Calocybe gambosa

Voorjaarspronkridder

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	5	23	0	0	0	0	0	0	0

Status: Zeldzaam, n= 22, n<99: 3, n>99: 19, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1976.

De Voorjaarspronkridder is een vrij grote, wat plumpe, witte tot iets gelige paddenstoel met zeer dicht opeenstaande lamellen die opvallend sterk naar meel ruikt. Hij verschijnt in het voorjaar in groepen en heksenkringen. In het Duitse en het Engelse taalgebied is deze paddenstoel genoemd naar Sint Joris (Georgius). De naamdag van deze beschermheilige van Engeland valt op 23 april, de dag dat daar ongeveer de eerste Voorjaarspronkridders verschijnen. In Drenthe dateert de vroegste vondst van 29 april, de laatste van 28 mei. De soort groeit saprotroof op humusrijke grond, graag in een licht beschaduwde omgeving met een warm microklimaat, zoals in parken, aan bosranden en in struwelen. Hij kan jaren achtereenvolgend op dezelfde plek verschijnen. De Voorjaarspronkridder is te vinden op zwakzure tot basische, voedselrijke, kalkhoudende grond. Aan deze eisen wordt in Drenthe maar zeer lokaal voldaan. In grote delen van het land is de Voorjaarspronkridder een algemene soort, vooral in de duinen, het riviereengebied en Zuid-Limburg, maar ook in enkele pleistocene gebieden met veel voedselrijke, lemige gronden, zoals Midden-Brabant en de Graafschap (NMV, 2013). In Drenthe is de soort nog zeldzaam, hoewel hij het laatste decennium duidelijk is toegenomen.

Het aantal meldingen is aan sterke fluctuaties onderhevig; zo waren er in 2005 acht nieuwe vindplaatsen, maar er zijn ook jaren waarin hij alleen van een paar bekende plekken wordt gemeld. De meeste meldingen stammen uit het noordwesten van de provincie, op de rijke leemgronden rond Roden, en uit het zuidwesten in en rond Meppel. Elders gaat het vaak om kleine populaties op lokaal door menselijke activiteit verrijkte plekken, bijvoorbeeld langs schelpenfietspaden. Opvallend is het ontbreken van de Voorjaarspronkridder in de veenkoloniën omdat hier juist veel bosjes op zwarte, vruchtbare grond te vinden zijn die geschikt lijken als groeiplaats. Vermoedelijk zijn de bodems hier doorgaans toch te zuur.

Calocybe obscurissima

Donkere pronkridder

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	0	18	14	4

Status: Vrij zeldzaam, n= 32, n<99: 4, n>99: 30, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982. – Hab (n= 15): voedselrijke jonge bosaanplant 40%, droog, voedselrijk naaldbos 27%, droge, voedselrijke lanen 13%, tuinen en parken 6%, voedselrijke loofhoutsingels 6%, vochtig, voedselrijk loofbos 6%. – Sub (n= 12): humus 92%, strooisel 8%. – Org (n= 10): Fijnspar 40%, populier 30%, eik 20% (waarvan Zomereik 100%, Amerikaanse eik 10%), Grauwe wilg 10%.

De Donkere pronkridder is in het veld goed te herkennen aan de sepiabruine hoed en steel, sterk contrasterend met de spierwitte lamellen die, zoals bij andere pronkridders, zeer regelmatig zijn en opmerkelijk dicht opeen staan. Soms heeft de hoed een violette inslag en dan kan het verschil met de Paarse pronkridder (*Calocybe ionidis*; zie aldaar) wat problematisch worden. Vandaar dat sommige auteurs de Donkere pronkridder slechts als een kleurvariëteit van de laatste soort beschouwen, onder meer Krieglsteiner (2001). In ons land gold de Donkere pronkridder lange tijd als zeldzaam en als een specialiteit van de jonge bossen in de IJsselmeerpolders (Van Zanen et al., 2000). De soort heeft daar nog steeds haar zwaartepunt, maar heeft zich sinds 1990 ook gevestigd in de duinen en op tal van plaatsen op het pleistoceen, met de grootste dichtheid in Drenthe (NMV, 2013). Hier is deze saprotrofe humusbewoner deze eeuw sterk toegenomen. De Donkere pronkridder werd in Drenthe voor het eerst aangetroffen in 1982 in een aangeplant wilgenstruweel met veel brandnetels op opgebrachte, vrij droge, humus-, voedsel- en basenrijke grond langs de Brunstingerplas bij Beilen. Dergelijke bodemomstandigheden zijn karakteristiek voor de soort: verstoord, voedselrijk en neutraal tot basisch. Het merendeel van de Drentse waarnemingen is afkomstig van jonge bosjes op voormalige landbouwgronden, zowel gemengde loofbosjes en populierenplantages als sparrenpercelen. De Donkere pronkridder kan hier plaatselijk talrijk zijn. Ook lanen op rijkere bodem worden regelmatig genoemd. Voor een deel gaat het hier om vondsten langs schelpenfietspaden door loofbos, waar deze soort enkele

keren is aangetroffen. Volgens het Overzicht (Arnolds et al., 1995) groeit de Donkere pronkridder soms ook in duingraslanden. In dergelijke open habitats is hij in Drenthe nog niet gesignaleerd. De soort is tegenwoordig regionaal vrij zeldzaam. Het kaartbeeld laat vooral waarnemingen zien buiten de boswachterijen, met relatief veel stippen op de lemige gronden van de noordelijke Hondsrug en bij Havelte, alsmede in de oostelijke en zuidelijke veenkoloniën. De toename is deels te danken aan de algehele geleidelijke eutrofiëring van het landschap, maar vooral aan de uitbreiding van het bosareaal op voormalige landbouwgrond.

Cellypha goldbachii

Knophaarschelpje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	2	1	1	3	0	0	0	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 7, n<99: 1, n>99: 6, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2002.

Het Knophaarschelpje is een onaanzienlijk, wit kelkje van 0,5-3 mm dat lijkt op een kleine zakjeszwam (ascomycet). Onder een loep is de buitenkant fijnbehaard. Onder de microscoop blijkt dat het een steeltjeszwam (basidiomycet) is met aan de buitenzijde slanke, cilindrische haren van 25-60 µm die aan het einde knopjes

dragen. De kleurloze sporen zijn smal spoelvormig en meten 11-13 x 3,5-4 µm. Het Knophaarschelpje is in Nederland vóór 1990 in vier atlasblokken in de duinen gevonden; daarna in 20 atlasblokken, verspreid over het land (NMV, 2013). Dit duidt niet zozeer op areaaluitbreiding, als wel op de toegenomen belangstelling voor kleine fungi. Dat geldt ook voor Drenthe, alwaar de soort voor het eerst in 1998 is gevonden op de Benderse Berg bij Ruinen en sindsdien op zes andere, verspreide plaatsen. Knudsen & Vesterholt (2008) suggereren dat het Knophaarschelpje

vermoedelijk algemeen is, maar meestal over het hoofd wordt gezien. In Drenthe zal hij zeker op meer plaatsen te vinden zijn dan nu bekend is. De soort groeit saprotroof op dode stengels van kruidachtige planten, meestal grassen. In Drenthe is hij twee maal genoteerd op russen, één maal op grassen en één maal op andere kruidachtige planten. Het Knophaarschelpje heeft een voorkeur voor dichte, vochtige vegetaties, en groeit zowel in ruige graslanden als in bermen en rommelbosjes. Alle waarnemingen in Drenthe stammen uit het voorjaar en de zomer.

Chaetosphaerella fusca

Donkergrijze viltzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99:1, trend +++, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2006.

De Donkergrijze viltzwam vormt peervormige peritheciën van ca. 0,4 mm op een donkerbruin matje van draden en haartjes. In de peritheciën zitten asci met spoelvormige sporen van 20-26 x 7-8,5 µm, bestaande uit twee centrale, bruine cellen en twee kleurloze eindcellen. In het donkere matje worden ook bruine, ongeslachtelijke sporen (conidiën) gevormd van 12-20 x 9-14 µm. Beide typen sporen zijn kleiner dan bij de hieronder besproken Zwarte viltzwam (*Chaetosphaerella phaeostroma*). De Donkergrijze viltzwam groeit op hout van allerlei loofbomen. In Nederland is hij nu bekend van 49

atlasblokken, waarbij opvalt dat vrijwel alle atlasblokken op de Zuid-Hollandse eilanden Goeree en Putten bezet zijn en dat elders de soort doorgaat voor (zeer) zeldzaam; ongetwijfeld een waarnemerseffect. (NMV, 2013). In Drenthe is de Donkergrijze viltzwam slechts één maal gevonden, bij Bazuin nabij Zuidwolde (km 224-519, 2006), in een voedselrijk rommelbosje te midden van landbouwpercelen. In Groot-Brittannië is de soort niet algemeen en daar groeit hij steeds samen met schorsschijfjes (*Diatrype* en verwanten), waarmee mogelijk een interactie bestaat (Ellis & Ellis, 1997).

Chaetosphaerella phaeostroma

Zwarte viltzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	1	3	2	0	0	0	2	3	5	2	1

Status: Zeldzaam, n= 20, n<99: 2, n>99: 18, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1984.

De Zwarte viltzwam lijkt sterk op de hierboven besproken Donkergrijze viltzwam (*Chaetosphaerella fusca*), maar de peritheciën worden gevormd op een zwart matje van draden en haartjes. De ascosporen van de Zwarte viltzwam bestaan uit twee centrale bruine cellen en twee hyaliene eindcellen en meten 32-35 x 6-9 µm; de conidiën 20-35 x 10-15 µm. Als je er attent op bent gemaakt, is deze soort goed in het veld te herkennen en dan blijkt hij ook lang niet zeldzaam. In Nederland is de soort vrij algemeen, vooral op de zwaardere gronden

van Zeeland, Zuid-Holland en Flevoland. In Drenthe is de Zwarte viltzwam bij veldmycologen niet zo bekend en geldt hij nog steeds als zeldzaam. Hij groeit vooral op dode takken van loofbomen in rommelbosjes op voedselrijke, vochtige grond. Volgens Ellis & Ellis (1997) is ook de Zwarte viltzwam geassocieerd met schorsschijfjes (*Diatrype* en verwanten) en sommige andere kernzwammen op hout.

Cistella grevillei

Plat rijpkelkje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	1	0	1	0	5	1	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 8, n<99: 4, n>99: 4, trend –, RL08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 1982. – Hab (n= 6): voedselrijke jonge bosaanplant 33%, oevervegetaties 17%, loofnoutsingels 17%, vochtig, voedselrijk loofbos 17%, elzenbroekbos 17%. – Sub (n= 7): stengels 86%, gevallen blad 14%. – Org (n= 7): brandnetel 57%, grassen 14%, overige kruidachtige planten 14%, rest 14%.

Rijpkelkjes zien er uit als armoedige franjekelkjes. Het zijn bleekgele kelkjes van minder dan 0,5 mm breed en de haren aan de buitenkant zijn zo kort dat ze nauwelijks met een loep te zien zijn. Het Plat rijpkelkje werd vroeger tot de franjekelkjes gerekend toen dat nog één reuzengeslacht *Dasyscyphus* was. Onder de microscoop zijn de haren knotsvormig, 20-35 x 4 µm, met korreltjes op de buitenkant; de sporen meten 7-10 x 2 µm. Volgens Ellis & Ellis (1997) is het Plat rijpkelkje zeer algemeen op dode stengels van schermbloemigen; volgens het Overzicht (Arnolds & al., 1995) groeit hij soms ook op Vingerhoedskruid en Grote brandnetel. De soort stond in Nederland tot voor kort als zeer zeldzaam te boek (Arnolds & al., 1995), maar is sinds 1990 al in 84 atlasblokken gevonden, met opvallende concentraties in Zuid-Holland, Noord-Brabant, Flevoland en rond Nijmegen (NMV, 2013). Daar zitten kennelijk mensen die de soort goed hebben leren kennen. In Drenthe geldt het Plat rijpkelkje vooralsnog als zeer zeldzaam. Voor zover het substraat is opgegeven, betrof het hier meestal dode stengels van Grote brandnetel, soms van andere kruidachtige planten. De soort is

waargenomen in jonge bosjes op landbouwgrond en opgespoten zand, voedselrijk loofbos op leem, elzenbroekbos en een ruilverkavelingssingel.

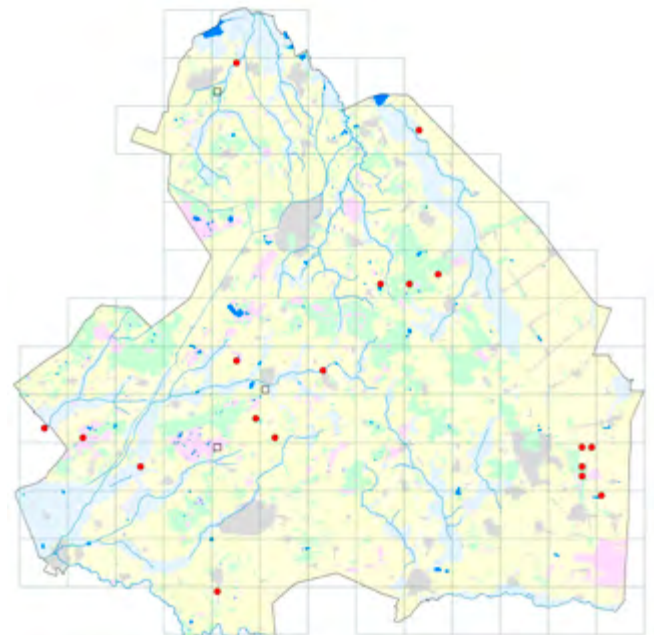
Clitocybe albofragrans

Witte anijstrecterzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	2	2	11	5	0

Status: Zeldzaam, n= 21, n<99: 3, n>99: 18, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1962.

De Witte anijstrecterzwam heeft een even sterke anijsgeur als de bekende Slanke anijstrecterzwam (*Clitocybe fragrans*; zie aldaar). Hij verschilt van die soort in het veld door de geheel witte, ongestreepte hoed die bedekt lijkt met een glacé laagje. In werkelijkheid wordt dit veroorzaakt door de aanwezigheid van luchtholtes onder de hoedhuid. Bovendien heeft de Witte anijstrecterzwam kleinere sporen van 4-5,5 x 3-4 µm. De geur kan bij oude vruchtlichamen overgaan naar de geur van bittere amandelen of Reukgras. De soort groeit saprotroof op bladstrooisel van loofbomen in bossen en wegbermen op voedselrijke, matig zure tot neutrale zand-, veen en kleigrond. Hij reageert positief op vermisting. De Witte anijstrecterzwam was in Nederland vrij zeldzaam, maar is de laatste decennia sterk toegenomen en nu landelijk vrij algemeen (NMV, 2013). Opvallend is de concentratie van groeiplaatsen in oostelijk Noord-Brabant, het kerngebied van intensieve veehouderij met de hoogste stikstofdepositie in Nederland.

De Witte anijstrecterzwam is in Drenthe uit 21 kilometerhokken bekend en is daarmee (nog) een zeldzame soort. Hij is ook hier sterk toegenomen. Vóór 1999 was hij slechts uit drie kilometerhokken gemeld. De vindplaatsen liggen verspreid door de provincie, met een opvallende concentratie in jonge bossen op voormalig bouwland in recent aangelegde landgoederen, zoals Scholtenzathe in de veenkoloniën ten oosten van Emmen. De Witte anijstrecterzwam is gemeld uit diverse habitats, zoals een park, een voedselarme laan, een jeneverbesstruweel, een wilgenbroekstruweel, een voedselarm en een voedselrijk loofbos, maar ook uit een bemest weiland ten zuiden van Wijster.

Clitocybe connata

Witte bundelridderzwam

OPN 1995: *Lyophyllum connatum*

Status: Vrij zeldzaam, n= 51, n<99: 11, n>99: 42, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1966. – Hab (n= 17): droge, voedselarme lanen 18%, droog, voedselarm gemengd bos 18%, parken en plantsoenen 12%, ruigtevegetaties 12%, jonge voedselrijke bosaanplant 5%, droge, voedselrijke lanen 12%, voedselrijke loofhoutsingels 6%, droge, voedselarme wegbermen 6%, droog, voedselarm loofbos 6%. – Sub (n= 11): humus 91%, dode boomwortels 9%.

Lange tijd werd deze soort tot de bundelridderzwammen van het geslacht *Lyophyllum* gerekend, maar uit moleculair onderzoek is gebleken dat hij thuishoort bij de trechterzwammen (*Clitocybe*), waar hij uiterlijk sterk op lijkt. De Nederlandse naam Witte bundelridderzwam is niet veranderd. Bij deze middelgrote, geheel witte paddenstoel ziet de hoed er bij jonge exemplaren als berijpt uit. Hij heeft later de neiging om te vergelen. De geur is zoetig en het vlees verkleurt met ijzersulfaat na enige tijd blauwviolet. Dat laatste kan helpen om verwisseling met de eveneens witte Grote bostrechterzwam (*Clitocybe phyllophila*; zie aldaar) te voorkomen. Daarnaast groeit de Witte bundelridderzwam, zoals de naam suggereert, meestal in dichte toefjes bijeen. De Witte bundelridderzwam is een vrij algemene soort op de hogere zandgronden en in Zuid-Limburg (NMV, 2013). In Drenthe geldt de soort als vrij zeldzaam, met een sterke toename vanaf 1999. Hij is vooral gevonden in door mensen beïnvloede milieus, zoals ruilverkavelingssingels en ander jong schaamgroen, lanen, parken, tuinen en recreatiegebieden, zoals golfbanen. De Witte bundelridderzwam houdt kennelijk van voedsel- en humusrijke, vaak recent verstoorde bodems, zoals ook blijkt uit zijn voorkomen

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	6	29	10	6

in ruigtevegetaties en op een vuilnisbelt. Dat komt goed overeen met wat Gerhardt (2006) schrijft: in bossen vooral op verstoorde grond langs wegen en paden, ook op ruderaal plekken en in graslanden. Voor dat laatste kunnen we voor Drenthe een kortgrazige wegberm op voedselrijke bodem invullen die één maal als biotoop is opgegeven. Belangrijke vestigingsvoorwaarde voor deze soort is de zuurgraad van de bodem, die neutraal tot basisch moet zijn, terwijl zure zandgronden worden gemeden. Ook uit Zuidwest-Duitsland wordt de Witte bundelridderzwam uit alle hiervoor genoemde biotopen vermeld, bij voorkeur op vochtige, neutrale tot basische, al dan niet kalkhoudende, voedselrijke bodems, vaak voorzien van stikstof in de vorm van mest, urine, verterende houtsnippers of plantenresten. (Kriegelsteiner, 2001). Deze auteur toont aan hoe standvastig het mycelium van deze soort kan zijn: Een groeiplaats die regelmatig door hem werd bezocht, produceerde tussen 1962 en 2000 ieder jaar vruchtlichamen, vaak grote hoeveelheden.

Clitocybe ditopa

Kleinsporige trechterzwam

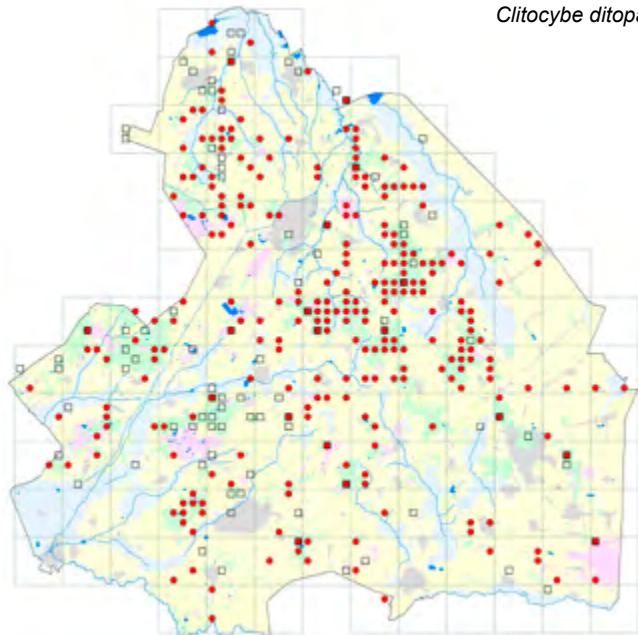
Status: Vrij algemeen, n= 339, n<99: 93, n>99: 264, trend +, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1969. – Hab (n= 151): voedselarm naaldbos 31%, voedselarm gemengd bos 14%, droog, voedselarm loofbos 12%, jeneverbessstruweel 10%, elzenbroekbos 9% vochtig, voedselrijk loofbos 8% jonge bosaanplant 7%, houtwallen en -singels 3%, lanen 2%, rest 4%. – Sub (n= 52): strooisel 67%, humus 17%, veen 11%, rest 4%. – Org (n= 28): loofbomen 75% (waarvan els 39%, Zomereik 14%, berk 14%, Beuk 4%, Hazelaar 4%); naaldbomen 25% (waarvan den 11%, spar 7%, Douglasspar 4%).

De Kleinsporige trechterzwam heeft een donker grijsbruine hoed die in het begin geheel wit glacé is. Soms heeft de hoed een duidelijke blauwe zweem, zoals bij de exemplaren op de foto. Karakteristiek zijn verder de opvallend donkere, grijzig bruine lamellen en een zeer sterke meelgeur met een wat onaangename component. Zijn ongestreepte hoedrand wordt in het veld vaak gehanteerd als het belangrijkste onderscheidende kenmerk met de Gestreepte trechterzwam (*Clitocybe vibecina*, zie aldaar), maar dat levert bij oude exemplaren wel eens problemen op. Gelukkig is één blik door de microscoop

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	0	0	0	0	0	0	4	40	248	121	13

genoeg om te constateren dat de Kleinsporige trechterzwam de kleinste sporen van alle trechterzwammen heeft: 3-4 x 2,5-3,5 µm. In Drenthe is de soort vrij algemeen, vooral in de boswachterijen. De vindplaatsen in de veenkoloniën betreffen veelal jonge sparrenbosjes op voormalige landbouwgrond, alwaar hij zeer talrijk kan zijn. Elders in Nederland is hij algemeen op de pleistocene zandgronden, minder algemeen in Zuid-Limburg, Flevoland en de duinen, en zeldzaam in klei- en laagveenstreken (NMV, 2013). De soort staat in boeken en op internet steeds afgebeeld op strooisel van naaldbomen. In Scandinavië en Zuid-Duitsland is de Kleinsporige trechterzwam inderdaad algemeen in sparrenbossen en schaars in loofbossen (Kriegelsteiner, 2001; Knudsen & Vesterholt, 2008). In Drenthe wordt hij in ruim de helft van de gevallen gemeld uit bossen en struwelen met naaldbomen, maar hij groeit hier ook vaak in loofbossen, waaronder Berken-Eikenbossen op droog, voedselarm zand, rommelbosjes

op voormalige landbouwgrond, elzenbroekbossen op natte, venige bodem en Vogelkers-Elzenbossen op potklei. Buiten bossen komt de Kleinsporige trechterzwam soms voor in loofhoutsingels, wegbermen met eiken en verruigde heidevegetaties. Het gaat bijna steeds om habitats met een duidelijke indicatie van stikstofrijkdom, bijvoorbeeld door het veelvuldige voorkomen van stekelvarens en bramen. Op grond daarvan is de Kleinsporige trechterzwam in het hoofdstuk van voedselrijke rommelbosjes geplaatst. Ook Krieglsteiner (2001) signaleert een voorkeur voor bodems met een matige tot hoge voedselrijkdom. Volgens de resultaten van mycosociologisch onderzoek in loofbossen in de jaren tachtig heeft de Kleinsporige trechterzwam daarbinnen een sterke voorkeur voor elzenbossen met een presentie van 56% (n= 16; Arnolds, n.p.), tegenover 11% in zure, voedselarme eikenbossen (n= 37; Jansen, 1984), 9% in berkenbossen (n= 22; Jalink & Nauta, 1984), 8% in eikenlanen (n= 53; Keizer, 1993) en 6% in wilgenstruwelen (n= 17; Arnolds, n.p.). In proefvlakken in beukenbossen en -lanen ontbrak de soort. Volgens het Drentse karteringsbestand heeft de Kleinsporige trechterzwam een voorkeur voor strooisel van els boven dat van eik, berk, den, spar en enkele andere boomsoorten.

Clitocybe ditopa

Clitocybe foetens

Stinkende trechterzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	2	8	15	51	37	2

Status: Matig algemeen, n= 112, n<99: 3, n>99: 109, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1989. – Hab (n= 17): droog, voedselarm loofbos 29%, parken en plantsoenen 24%, voedselrijke jonge bosaanplant 12%, droog heischraal grasland 6%, droge, voedselarme lanen 6%, droog, voedselarm gemengd bos 6%, droog, voedselarm naaldbos 6%, loofbos onbepaald 12%. – Sub (n= 11): humus 73%, strooisel 27%.

De Stinkende trechterzwam heeft een gewelfde tot afgeplatte, hoogstens licht genavelde hoed en breed aangehechte lamellen die niet of nauwelijks op de steel aflopen. Daardoor wordt hij vaak niet direct herkend als een trechterzwam. De combinatie van geelgroene tot olijfbroene tinten in het hele vruchtlichaam en een sterke, ranzige meelgeur maken de soort in het veld goed herkenbaar. De kleur is

overigens zelden zo levendig als op bijgaande foto. Oude exemplaren ruiken naar zweetvoeten of oude kaas en gedroogde naar vis. Deze opvallende soort is pas in 1979 beschreven uit Baden-Württemberg, hoewel hij volgens sommige auteurs waarschijnlijk identiek is aan een al eerder beschreven trechterzwam, *Clitocybe pausiaca* (Krieglsteiner, 2001). In 1995 was de Stinkende trechterzwam nog zo zeldzaam (Arnolds et al., 1995) dat hij als gevoelig op de Rode Lijst stond (Arnolds & Van Ommering, 1996). Dat is nu niet meer goed voor te stellen. In het gehele land is hij sterk toegenomen en hij is nu vrij algemeen, met name op de pleistocene zandgronden en in de duinen (NMV, 2013). De Stinkende trechterzwam is in 1989 voor het eerst in Drenthe gevonden en tot 1996 kwamen er twee vindplaatsen bij. Vanaf 1999 is het hard gegaan en de Stinkende trechterzwam is nu uit 112 kilometerhokken bekend. Drenthe vormt momenteel het zwaartepunt van de verspreiding in Nederland, maar dat is wellicht een waarnemerseffect door het intensieve veldwerk van de laatste jaren. De vindplaatsen van de Stinkende trechterzwam liggen verspreid over de gehele provincie. Alleen in gebieden met weinig bosjes komt hij minder voor. De Stinkende trechterzwam is een saprotrofe soort van blad- en naaldstrooisel, met een voorkeur voor stikstofrijke, zure tot neutrale, vochtige tot droge zandgrond. De toename is ongetwijfeld vooral te danken aan de vermessing van het milieu, ook aan de aanleg van nieuwe bossen op voormalige landbouwgrond. Hij wordt het meest gemeld uit voedselarme loofbossen (maar dan toch steeds op verrijkte plekken), parken en rommelbosjes. Het aandeel van vindplaatsen in naaldbos en gemengd bos is aanzienlijk kleiner,

maar hij wordt wel regelmatig gemeld van jonge sparrenplantages op vroeger bouwland. Verder zijn er enkele meldingen van meer open terreinen, zoals lanen en heischraal grasland. In Baden-Württemberg wordt de Stinkende trechterzwam voornamelijk in sparrenbossen gevonden (Krieglsteiner, 2001).

Clitocybe fragrans

Slanke anijstrectherzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
3	1	0	0	0	0	3	5	8	73	81	32

Status: Vrij algemeen, n= 191, n<99: 41, n>99: 154, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1940. – Hab (n= 67): voedselrijke jonge bosaanplant 24%, droog, voedselarm loofbos 18%, jeneverbesstruweel 9%, voedselarm naaldbos 10%, elzenbroekbos 7%, voedselarm gemengd bos 6%, vochtig, voedselrijk loofbos 6%, lanen 6%, droge, voedselarme loofhoutsingels 4%, wilgenbroekstruweel 5%, droog, voedselrijk naaldbos 2%. – Sub (n= 27): strooisel 37%, humus 33%, veen 19%, leem 7%, grond onbepaald 4%. – Org (n= 13): Fijnspar 38%, Zomereik 23%, Wilde gagel 15%, berk 8%, els 8%.

Deze trechterzwam heeft in verse toestand een bleekbruine, aan de rand gestreepte hoed en lijkt daarmee op het eerste gezicht sterk op andere hygrofane trechterzwammen, zoals de Bleekrandtrechterzwam (*Clitocybe marginella*; zie aldaar). De zeer aangename, sterke anijsgeur van de Slanke anijstrectherzwam sluit echter verwarring uit. Opgedroogde, uitgebleekte vruchtlichamen zouden verward kunnen worden met de even sterk naar anijs geurende Witte anijstrectherzwam (*Clitocybe albofragrans*; zie aldaar), maar ze houden een donkerder, beige centrum. Bovendien heeft de laatste soort een ongestreepte hoed met een glacélaagje en onder de microscoop veel kleinere sporen. De standplaatsen van de Slanke anijstrectherzwam zijn zeer gevarieerd. In het

Drentse bestand worden o.a. voedselarm en voedselrijk loofbos, elzenbroekbos, voedselarm naaldbos, jeneverbesstruweel en wegbermen met bomen genoemd. Er zijn ook twee vondsten van bemest grasland bekend. De soort heeft in Drenthe een duidelijk optimum in jonge aangeplante loof- en naaldbosjes op voormalige, (matig) voedsel- en basenrijke landbouwgrond, in het bijzonder sparrenplantages. Hier is het een trouwe soort die soms in grote aantallen voorkomt op naaldstrooisel en de humuslaag daaronder (Arnolds et al., 2004). Een deel van de opgaven uit voedselarm naaldbos moet in feite aan deze habitat worden toegekend. In Zuid-

Duitsland heeft de Slanke anijstrechtterzwam eveneens een sterke voorkeur voor strooisel van Fijnspar en ook in die regio worden voedselarme bodems gemeden (Krieglsteiner, 2001). De Slanke anijstrechtterzwam werd tijdens mycosociologisch onderzoek in Jeneverbesstruwelen veertig jaar geleden ook regelmatig in dit vegetatietype aangetroffen, hoewel dat toen nog een voedselarm

en zuur milieu was. De soort is in ons land algemeen, vooral op het pleistoceen in de duinen, in de zandige delen van Flevoland en in Zuid-Limburg (NMV, 2013). In Drenthe is de Slanke anijstrechtterzwam vrij algemeen met veel vindplaatsen op de lemige gronden van de Hondsrug en in de oostelijke veenkoloniën. Juist in deze streken zijn recent veel landbouwgronden bebost.

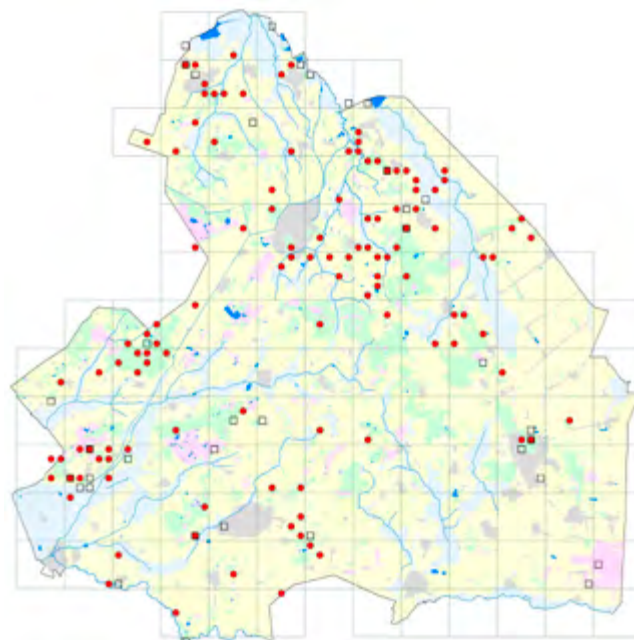
Clitocybe gibba

Slanke trechterzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	2	11	40	56	77	10	1

Status: Matig algemeen, n= 143, n<99: 36, n>99: 114, trend ++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1936. – Hab (n= 46): droog, voedselarm loofbos 26%, droge, voedselrijke lanen 24%, voedselarm gemengd bos 15%, droge, voedselarme lanen 13%, parken en tuinen 7%, jonge bosaanplant 4%, wilgenbroekstruweel 2%, oevervegetaties 2%, loofbos onbepaald 4%, rest 3%. – Sub (n= 20): humus 65%, strooisel 30%, grond onbepaald 5%.

Niet alle trechterzwammen laten zo'n duidelijke trechtersvorm zien als de Slanke trechterzwam. Met z'n licht- tot geelbruine, niet-hygrofane hoed en bijna witte steel is het een tamelijk karakteristieke soort, hoewel verwarring met de Geribbelde trechterzwam (*Clitocybe costata*; zie aldaar) mogelijk is. De Slanke trechterzwam is te vinden op humus en strooisel van loofbomen in allerlei min of meer beschutte biotopen zoals bosjes, bosranden van grotere bossen, lanen en erven. In Drenthe staat hij, net als in Baden-Württemberg (Krieglsteiner, 2001), relatief veel in strooisel van beuken, maar hij is ook in jong sparrenbos op voormalig bouwland aangetroffen. De Slanke trechterzwam groeit vooral op matig vochtige tot droge, zandige tot lemige, zwakzure tot neutrale, iets met stikstof verrijkte, zandige grond. In echt zure en voedselarme bossen is de soort schaars, hetgeen ook kan worden opgemaakt uit de geringe presentie in mycosociologische proefvlakken in zure eiken- en beukenbossen : 3% in eikenbossen (n= 37; Jansen, 1984) en 5% in beukenbossen (n= 19; Arnolds et al., 1994), in de laatste alleen in een jonge opstand op omgewerkte, verrijkte grond. In boswachterijen groeit de Slanke trechterzwam voornamelijk langs (schelpen) paden en zandwegen. Een enkele keer wordt melding gemaakt van nattere biotopen zoals oevervegetaties en wilgenbroekstruweel. De Slanke trechterzwam is in Nederland een algemene soort, die vooral op de pleistocene zandgronden en in de duinen voorkomt (NMV, 2013). Er zijn weinig vondsten bekend uit de Flevopolders en de klei- en laagveengebieden, een opvallend verschil met de Geribbelde trechterzwam. In Drenthe is de Slanke trechterzwam

matig algemeen, met wat hogere dichtheden in streken met een lemige ondergrond, zoals de Hondsrug en de omstreken van Roden en Havelte. Hij ontbreekt vrijwel geheel in de laagveengebieden in het noorden en zuidwesten van de provincie. Ook de veenkoloniën zijn zeer karig bedeed met waarnemingen vanwege de schaarste aan bosjes aldaar. Waarom deze paddenstoel in Midden-Drenthe weinig voorkomt, ondanks de aanwezigheid van vele kleinere bosjes, is niet duidelijk. In Nederland is de Slanke trechterzwam licht vooruitgegaan; in Drenthe is de toename sterker, vermoedelijk door stikstofdepositie.

Clitocybe menthiodora

Tweegeurtrechtterzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL08: Niet beschouwd, eerste jaar: 1982.

De sporadische Nederlandse vondsten van deze trechterzwam werden in het Overzicht (Arnolds, 1995) nog aan de Stinkende trechterzwam (*Clitocybe foetens*; zie aldaar) toegeschreven, maar inmiddels is duidelijk geworden dat de Tweegeurtrechtterzwam een goede soort is. Hij heeft met de Stinkende trechterzwam een sterke, ranzige meellucht gemeen, maar bij opdrogen wordt de geur bij de Tweegeurtrechtterzwam kruidig met een component van mentol en in gedroogd materiaal sterk vissig, als van vissige russula's. Blijkbaar zit er in de vruchtlichamen een chemisch fabriekje verborgen. Daarnaast is de hoed grijsbruin zonder olijtint en verkleurt de steel in de onderste helft opvallend donkerbruin. Het vlees is in de steel opmerkelijk stevig. De soort is al in 1982 in Drenthe verzameld ten zuiden van Holtinge bij Havelte (km 213-534, 1982, herb. BSW), maar destijds als de Stinkende trechterzwam in het herbarium

opgeborgen. Hij groeide daar in een spontaan opgeslagen bosje van Boswilg en berk op voormalig agrarisch grasland. Recent is de Tweegeurtrechtterzwam aangetroffen in een soortgelijk milieu: op strooisel in een bosje van berk en eik op de opgeworpen bouwvoor van een voormalige maïsacker in Schepping in Holthe bij Beilen (km 233-540, 2010). Hij is pas toen als nieuwe soort voor Nederland herkend. Beide vindplaatsen liggen op humus-, voedsel- en tamelijk basenrijke grond met een ruderaal vegetatie, onder meer met Grote brandnetel. Buiten Drenthe is de Tweegeurtrechtterzwam in ons land alleen bekend van de omgeving van Oss, langs een fietspad in eikenbos op zand, maar gezien het triviale milieu is hij op meer plekken te verwachten. In Scandinavië is deze trechterzwam zeldzaam op strooisel in loof- en naaldbossen, parken en tuinen (Knudsen & Vesterholt, 2008). Een aquarel is opgenomen in hoofdstuk 9.1

Clitocybe phaeoptalma

Spieringtrechterzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	2	1

Status: Zeer zeldzaam, n= 10, n<99: 0, n>99: 10, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2000.

De Spieringtrechterzwam heeft een hygrofane, maar niet of nauwelijks gestreepte, grauwbeige tot bleek vleeskleurige hoed die vaak sterk verdiept is. Hij is in het veld te herkennen aan de aparte geur van spiering: vissig met een ranzig-melige component. In twijfelgevallen biedt de microscoop uitkomst: De hoedhuid bevat opvallende, opgeblazen elementen die bij andere trechterzwammen ontbreken. De soort is in ons land matig algemeen, met verreweg de meeste vindplaatsen in de duinen en Zuid-Limburg (NMV, 2013). In Drenthe is de Spieringtrechterzwam pas in 2000 voor het eerst aangetroffen. Nu is de soort uit een tiental kilometerhokken bekend, waarvan de helft op de Hondsrug ligt. Volgens het Overzicht (Arnolds et al., 1995) groeit deze soort saprotroof op bladeren en soms op naalden, in loof- en naaldbos op voedselrijke zand, leem of klei, in de duinen ook in kruipwilgstruwelen. Volgens Krieglsteiner (2001) moeten de bodemomstandigheden voor de Spieringtrechterzwam basisch tot neutraal zijn, waarbij natte terreinen worden gemedend. Dat komt overeen met de standplaatsen in Drenthe. Hij is onder andere waargenomen in de bermen van drie (voormalige) schelpenpaden

door bossen en in enkele bosjes op voormalige landbouwgrond of andere, met kalk verrijkte bodems, waaronder het onvermijdelijke 'cementbosje' bij het Boekweitenveentje bij Gieten. De basenrijke potklei van Noord-Drenthe is vermoedelijk te nat voor deze soort. De Spieringtrechterzwam is in Drenthe van strooisel van Zomereik (3x) en Fijnspar (2x) gemeld. In Baden-Württemberg groeit hij vooral op strooisel van Beuk (19 meldingen) en Fijnspar (14 keer) (Krieglsteiner, 2001).

Clitocybe subbulbipes

Vliertrechterzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	1

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 0, n>99: 4, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1999.

Dit weinig bekende trechterzwammetje heeft een izabelkleurig tot geelbruin, hygropaan, ongestreept hoedje dat slechts 2 cm groot wordt. De Vliertrechterzwam lijkt op een miniatuuruitvoering van de Vaalroze trechterzwam (*Clitocybe diatreta*; zie aldaar) en verschilt daarvan, behalve in het formaat, in de vaak opgezwollen steelvoet en vooral door de standplaats: op stammen van levende bomen en struiken, volgens Kuypers (in Bas et al., 1995) van vlier en esdoorn. In Drenthe is hij vier maal gevonden, steeds in dichte, ruderaal bosjes op voedselrijke, vochtige grond met een hoge luchtvochtigheid, namelijk op een levende tak van vlier in de luwte van een singel met fijnsparren ten oosten van Wapserveen (km 209-537, 1999, herb. Chrispijn), op dood vlierhout in een rommelbosje ten zuiden van Emmer-Compasuum (km 265-533, 2000), op een levende stam van Grauwe wilg in een jonge bosaanplant op voedselrijke grond langs de

N381 ten oosten van Beilen (km 233-541, 2003) en op een levende vlierstam in een aangeplant elzenbosje bij Witteveen (km 240-537, 2007). Ook in de rest van Nederland is de Vliertrechterzwam zeldzaam, bijna willekeurig verspreid over het land (NMV, 2013).

<i>Clitocybe truncicola</i>	Stronkrechtterzwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	1	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 1, n>99: 3, trend +, RL08: Gevoelig (zeldzaam), eerste jaar: 1992.

De Stronkrechtterzwam lijkt sterk op de Kleine bostrechtterzwam (*Clitocybe candicans*; zie aldaar). Beide soorten hebben een karakteristiek, glimmend, witachtig glacé hoedje. De Kleine bostrechtterzwam heeft een centrale steel, een geur naar tomatenbladeren en groeit op strooisel in bossen. De Stronkrechtterzwam daarentegen heeft vaak een wat excentrisch geplaatste steel en groeit op vochtig hout in wondplekken van bomen of op houtresten. Microscopisch onderscheidt de soort zich door de breed elliptische sporen van 4,5-5,5 x 3,5-4 µm. De hierboven behandelde Vliertrechtterzwam (*Clitocybe subbulbipes*) groeit ook op hout, maar is goed herkenbaar aan de hygrofane hoed. De Stronkrechtterzwam is oorspronkelijk beschreven uit Noord-Amerika en mogelijk daarvandaan in Europa ingevoerd. Hij werd voor het eerst gemeld uit Oostenrijk door Hausknecht & Krisai (1988), die deze paddenstoel vonden op populier, els en Es in rivierbegeleidende bossen die bij hoog water onderlopen. Sindsdien is de soort in diverse Europese landen gevonden, maar hij

is overal zeer zeldzaam. In Nederland zijn er nu zo'n tien vondsten bekend, waarvan vier in Drenthe en verder in het rivierengebied en Zuid-Limburg (NMV, 2013). De Stronkrechtterzwam staat wegens zijn grote zeldzaamheid als gevoelig op de Rode lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008). Drie van de vier Drentse vondsten komen uit beekdalen: in het Hunzedal bij Oud-Annerveen (km 245-567, 1992, herb. BSW) op een dode stobbe van een onbekende loofboom in een aangeplant bosje op voedselrijk, veraard veen; langs de Oostermoerse Vaart bij Gasselternijveen (km 252-556, 2006) in een soortgelijk jong bosje en in het Reestdal bij Oud-Avereest (km 220-517, 2006) op een levende, bemoste stam van een Grauwe wilg in nat beekdalgrasland. Deze laatste vindplaats ligt net aan de Overijsselse kant van de Reest. De vierde vondst komt uit de veenkoloniën bij Weiteveen (km 262-520, 2007). De Stronkrechtterzwam heeft kennelijk ook in Drenthe een voorkeur voor loofbossen op vochtige, voedselrijke grond, maar hij blijkt niet beperkt tot bossen in rivierdalen.

<i>Clitopilus fallax</i>	Witte zalmplaat	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	1	0

OPN 1995: *Rhodocybe fallax*

Status: Zeer zeldzaam, n= 5, n<99: 0, n>99: 5, trend +++, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 2004.

Deze middelgrote paddenstoel heeft een witte hoed en steel en aanvankelijk bleekgele, meestal aflopende lamellen die, wanneer de sporen rijp worden, een zalmroze tint krijgen. De Witte zalmplaat lijkt dan bedrieglijk veel op de vrij algemene Grote molenaar (*Clitopilus prunulus*), maar de sterke meelgeur van die soort ontbreekt. Onder de microscoop heeft de Witte zalmplaat geheel andere, wrattige sporen. In Nederland is de soort zeldzaam met de meeste vindplaatsen in de kalkrijke duinen en daarnaast zeer verspreid op de pleistocene zandgronden (NMV, 2013). Van de paar vindplaatsen in het binnenland ligt de meerderheid in Drenthe en het aangrenzende deel van Groningen. In ons land is de Witte zalmplaat vooral een saprotrofe paddenstoel van loofbos en gemengd bos op zandige, bij voorkeur kalkhoudende bodems, maar hij komt ook voor in graslanden op vrij droge, zandige grond (Bas et al., 1988). De vijf Drentse vondsten dateren alle van na 2004 en komen uit uiteenlopende milieus: Dwingelderveld, nabij camping De Noordster (km 221-536, 2004, herb. B. de Vries), langs een fietspad met gruis en schelpen door gemengd bos; bij Coevorden, in recreatieterrein De Huttenheugte (km 248-521, 2007, herb. L), in een jong loofbos op opgeworpen, vrij voedselrijke en basenrijke bodem; bij Vuile

Riete, op de grens met Overijssel (km 228-516, 2008), tussen gras bij een boomsingel langs een sportveld; in Schepping bij Beilen, in een jong bosje op humus-, voedsel- en basenrijk zand van voormalig bouwland (km 233-540, 2010) en in het Buinerveld bij Buinen in een jong fijnsparrenbos op voormalig bouwland (km 251-549, 2010). De Witte zalmplaat gedraagt zich dus als een cultuurvolger op enigszins verstoorde, basen- en voedselrijke grond.

<i>Clitopilus geminus</i>	Vleeskleurige zalmplaat	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	5	12	8	3	0

OPN 1995: *Rhodocybe gemina*

Status: Zeldzaam, n= 26, n<99: 1, n>99: 25, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd. – Hab (n= 12): lanen 25%, parken en tuinen 17%, voedselrijke loofhoutsingels 17%, jonge bosaanplant 17%, wilgenbroekstruweel 8%, rest 17%. – Sub (n= 10): humus 80%, strooisel 20%.

De Vleeskleurige zalmplaat is zo'n soort waarbij menigeen in het veld keer op keer denkt: hij komt me vaag bekend voor, maar wat was dit ook alweer? Het is een wat plumpe paddenstoel met een vleeskleurige, tot 10 cm brede hoed en een relatief korte, witachtige steel. De aanvankelijk witachtige, aflopende lamellen krijgen door de rijpe sporen een roze tint waaraan de zalmplaten hun naam te

danken hebben. Meestal heeft de Vleeskleurige zalmplaat een sterke, kruidachtige of soms wat melige geur en hij groeit vaak in groepen of heksenkringen. Waarnemingen in Nederland van vóór 1990 zijn vrijwel allemaal afkomstig van het Hollandse polderland, de IJsselmeerpolders en het rivierengebied. De soort was toen uitgesproken zeldzaam (NMV, 2013). De eerste waarnemingen op

de pleistocene zandgronden dateren van na 1990, waar hij zich geleidelijk heeft uitgebreid, vooral in Drenthe en delen van Noord-Brabant. In Drenthe is hij voor het eerst in 1995 gevonden in het fameuze, met cementresten verrijkte bos bij het Boekweitenveentje bij Gieten en daarna in 2002 op een andere plek in de buurt van Gieten. Vervolgens is de Vleeskleurige zalmplaat sterk toegenomen tot de huidige 26 kilometerhokken, vooral in het noordelijk deel van de provincie. Zijn voorkeur voor relatief basen- en voedselrijke grond blijkt uit het verspreidingspatroon: vindplaatsen liggen in het Hunzedal, op de noordelijke Hondsrug met aansluitend het gebied van de Drentsche Aa en op de potklei rond Roden. Er zijn weinig exacte habitatgegevens genoteerd, maar daaruit blijkt dat de Vleeskleurige zalmplaat in Drenthe vrijwel steeds groeit in door de mens beïnvloede habitats, zoals parken en tuinen, lanen, bermen

van schelpenpaden en jonge bosjes op voormalige landbouwgrond. Hij groeit daar saprotroof op humusrijke grond, het meest onder loofbomen, soms onder sparren. Eén maal is hij aangetroffen in een wilgenbroekstruweel. In Baden-Württemberg groeit de Vleeskleurige zalmplaat eveneens overwegend in door mensen beïnvloede milieus, daar met een voorkeur voor aangeplante sparrenbossen; soms ook in graslanden buiten het bos (Kriegelsteiner, 2003).

Coltricia confluens

Plakkaattolzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	2	0	2	1	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 5, n<99: 1, n>99: 4, trend ++, RL08: Thans niet bedreigd.

De Plakkaattolzwam is pas in 1997 beschreven op grond van een collectie uit een aangeplant bosje op voedsel- en humusrijke grond bij Maarsseveen (Keizer, 1997). De eerste vondst dateert echter al van 1984 uit Amsterdam, maar werd destijds niet als iets bijzonders herkend. De soort lijkt op de Echte tolzwam (*Coltricia perennis*; zie aldaar), maar verschilt daarvan in de tot plakaten vergroeide, kortstelige vruchtlichamen met een niet of zwak gezondeerde, vrij effen gekleurde, roodbruine tot geelbruine hoed. Jonge exemplaren hebben een brede, lichte groeirand, zoals op de foto te zien is. Om iets van

de variatie te laten zien, is ook een foto van oude vruchtlichamen opgenomen. Ook de ecologie van beide tolzwammen is verschillend. De Echte tolzwam vormt mycorrhiza met dennen en eiken op droge, zure zandgrond. Daarentegen groeit de Plakkaattolzwam in parken en jonge aangeplante bosjes met onder andere meidoorn, Es, esdoorn en iep op voedsel- en humusrijke grond, verterende houtsnippers en klei. Hij is ook wel buiten de wortelzone van bomen aangetroffen in grasland (Keizer, 1997), wat wijst op een saprotrofe leefwijze. Mogelijk is hij al eerder dan 1984 waargenomen, maar toen als Echte tolzwam gemeld. Er zijn namelijk oude waarnemingen van de Echte tolzwam uit laagveen- en kleigebieden in het westen van het land, waar je die soort niet zou verwachten (NMV, 2013). Inmiddels is de Plakkaattolzwam verspreid over het gehele land in 59 atlasblokken waargenomen en daarmee matig algemeen (NMV, 2013). In Drenthe

zijn vijf vindplaatsen bekend. De eerste vondst dateert uit 1991 in een jonge bosaanplant op veraard veen bij Schoonebeek (km 260-519, 1991, herb. BSW), gevolgd door recente waarnemingen in een recreatieterrein ten westen van Assen op humeuze grond (km

230-556, 2000), in een essenbosje op een voormalige vuilstort ten noorden van Meppel (km 209-525, 2001), bij Terheijl bij Roden (km 221-572, 2008) en in een rommelbosje op voedselrijke dalgrond ten oosten van Gasselternijveenschemond (km 258-558, 2009).

Conocybe macrocephala

Parkbreeksteeltje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	1	0	2	0	8	5	0

Status: Zeldzaam, n= 15, n<99: 4, n>99: 11, trend +, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982.

Zoals de meeste breeksteeltjes is dit een, tener, okerkleurig tot bruin paddenstoeltje waar eigenlijk alleen microscopisch wat aan te beleven valt. Het Parkbreeksteeltje behoort tot de soortengroep met een fijnberijpte steel zonder afstaande haren. Zoals de wetenschappelijke naam *macrocephala* suggereert, hebben de kegelvormige cheilocystiden van het Parkbreeksteeltje een relatief groot knopje van 4,5-6,5 µm. De combinatie met dunwandige, geelbruine sporen van 8-10,5 x 4,5-6 µm is kenmerkend. Het Parkbreeksteeltje geldt in ons land als matig algemeen, met concentraties van vindplaatsen in Zuid-Limburg, Flevoland en rond Amsterdam (NMV, 2013). In Drenthe staat hij, zoals de meeste breeksteeltjes, als zeldzaam te boek. In werkelijkheid is de soort ongetwijfeld algemener, want het determineren van breeksteeltjes is niet ieders hobby. Het Parkbreeksteeltje is vooral gemeld uit parken en tuinen, langs beschaduwde schelpenfietspaden en in jonge aangeplante bosjes op voedselrijke grond; minder vaak uit meer natuurlijke habitats, zoals een loofbos op vochtige potklei en een struweel van Grauwe wilg op nat, voedselrijk laagveen. Hij groeit zelden in open terreinen, zoals grazige wegbermen op voedselrijke grond en een recent uit productie genomen weiland met

Pitrus. Uit deze opsomming blijkt een voorkeur voor beschaduwde, vochtige plekken op humus- en basenrijke, neutrale tot basische bodems. Dat komt goed overeen met opgaven in de literatuur. Hausknecht (2009) vermeldt voor Centraal-Europa als belangrijkste biotopen elzenbroekbossen, rivierbossen, vochtige loofbossen, grazige plekken met loofbomen en bosranden, zelden graslanden of houtsnippers. In Zuidwest-Duitsland is het Parkbreeksteeltje een zeldzame soort die daar hoofdzakelijk in oibossen met Es en Zwarte els wordt aangetroffen (Krieglsteiner, 2003). Volgens Arnolds (in Noordeloos et al, 2005) groeit het Parkbreeksteeltje ook op matig zure bodems die humusrijk tot weinig zijn. Tijdens mycosociologisch onderzoek in de jaren zeventig en tachtig is hij uitsluitend in twee proefvlakken in wilgenstruwelen aangetroffen (12%, n= 17; Arnolds, n.p.); niet in andere bostypen of in graslanden.

Conocybe moseri

Grijs breeksteeltje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 1, n>99: 4, trend ++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2007.

Onder vochtige omstandigheden heeft dit vrij tengere breeksteeltje een grijsbruine tot donker grijsbruine hoed die contrasteert met de okergele tot oranjebruine lamellen. Er zijn maar weinig breeksteeltjes met een dergelijke grauwe hoedkleur, zodat herkenning in het veld soms mogelijk is, mede op basis van de fijnbehaarde steel. Al bij geringe uitdroging wordt de hoed van het Grijs breeksteeltje echter bleekbruin tot licht grijsbruin en is dan veel minder karakteristiek. De soort is in Nederland vrij zeldzaam, met de meeste vindplaatsen in Flevoland en in het westen van het land (NMV, 2013). In Drenthe is het Grijs breeksteeltje in vier kilometerhokken waargenomen: het Moltmakerstuk in landgoed Mensinge bij Roden (km 225-570, 1996, 2011, herb. BSW), Boschoord bij Vledderveen, (km 211-545, 2002, herb. L), Bloemberg bij Veeningen (km 220-518, 2007) en

langs de Valtherdijk bij Valthermond (km 263-545, 2009). Het Grijs breeksteeltje groeit volgens de literatuur op humus- en basenrijke bodems op ruderaal plekken, in parken en bosjes, soms ook op compost of tussen verteerd plantenmateriaal. Volgens Hausknecht (2009) heeft de soort een voorkeur voor randen van paden en open plekken met kale grond in bossen en volgens Arnolds (in Noordeloos et al., 2005) is hij ook een enkele keer aangetroffen op verbrand

riet in oeverzones en in bemeste graslanden. Bij Veeningen en Valthermond is het Grijs breeksteeltje op humus in rommelbosjes aangetroffen, maar bij Roden op oude mest van runderen en paarden en bij Vledderveen op ezelmeest. In de literatuur wordt mest niet als substraat voor deze soort wordt aangegeven. Er zijn echter meer breeksteeltjes die zowel op mest als op voedselrijke grond groeien, zoals het Paardenvijgbreeksteeltje (*Conocybe brunneidisca*).

Coprinopsis cortinata

Kleine poederinktzwam

OPN 1995: *Coprinus cortinatus*

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 0, n>99: 3, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 2001.

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0

Deze kleine, geheel witte inktzwam heeft een hoed die in gesloten toestand ca. 5 mm breed is en uitgespreid tot 15 mm. De hoed is geheel bedekt met poederig, wit velum, bestaande uit bolvormige elementen. Voor de herkenning van de Kleine poederinktzwam ten opzichte van verwante soorten, onder meer het Sneeuw witje (*Coprinopsis bellula*; zie aldaar), is een microscoop nodig. Kenmerkend is de combinatie van elliptische sporen van 6-9,5 x 4,5-6 µm, 4-sporige basidiën en het ontbreken van cystiden op de lamellen. De Kleine poederinktzwam is landelijk vrij zeldzaam met de meeste vindplaatsen in het Hollandse polderland, Flevoland, het rivierengebied en Zuid-Limburg (NMV, 2013). In Drenthe is de Kleine poederinktzwam met slechts drie waarnemingen zeer zeldzaam: Schepping bij Beilen, in een onbemest hooilandje op bekalkte leem in een natuurtuin (km 233-540, 2001), het Nolderveld bij Zuidwolde, op een verrijkte plek langs een halfverhard pad in een Berken-Eikenbos (km 223-516, 2007) en de Emmerdennen in Emmen, in de grazige berm van een schelpenpad (km 257-535, 2008). De Kleine poederinktzwam groeit gewoonlijk op kale grond op

grazige, mossige plekken in parken, tuinen en loofbossen, soms ook in graslanden, op basenrijke, zavelige tot lemige grond of op pure klei (Uljé in Noordeloos et al 2005; Arnolds et al., 1995). Volgens Knudsen & Vesterholt (2008) kan hij ook op mest voorkomen.

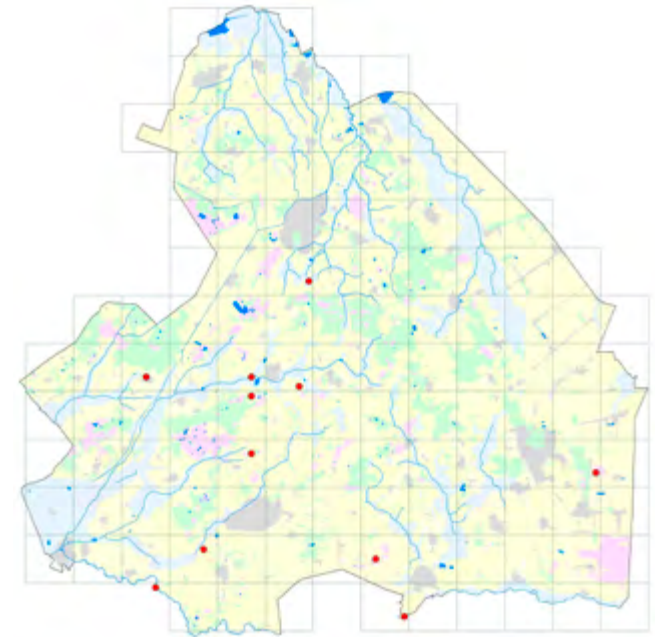
Corioloopsis trogii

Bleke borstelkurkzwam

Status: Zeldzaam, n= 11, n<99: 0, n>99: 11, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2000. – Hab (n= 8): loofhoutsingels 38%, kapvlaktes 25%, voedselrijke jonge bosaanplant 13%, voedselrijke lanen 13%, tuinen en erven 13%. – Sub (n= 10): dode stammen 80%, dode takken 10%, dode stronken 10%. – Org (n= 10): populier 50% (waarvan Canadapopulier 25%), wilg 40% (waarvan Boswilg 20%), loofbomen onbepaald 10%.

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	1	0	0	0	1	0	1	4	2	2

De Bleke borstelkurkzwam lijkt wat op het Ruig elfenbankje (*Trametes hirsuta*; zie aldaar), maar de vruchtlichamen zijn aanmerkelijk forser, tot 12 cm breed en 1-3 cm dik. Hij verschilt bovendien in de ongezoneerde hoed, grotere, wat getande of franjeachtige poriën en stijvere, dikkere haren op de hoed. Het hoedvlees van de Bleke borstelkurkzwam is bleek en reageert slechts zwak met KOH. De verwante Bruine borstelkurkzwam (*Corioloopsis gallica*) vertoont veel overeenkomst, maar daarbij is het vlees bruin en het verkleurt zwart met KOH. Die soort is vrij zeldzaam in de zuidwestelijke helft van ons land, maar in Drenthe nog niet vastgesteld. De Bleke borstelkurkzwam is een warmteminnaar die in Nederland tot voor kort een marginaal bestaan had. In het noorden ontbrak hij tot in de jaren negentig totaal (Arnolds et al., 1995). Hij is echter sterk toegenomen, en de soort is nu matig algemeen in het zuidwesten tot aan de lijn Amsterdam – Eindhoven – Heerlen. Noordelijk daarvan is hij veel schaarser (NMV, 2013). Klimaatopwarming heeft een positief effect op deze soort, mogelijk ook vermesting. In 2000 is de Bleke borstelkurkzwam voor het eerst in Drenthe gevonden. Hij is nu uit elf kilometerhokken bekend, voornamelijk in het zuidwestelijke deel van de provincie. Daarmee is het nog steeds een zeldzame houtzwam, maar de perspectieven voor deze soort zijn gunstig. De Bleke borstelkurkzwam leeft saprotroof op dode stammen en dikke takken van loofbomen met relatief zacht hout, bij voorkeur op wilgen

en populieren. Op deze waardbomen is hij ook in Drenthe gevonden. Van nature heeft hij zijn optimum in rivierbegeleidende oibossen (Kriegelsteiner, 2000), maar bij gebrek daaraan moet hij in Drenthe genoegen nemen met secundaire, lichte en warme standplaatsen langs voedselrijke bossingels, wegbermen en bosranden, op kapvlaktes en in tuinen en parken.

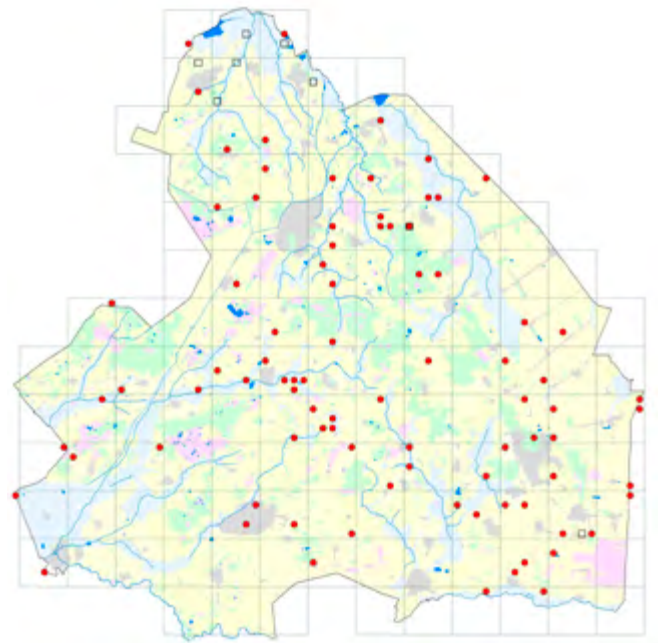
Crepidotus luteolus

Gelig oorzwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	1	0	0	0	1	5	30	49	15

Status: Matig algemeen, n= 93, n<99: 8, n>99: 86, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1981. – Hab (n= 26): jonge bosaanplant 50%, vochtig, voedselrijk loofbos 15%, parken en tuinen 12%, droge, voedselrijke lanen 4%, wilgenbroekstruweel 4%, elzenbroekbos 4%, oevervegetaties 4%, rest 7%. – Sub (n= 16): stengels 62%, dode twijgen 19%, dode takken 19%. – Org (n= 16): kruidachtige planten 61% (waarvan brandnetel 37%, rus 12%, riet 6%); loofbomen 39% (waarvan Es 19%, populier 6%, els 6%).

Het Gelig oorzwammetje is een schelpvormig paddenstoeltje met een witachtige hoed dat met een uiterst kort steeltje zijdelings aangehecht is aan het substraat. De aanvankelijk zwavelgele lamellen worden later okerbruin. De soort is vaak in het veld van andere oorzwammetjes te onderscheiden door de room- tot okergele tint van de hoed rond het aanhechtingspunt en door het voorkomen op kruidachtige stengels. In twijfelgevallen geven de fijnruwe, amandelvormige sporen van 7,5-10 x 4,5-5,5 µm de doorslag. Dit paddenstoeltje is in het grootste deel van het land vrij algemeen, maar het is schaars in zeekelegebieden (NMV, 2013). In Drenthe is het Gelig oorzwammetje matig algemeen en min of meer toevallig verspreid, doch zeer schaars in de grotere bos- en natuurgebieden. Het aantal waarnemingen is sinds 1999 vertienvoudigd, omdat er sindsdien tijdens veldwerk meer aandacht uitging naar open gebieden en vanwege de verrommeling van het landschap. Ook landelijk is er sprake van een sterke expansie (NMV, 2013). Het Gelig oorzwammetje groeit vooral op stengels van kruidachtige planten, vaak van Grote brandnetel, maar ook van russen en één maal van Riet. Hij wordt daarnaast gevonden op dode twijgen en takjes van loofbomen als Es, els en populier. De soort heeft een voorkeur voor dichte, hoge kruidenvegetaties, bijvoorbeeld in ruilverkavelingsbosjes, populierenplantages op voormalig bouwland en in parken en tuinen. Meer natuurlijke milieus worden gevormd

door elzenbroekbos en wilgenstruweel. Tijdens mycosociologisch onderzoek in de jaren zeventig en tachtig is het Gelig oorzwammetje aangetroffen in één proefvlak in elzenbroekbos (17%, n=6) en twee proefvlakken in Elzen-Vogelkersbos (29%, n= 7; Arnolds, n.p.). Dat zijn, samen met wilgenstruwelen, meer natuurlijke habitats waarin dit paddenstoeltje voorkomt.

Crepidotus versutus

Grootsporig oorzwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2004.

Het Grootsporig oorzwammetje is alleen microscopisch te onderscheiden van diverse andere oorzwammetjes aan de grote, bleke, elliptische, iets ruwe sporen van 8,5-12 x 5-6,5 µm en het ontbreken van gespen aan de hyfen. De soort groeit saprotroof op takken en twijgen van loofbomen en soms op kruidachtige stengels of strooisel. In Drenthe is het Grootsporig oorzwammetje twee maal gevonden: ten westen van Drouwen (km 248-552, 2004, herb. L), op rotte berkentakken in een jong bosje, aangeplant op vochtige, voedselrijke landbouwgrond en bij Nieuw Roden (km 222-571, 2008), op takken van loofbomen op een voedselrijk kerkhof. Elders in Nederland is de soort zeldzaam, met kleine concentraties vindplaatsen bij Eindhoven en Den Haag, ongetwijfeld te danken aan oplettende mycologen ter plekke (waarnemerseffect). Hij is stellig ook in Drenthe meer te vinden. In Scandinavië is het Grootsporig oorzwammetje vooral waargenomen op berken en elzen en algemeen in boreale gebieden, maar zeldzaam in de gematigde zone (Knudsen

& Vesterholt, 2008). In Baden-Württemberg is Beuk de belangrijkste waardboom (Kriegelsteiner, 2003).

Crocicreas cyathoides

Gewoon geleikelkje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	3	0

OPN 1995: *Cyathicula cyathoides*

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 2, n>99: 2, trend --, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 1982.

Het Gewoon geleikelkje is een slankgesteeld, tot 2 mm breed, roomkleurig kelkje met een gave tot iets getande rand en relatief kleine sporen van 7-10 x 1,5-2 µm. Het Gestreept geleikelkje

(*Crocicreas striatum*; zie aldaar) verschilt alleen door de bruin gestreepte buitenzijde. In Nederland is het Gewoon geleikelkje vrij algemeen, met een sterke voorkeur voor Flevoland, Zuid-Holland

en Noord-Brabant (NMV, 2013). Voor een groot deel is dat een waarnemerseffect. In Groot-Brittannië zou de soort zelfs zeer algemeen zijn (Ellis & Ellis, 1997). In Drenthe is hij met zekerheid slechts van drie of vier kilometerhokken bekend: Deurzerbroek bij Anreep (km 236-554, 1982, WBS), het bos ten westen van Witteveen (km 240-537, 1983, 1984, WBS), Nieuw Allardsoog bij Bakkeveen (km 216-567, 2003; vindplaats waarschijnlijk in Friesland) en Het Moer bij Wittelte (km 215-538, 2009). Daarnaast zijn er in het Drentse bestand vijf meldingen van het Gewoon

geleikelkje in wijde zin (*Crocicreas cyathoideum sensu lato*), inclusief het Gestreept geleikelkje (*Crocicreas striatum*), die waarschijnlijk merendeels eveneens betrekking hebben op het Gewoon geleikelkje. De vruchtlichamen van die soort groeien op dode stengels van grassen (2x) en Grote brandnetel (1x), zowel in jonge aangeplante elzenbosjes op vochtige, venige bodem (3x) als in gemengd bos op tamelijk voedselarm, droog zand (1x). Hij is ongetwijfeld vaak over het hoofd gezien of ongedetermineerd gebleven.

Crucibulum crucibuliforme Geel nestzwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	3	2	6	18	1	1

Status: Zeldzaam, n= 19, n<99: 13, n>99: 7, trend --, RL08: Gevoelig (trend), eerste jaar: 1940. – Hab (n= 19): jonge, voedselrijke bosaanplant 21%, droge, voedselarme lanen 21%, elzenbroekbos 11%, vochtige, voedselrijke lanen 5%, tuinen 5%, droge, voedselarme loofhoutsingels 5%, vochtig, voedselrijk loofbos 5%, droog, voedselarm loofbos 5%, rest 22%. – Sub (n= 13): dode takken en twijgen 69%, bewerkt hout 8%, houtsnippers 8%, strooisel 8%, rest 7%.

De amper 1 cm hoge, okergele bekertjes van het Geel nestzwammetje zijn aanvankelijk door een geel deksel afgesloten. Onderin liggen witachtige, lensvormige peridiolen ('eitjes') die met een soort navelstreng aan de gele, gladde bekerwand vastzitten. De buitenzijde is bedekt met wit of geel vilt. Het Geel nestzwammetje is gemakkelijk herkenbaar en in ons land vrij algemeen, met de meeste vindplaatsen in de duinen, het rivierengebied en in Zuid-Limburg, wat minder op het pleistoceen en zeldzaam op de zeeklei. In het noordoosten is de soort vrij dun gezaaid (NMV, 2013). In Drenthe is hij zelfs opvallend schaars en bovendien is het aantal vondsten na 1999 sterk afgenomen. Dat is ook een landelijke trend, zodat het Geel nestzwammetje als gevoelig op de Rode Lijst is beland (Arnolds & Veerkamp, 2008). Bij de biotoopopgaven worden lanen en bossingels het meest genoemd, evenals jonge, voedselrijke bosaanplant. Hij is het meest opgegeven van dode takken en twijgen van loofbomen, onder meer een paar maal van Boswilg, daarnaast van dode stengels van brandnetels. In het Overzicht (Arnolds, 1995) worden ook stengels van kruidachtige planten als substraat genoemd, evenals begraven houtresten en houtsnippers. Op

dit laatste substraat is deze soort in Drenthe maar weinig waargenomen. Arnolds & Veerkamp (2008) suggereren dat het Geel nestzwammetje een voorkeur heeft voor wat voedselarmere omstandigheden dan het Gestreept nestzwammetje (*Cyathus striatus*), dat in soortgelijke milieus groeit. De achteruitgang van de eerste soort zou mogelijk veroorzaakt worden doordat hij plaatselijk wordt weggeconcentreerd in een voedselrijker wordende omgeving. In Zuidwest-Duitsland komt het Geel nestzwammetje vooral voor in fijnsparren- en dennenbossen, ook in beuken- en Eiken-Haagbeukenbossen en oobossen; meestal langs bospaden en op kapvlakten, minder vaak in tuinen, koude kassen en beweide graslanden. Hij is daar niet gebonden aan hout van een specifieke boom, maar het meest algemeen op de meest voorkomende soorten: Fijnspaar, Beuk en Grove den. Verder is de soort daar onder meer gevonden op els, Tamme kastanje, Es, eik en linde (Krieglsteiner, 2000). Deze auteur noemt ook Jeneverbes en een Drentse vondst is eveneens afkomstig van dit substraat.

Cystoderma simulatum Winterkorrelhoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL08: Niet beschouwd, eerste jaar: 2007.

Evenals de Okergele en Oranjebruine korrelhoed (*Cystoderma amianthinum sensu lato*; zie aldaar) heeft de Winterkorrelhoed een okergele tot roestbruine, melige hoed en een ringzone van korrelige vlokjes. De hoedkleur van de laatste soort is echter helderder en de geur is onopvallend; niet sterk stoffig-muf zoals in de Okergele korrelhoed. Het belangrijkste onderscheid wordt gevormd door de

kleinere sporen van 3-5 x 2,5-3,5 µm bij de Winterkorrelhoed. Deze soort is oorspronkelijk beschreven van sterk verrot hout van vlier in Groot-Brittannië (Orton, 1960). Hij werd in Drenthe gevonden bij Wezuperbrug (km 244-539, 2007, herb. L) in een jonge bosaanplant, op voedselrijke, humusrijke bodem gemengd met houtrestjes. Na sluiting van het Atlas-bestand is een tweede, rijke vindplaats met tientallen vruchtlichamen ontdekt bij het Smitsveen

bij Drouwen (km 248-552, 2013). Hier groeide de soort op strooisel van Grove den in een vrij jong bos, aangeplant op zandig bouwland. De Winterkorrelhoed is pas in 2005 in Nederland ontdekt en verder bekend van de omgeving van Utrecht, Onstwedde en Hulst (NMV, 2013). Op de laatste twee locaties groeide hij in plantages van Fijnspar op humus- en voedselrijk voormalig bouwland. Jonge bosjes op voedsel- en basenrijke gronden schijnen dus de favoriete habitat van de Winterkorrelhoed te vormen. De Nederlandse meldingen zijn tot nu toe uit eind november en december, maar de oorspronkelijke vondst in Groot-Brittannië stamt uit midden oktober. Het is dus de vraag of de late verschijning, zoals tot uitdrukking gebracht in de Nederlandse naam, echt kenmerkend is voor deze paddenstoel.

Dacrymyces capitatus

Gesteelde druppelzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 0, n>99: 3, trend +++, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 1999.

De Gesteelde druppelzwam heeft oranje tot gelige vruchtlichamen met gelatineuze kopjes van 1-3 mm breed, met een concave of convexe bovenzijde. Ze kunnen soms vervloeien met de vruchtlichamen ernaast, zoals we gewend zijn van de zeer algemene Oranje druppelzwam (*Dacrymyces stillatus*; zie aldaar). Hij verschilt daarvan door de gesteelde vruchtlichamen met bleke steeltjes van 1-3 mm lang. De steel is echter nauwelijks zichtbaar omdat die halfverborgen is in het dode hout. Een goede foto van de Gesteelde druppelzwam staat in Krieglsteiner (2000). Verder heeft de soort iets kleinere sporen (10-14 x 4-5 µm) die minder dikwandig zijn. In Nederland is de Gesteelde druppelzwam gemeld

uit 45 atlasblokken (NMV, 2013). Daarbij steken de drie vondsten in Drenthe wat magertjes af: ten oosten van Gieterveen (km 255-561, 1999), het Grittenbos in Hoogeveen (km 227-527, 2001, herb. B. de Vries) en Berkenrode bij Nieuw Dordrecht (km 264-531, 2005). De vruchtlichamen groeiden op dode takken van loofbomen, waaronder één keer Zomereik, in rommelige bosjes met veel braam of brandnetel op voedselrijke, humusrijke tot venige grond. Volgens Krieglsteiner (2000) heeft de Gesteelde druppelzwam in Zuidwest-Duitsland een voorkeur voor loofbossen op voedselrijke bodem, bij voorkeur ooibossen en Eiken-Haagbeukenbossen. De meeste vondsten komen daar van Beuk.

Datronia mollis

Wijdporiekurkzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	4	10	5	1	3	0	8	22	28	27	10

Status: Matig algemeen, n= 116, n<99: 10, n>99: 110, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1988. – Hab (n= 20): jonge bosaanplant 20%, droog voedselarm loofbos 20%, lanen en bossingels 15%, parken en tuinen 10%, voedselarm gemengd bos 10%, wilgenbroekstruweel 5%, elzenbroekbos 5%, vochtig, voedselrijk loofbos 5%, loofbossen onbepaald 10%. – Sub (n= 30): dode takken 70%, dode stammen 10%, levende stammen 7%, dode stronken 3%, zaagsel 3%, bewerkt hout 3%, dood hout onbepaald 3%. – Org (n= 31): wilg 16% (waarvan Geoorde en Grauwe wilg 7%), Beuk 16%, populier 13% (waarvan Ratelpopulier 7%), eik 6% (waarvan Zomereik 3%), Amerikaanse vogelkers 3%, Zoete kers 3%, Es 3%, Vuilboom 3%, els 3%, loofbomen onbepaald 34%.

De Wijdporiekurkzwam is een korstvormende houtzwam met opvallend grote, onregelmatige poriën. Hij vormt kleine tot grote

plakkaten die gemakkelijk van het substraat loslaten. Vaak ontstaan aan de rand daarvan kleine, bijna zwarte, gezoneerde hoedjes, die in jonge toestand viltig behaard zijn. Het poriënoppervlak is oker- tot grijsbruin en met de loep is op doorsnede een dunne zwarte lijn zichtbaar net onder het hoedvielt. In verse toestand ruikt hij merkwaardig zoetig. De vruchtlichamen verschijnen vanaf het begin van de zomer, maar ze kunnen het gehele jaar gevonden worden. De eerste waarneming van de Wijdporiekurkzwam

in Drenthe dateert pas uit 1988 en een jaar of vijftien geleden was de soort nog een bezienswaardigheid. Het is een van de vele houtzwammen die zich om onopgehelderde redenen de laatste tijd sterk heeft uitgebreid. Nu is de Wijdporiekurkzwam matig algemeen en komt hij verbreed over heel Drenthe voor. Een soortgelijk kolonisatieproces heeft zich landelijk voltrokken (NMV, 2013). De Wijdporiekurkzwam groeit graag aan de onderzijde van liggende, beschorste, weinig tot matig verteerde takken en stammen van diverse loofbomen en zit soms aan nog hangende takken. Hij is een enkele keer op levende bomen gesignaleerd en zou als zwakteparasiet kunnen optreden. De meeste meldingen zijn van Beuk en wilg, maar ook op populier komt hij regelmatig voor. In de literatuur wordt een voorkeur voor dezelfde boomsoorten genoemd, maar het waardplantspectrum is groot en een enkele keer wordt hij ook op naaldhout gevonden (Krieglsteiner, 2000). De Wijdporiekurkzwam groeit in allerlei typen loofbossen, lanen, bossingels en parken, ook in elzenbroekbossen en wilgenstruwelen, zowel op droge als op natte bodems. Hij heeft wel een zekere voorkeur voor enigszins voedselrijke, verstoorde standplaatsen, zoals recreatiebosjes en tuinen.

Entoloma cephalotrichum Hagelwitte satijnzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	4	16	24	0	0

Status: Vrij zeldzaam, n= 35, n<99: 20, n>99: 16, trend --, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 1967. – Hab (n= 29): voedselrijke jonge bosaanplant 31%, elzenbroekbos 21%, pijpenstrootjesveld 17%, wilgenbroekstruweel 10%, jeneverbesstruweel 7%, droge, voedselarme lanen 7%, vochtig, voedselrijk loofbos 7%. – Sub (n= 19): veen 53%, humus 47%.

In droge toestand is de Hagelwitte satijnzwam schitterend wit, in vochtige toestand meer crèmekleurig. Het hoedje is bedekt met fijne, witte, radiale vezels; de roze lamellen lopen enigszins langs de steel af en het vruchtlichaam geurt sterk naar meel. Dat laatste is een belangrijk verschil met de eveneens witte en fijnvezelige Sneeuwvloksatijnzwam (*Entoloma sericellum*; zie aldaar). Bovendien heeft de Hagelwitte satijnzwam aan de top van de steel geknopte haren die met een goede loep al te zien zijn. De soort groeit in kleine groepen saprotoof op humusrijke en venige, meestal voedsel- en basenrijke grond, zowel tussen dichte vegetatie als op kale plekjes. Het is vooral een paddenstoeltje van vochtige loofbossen, zoals elzenbroekbossen, Elzen-Vogelkersbossen, wilgenstruwelen en landschappelijke beplanting op vochtige, voormalige landbouwgrond. Een derde deel van de Drentse waarnemingen van de Hagelwitte satijnzwam is afkomstig van het mycosociologisch onderzoek van moerasbossen in de jaren 1982-1985. Destijds werd de soort vastgesteld in 44% van de proefvlakken in elzenbossen (n= 16) en 18% van de wilgenstruwelen (n= 17) (Arnolds, n.p.). Hij is niet gebonden aan bosjes met een onverstoorde hydrologie, maar komt ook regelmatig in verdroogde elzen- en wilgenbossen voor. Ook in Baden-Württemberg komen de meeste meldingen uit vochtige, voedselrijke loofbossen (Krieglsteiner, 2003). Merkwaardig is dat de Hagelwitte satijnzwam in Drenthe herhaaldelijk in geheel andere habitats is gesignaleerd, zoals in enkele jeneverbesstruwelen, beboomde wegbermen op droog, zuur, voedselarm zand en in twee

pijpenstrootjesvelden op zure, voedselarme veengrond met een sterk wisselende waterstand (Arnolds, 1983). De soort is in Nederland matig algemeen en wijdverbreid (NMV, 2013). In Drenthe is hij vrij zeldzaam op verspreide vindplaatsen door de gehele provincie. Ondanks zijn voorkeur voor iets verrijkte bodem gaat de Hagelwitte satijnzwam in heel Nederland sterk achteruit, zodat hij als bedreigd op de Rode lijst staat (Arnolds & Veerkamp, 2008). Dat is ook in Drenthe het geval, overigens zonder aanwijsbare oorzaken.

Entoloma myrmecophilum Donkere bossatijnzwam

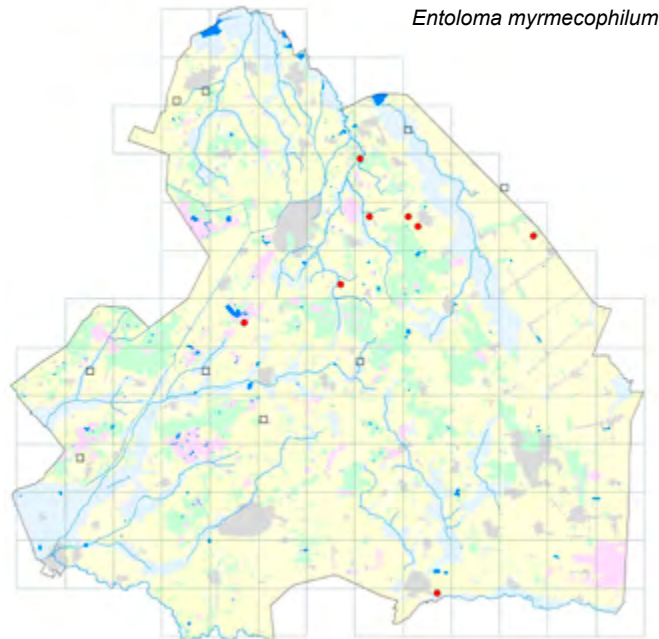
jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	2	9	5	0

Status: Zeldzaam, n= 17, n<99: 9, n>99: 8, trend --, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 1960.

De Donkere bossatijnzwam is volgens Noordeloos (1988) te onderscheiden van de nauw verwante en veel meer verbreide Moerasbossatijnzwam (*Entomola sericatum*; zie aldaar) aan de zeer

donkere, zwartbruine en ongestreepte hoed. Volgens Krieglsteiner (2003) is de hoed van de Donkere bossatijnzwam in vochtige toestand echter wel gestreept. Bovendien komen geregeld vruchtlichamen voor met een donker grijsbruine hoed die ongeveer het midden

houden tussen beide soorten. Dat maakt het onderscheid, en de interpretatie van verspreidingsgegevens, er niet gemakkelijker op. De Donkere bossatijnzwam is in Drenthe een zeldzame paddenstoel met incidentele waarnemingen op ver uiteenliggende vindplaatsen, vooral in de beekdalen, maar ook op het plateau en in de oostelijke veenkoloniën. De standplaats is zelden genoteerd: Er zijn vier opgaven uit wilgenstruwelen en twee van tuinen en erven. In Zuidwest-Duitsland wordt de Donkere bossatijnzwam vermeld uit allerlei typen loofbossen op vochtige tot matig droge, tamelijk voedsel- en basenarme bodems (Krieglsteiner, 2003). Vermoedelijk vormt de Donkere bossatijnzwam mycorrhiza met diverse loofbomen en heeft hij een vergelijkbare

brede ecologische range als de Moerasbossatijnzwam. Ook elders in Nederland is de Donkere bossatijnzwam zeldzaam, vooral op het pleistoceen (NMV, 2013). In Drenthe lijkt de soort achteruitgegaan, maar gezien de lastige taxonomische afgrenzing is dat niet met zekerheid te zeggen.

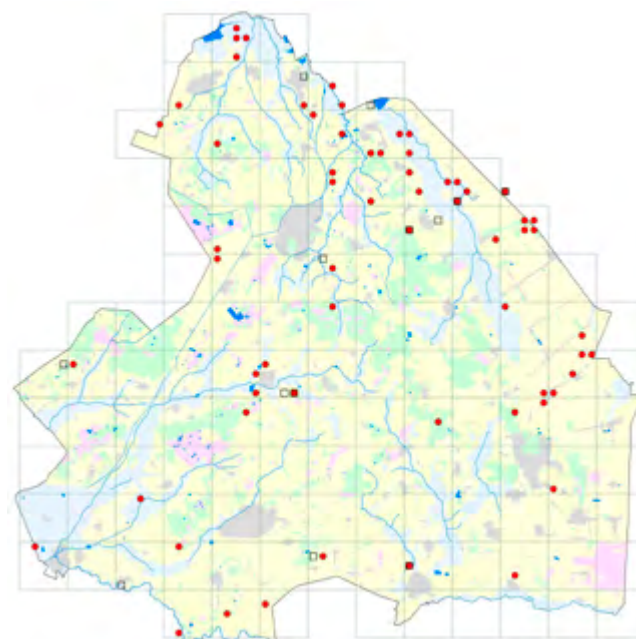
Entoloma pleopodium

Citroengele satijnzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	1	5	13	30	23	5

Status: Vrij zeldzaam, n=71, n<99: 13, n>99: 63, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 1982. – Hab (n=18): voedselrijke, jonge bosaanplant 33%, vochtig, voedselrijk loofbos 22%, parken en tuinen 22%, droog, voedselarm loofbos 6%, kapvlaktes 6%, rest 11%. – Sub (n=15): humus 60%, veen 27%, compost- of bladhopen 13%.

De Citroengele satijnzwam is een gemakkelijk herkenbare satijnzwam: De hoed is groen- tot olijfgel, mooi contrasterend met de roze lamellen, en de meest verbreide vorm (forma *icterinum*) ruikt sterk naar acetylacetaat, de geur van ouderwetse zuurtjes. De zeldzamere geurloze vorm (forma *pleopodium*) is aan de kleur van de vruchtlichamen toch goed te herkennen. De Citroengele satijnzwam groeit alleen op in kleine groepjes op vochtige, humusrijke, stikstofrijke plekken in loofbossen, aan bosranden, in parken en tuinen. In Drenthe groeit hij bij voorkeur in jonge bosaanplant op voormalige landbouwgrond, vaak met een ruige ondergroei van Grote brandnetel en Zevenblad, altijd zeer lokaal en in lage dichtheden. Over het algemeen staat hij op humus of op veraard veen, maar hij groeide ook twee jaren achtereenvolgend op een composthoop. In Drenthe is de Citroengele satijnzwam een vrij zeldzame soort die verspreid over de provincie voorkomt. Het is een

van de weinige paddenstoelsoorten met de grootste dichtheid in de oostelijke veenkoloniën, dankzij de daar recent aangeplante bosjes op zeer voedselrijk, veraard veen. Hij is sterk toegenomen ten opzichte van de periode voor 1999, waarschijnlijk vooral een waarnemerseffect, omdat rommelbosjes en tuinen voor die tijd nauwelijks aandacht van mycologen kregen. Dit is niet het beeld over heel Nederland. In 2008 is hij als kwetsbaar op de Rode Lijst geplaatst, omdat het aantal atlasblokken ten opzichte van de periode voor 1983 bijna is gehalveerd (Arnolds & Veerkamp, 2008). De oorzaken van de achteruitgang zijn overigens volstrekt onduidelijk, want aan voedselrijke bosjes is in het Nederlandse landschap geen gebrek.

Entoloma scabiosum Gespleten satijnzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	4	3	0	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 7, n<99: 4, n>99: 3, trend –, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1989. – Hab (n= 8): droog, voedselrijk naaldbos 50%, voedselrijke, jonge bosaanplant 38%, vochtig, voedselrijk loofbos 13%. – Sub (n= 8): humus 38%, strooisel 38%, veen 25%. – Org (n= 8): Es 50%, spar 50%.

De Gespleten satijnzwam is een opvallende, middelgrote soort uit het ondergeslacht *Entoloma* met een gebochelde, niet hygrofane hoed van 2-7 cm breed. Hij is in het veld herkenbaar aan de violetbruine tot zwartbruine schubjes en vezeltjes op een lichte ondergrond. Vaak is de hoedhuid radiaal gespleten, waardoor het onderliggende, bleke vlees zichtbaar wordt. Microscopisch vallen de grote, flesvormige, vaak geknopte cheilocystiden op, alsmede de afwezigheid van gespen. De Gespleten satijnzwam is in Nederland vrij zeldzaam, met een voorkeur voor de laagveenstreken in het westen van het land, Zuid-Limburg en het rivierengebied (NMV, 2013). Hij is recent toegenomen. In Drenthe is deze saprotrofe, humusbewonende soort zeer zeldzaam. Van de zeven vindplaatsen liggen er zes in veenontginningen, in jonge, aangeplante bosjes op voormalige landbouwgrond op humus- en voedselrijke, zwakzure tot basische bodems. De Gespleten satijnzwam groeit vaak tussen brandnetels, zowel in loofbosjes, vooral met essen, als in sparrenplantages. Ook in Baden-Württemberg is de soort gemeld van voedselrijke loofbossen (oibossen langs de Rijn) en van sparrenplantages (Krieglsteiner, 2003). Hij heeft in Drenthe nog niet geprofiteerd van de recente uitbreiding van deze bosjes.

Entoloma speculum Witte bossatijnzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 0, n>99: 4, trend +++, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 2001.

De Witte bossatijnzwam behoort tot de taxonomisch lastige groep rond de Grauwe bossatijnzwam (*Entoloma rhodopolium*; zie aldaar), maar is gemakkelijk te onderscheiden door zijn helderwitte kleur in combinatie met de relatief kleine, slanke vruchtlichamen. Hij is, net als zijn verwanten, waarschijnlijk een mycorrhizavormer en fructificeert vooral in de zomer en nazomer. De Witte bossatijnzwam is in Europa wijdverbreid, maar zeldzaam op humusrijke bodems in voedselrijke loofbossen (Noordeloos, 1992). Ook in Nederland is het een zeldzame, wijdverbreide soort (NMV, 2013) die wegens sterke afname als bedreigd op de Rode lijst staat (Arnolds & Veerkamp, 2008). In

Drenthe is de Witte bossatijnzwam echter een nieuwkomer en lijkt de trend positief. Hij is voor het eerst in 2001 gevonden in 'Schepping' bij Beilen (km 233-540, herb. L), in een strook jong gemengd loofbos op humus- en voedselrijke voormalige landbouwgrond. Verder is de soort aangetroffen in een voedselrijk, vochtig loofbosje bij Dieverbrug (km 219-540, 2004), in het dorpsbos van Peize (km 229-573, 2004) en in een voedselrijke bossingel bij Zeijen (km 233-562, 2006). In Baden-Württemberg wordt de Witte bossatijnzwam beschouwd als een soort van lichte bossen en bosranden (Krieglsteiner, 2003), wat goed overeenkomt met bovengenoemde vindplaatsen.

Exidia nucleata Klontjestrilzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
23	24	17	2	1	4	7	31	28	68	176	150

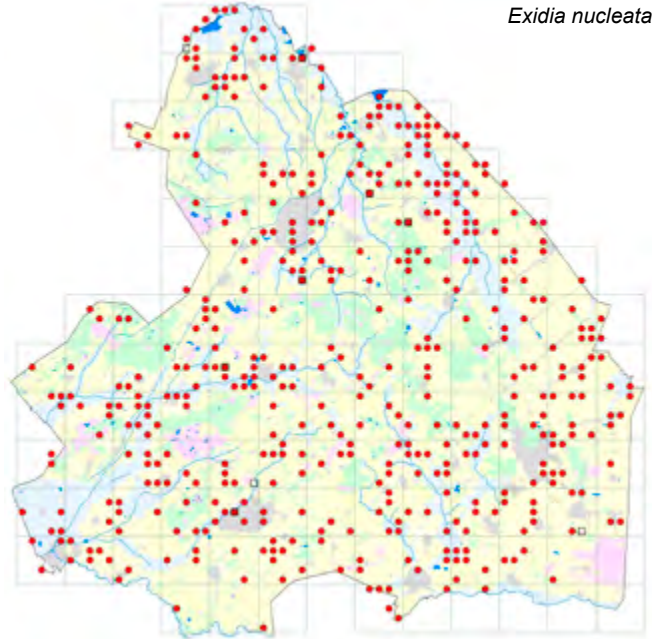
OPN 1995: *Myxarium nucleatum*

Status: Algemeen, n= 458, n<99: 9, n>99: 455, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1988. – Hab (n= 51): voedselrijk loofbos 24%, parken en tuinen 22%, lanen, bossingels en houtwallen 20%, jonge bosaanplant 16%, voedselarm gemengd bos 8%, droog, voedselarm loofbos 6%, wilgenbroekstruweel 2%, berkenbroekbos 2%. – Sub (n= 60): dode takken 80%, dode stammen 13%, rest 7%. – Org (n= 59): Es 25%, populier 22% (waarvan Canadapopulier 3%, Ratelpopulier 2%), els 9%, linde 5%, wilg 5%, Zomereik 5%, berk 3%, Beuk 2%, Hazelaar 2%, esdoorn 2%, loofbomen onbepaald 20%.

De Klontjestrilzwam lijkt oppervlakkig een kleurloze, transparante slijmklodder op hout, die enkele centimeters breed kan zijn. Nauwkeuriger bezien heeft het oppervlak vaak een heel zwak rozige kleur en bevat het inwendige witte klontjes, bestaande uit calciumoxalaat kristallen. Er komen echter exemplaren voor die deze kristallen missen, maar verder wel alle kenmerken van de Klontjestrilzwam hebben, zoals sporen van 10-15 x 3,5-5 µm. Vooral zulke vormen kunnen gemakkelijk verward worden met de

Stijfselzwam (*Exidia thuretiana*; zie aldaar), maar die soort heeft grotere sporen. In Nederland is de Klontjestrilzwam algemeen, vooral in het westen van het land (NMV, 2013). Ook in Drenthe is hij algemeen en wijdverspreid. Het is een van de weinige paddenstoelen die een hogere dichtheid bereikt in de oostelijke veenkoloniën dan op het plateau. Verder is de Klontjestrilzwam vooral te vinden in beekdal en laagveenontginningen, maar opvallend schaars in voedselarme bos- en natuurgebieden. De explosieve toename van het aantal waarnemingen is voor een deel te danken aan betere herkenning door veldwerkers, maar ten dele ook reëel als gevolg van verder gaande vermessing van het cultuurlandschap. Volgens Krieglsteiner (2000) gedraagt de Klontjestrilzwam zich in Baden-Württemberg als een warmteminnende soort, zodat ook klimaatverandering een rol kan spelen bij de expansie. Hij groeit saprotoof op rotte takken en stammen van allerlei loofbomen met een sterke voorkeur voor zachte houtsoorten, zoals Es, populier en els. De Klontjestrilzwam is in Drenthe een cultuurvolger die verreweg het meest is te vinden in aangeplante bosjes, parken en bossingels op voedsel- en basenrijke, humusrijke bodems, vaak voormalige landbouwgrond. De vruchtlichamen verschijnen voornamelijk in de late herfst en het begin van de winter.

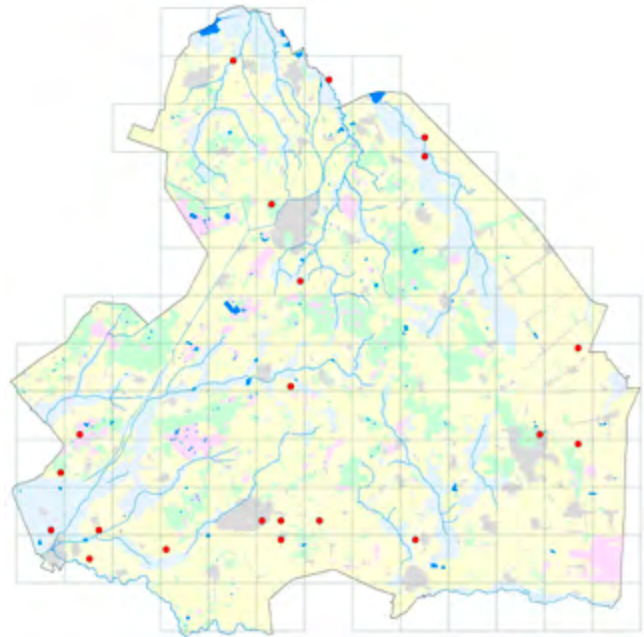
Exidia nucleata***Exidiopsis effusa***

Rozeblauwig waskorstje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	1	5	1	0	2	1	1	2	5	4	1

Status: Zeldzaam, n= 22, n<99: 0, n>99: 22, trend +++, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2001. – Hab (n= 8): voedselrijke, jonge bosaanplant 50%, parken en tuinen 25%, droog, voedselarm loofbos 13%, voedselarme, jonge bosaanplant 13%. – Sub (n= 19): dode takken 88%, dode stammen 11%, dode twijgen 6%. – Org(n= 20): populier 20% (waarvan Ratelpopulier 15%, abeel 5%), Grauwe en Geoorde wilg 10%, Zomereik 5%, Beuk 5%, loofbomen onbepaald 60%.

Het Rozeblauwig waskorstje is niet met zekerheid in het veld herkenbaar, maar bij het zien van een dun, zacht, wasachtig, grijs korstje met een roze of beige weerschijn kan er bij ervaren waarnemers wel een vermoeden ontstaan. De rand van het vruchtlichaam heeft geen bijzondere kenmerken. De basidiën zijn verticaal gedeeld en meten 11-17 x 9-10 µm. De sporen zijn worstvormig en 11-17 x 4-6 µm groot. Bleke vormen kunnen worden verward met het Kalkwaskorstje (*Exidiopsis calcea*; zie aldaar) dat echter krijt wit is, geen gelatineuze consistentie heeft en bij droogte barstjes vertoont. Bovendien groeit die soort vooral op naaldhout. In Nederland is het Rozeblauwig waskorstje pas recent herkend na het verschijnen van een beschrijving in Coolia (Van der Put, 1993). Landelijk is het Rozeblauwig waskorstje tegenwoordig matig algemeen met een diffuse verspreiding (NMV, 2013). In Drenthe is de soort voor het eerst in 2001 waargenomen. Inmiddels is de

soort van 22 kilometerhokken bekend, hetgeen duidt op een snelle areaaluitbreiding. Hij is vooral aangetroffen in hoogveen- en laagveenontginningen. Het Rozeblauwig waskorstje is vooral van de late herfst tot de lente te vinden op takken van allerlei loofbomen die vaak nog aan de boom hangen, het meest van wilgen en populieren. Dit waskorstje heeft een duidelijke voorkeur voor onlangs aangeplante rommelbosjes en bomen in parken en tuinen op humus- en voedselrijke grond.

Hohenbuehelia cyphelliformis Schelpharpoenzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	0	0	0	0	0	2	1	3	2	4	0

Status: Zeldzaam, n= 14, n<99: 1, n>99: 13, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1994.

De Schelpharpoenzwam is een schelpvormig, zijdelings tot ruggelings aangehecht paddenstoeltje. Het hoedje is tot 1 cm breed, grijsbruin, en heeft bovenin een gelatineuze laag in het vlees. Evenals andere harpoenzwammen zijn de witte lamellen bezet met spitse, dikwandige cystiden met een bos kristallen aan de top: de 'harpoenen'. De soort leeft saprotroof en de vruchtlichamen verschijnen in groepjes op dode, kruidachtige stengels en takken en twijgen van loofbomen in vochtige, min of meer voedselrijke milieus. Hij kan al vanaf juli gevonden worden en in milde winters tot in januari. In Drenthe is de Schelpharpoenzwam gemeld uit verschillende milieus op diverse substraten, bijvoorbeeld in een park op twijgen van vlier en Hazelaar en in een tuin op Walnoot, op kruidachtige stengels in een jonge bosaanplant en in een rietveld, maar ook op twijgen van Ratelpopulier en Wilde lijsterbes in droog, tamelijk voedselarm loofbos. Harpoenzwammen hebben een manier gevonden om hun dieet van hout of dode planten aan te vullen: ze kunnen met kleverige hyphenuiteinden tussen de lamellen nematoden en amoebes vangen die ze vermoedelijk aanvullende stikstofbron gebruiken. De Schelpharpoenzwam is in Drenthe deze eeuw sterk toegenomen, maar nog steeds zeldzaam. De helft van de vondsten is afkomstig uit jonge bosjes en parken op voedselrijke grond in de hoogveenontginningen. De uitbreiding geldt ook voor heel Nederland, waar hij nu vrij zeldzaam is en wijdverbreid, behalve in kleigebieden (NMV, 2013). Zwaartepunten liggen, behalve

in Drenthe, in Noord-Brabant en het Hollandse polderland. Wellicht profiteert hij van vermesting, maar mogelijk speelt ook een betere herkenning in het veld een rol. Het zal interessant zijn de verdere verspreiding van dit paddenstoeltje te volgen.

Hydropisphaera peziza Ingedeukt meniezwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	2

OPN 1995: *Nectria peziza*

Status: Zeer zeldzaam, n= 5, n<99: 0, n>99: 5, trend +++, RL08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2000.

De gele tot bruinoranje vruchtlichaampjes van het Ingedeukt meniezwammetje zijn ongeveer 0,3 mm breed en in verse toestand peervormig met een zachte consistentie. Droog krimpen ze in met een deuk in het midden. Dan zou je ze kunnen aanzien voor bekerzwammetjes, vandaar de wetenschappelijke en de Nederlandse naam. De sporen van 12-15 x 5-7 µm zijn kleurloos, tweecellig, met strepen in de lengterichting. Het Ingedeukt meniezwammetje is in Nederland matig algemeen en komt voornamelijk voor op min of meer voedsel- en basenrijke gronden in het westen van het land, het rivierengebied, Flevoland en de kalkrijke duinen (NMV, 2013). Op de hogere zandgronden is de soort veel schaarser. Zo ook in Drenthe, waar slechts vijf vindplaatsen bekend zijn: Schrapveen bij Zuidwolde

(km 226-515, 2000, herb. B. de Vries), het Zwanemeerbos bij Gieten (km 247-560, 2003, herb. B. de Vries), bij Nieuw Schoonebeek (km 267-520, 2006, herb. B. de Vries), bij een aardgaslocatie bij Coevorden (km 243-519, 2009) en bij Aalden (km 245-533, 2009). Het Ingedeukt meniezwammetje groeit in groepen op dood hout. Hij is hier aangetroffen op vermolmden stronken (3x) en ander dood hout van loofbomen, voornamelijk in verruigde rommelbosjes op voedselrijke, vochtige grond, maar ook in een berkenbosje op verdroogd, zuur veen. Als waardbomen zijn prunus en berk genoteerd. De soort is van veel meer loofbomen bekend, onder andere van esdoorn, Paardenkastanje, Beuk, Appel, wilg, vlier en iep (Ellis & Ellis, 1997).

Hyphoderma nemorale

Bosharskorstje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL08: Niet beschouwd, eerste jaar: 2007.

Het Bosharskorstje is een dun, wit korstje zoals vele andere. De soort is pas in 1998 beschreven (Larsson, 1998). Karakteristiek zijn de moniliforme cystiden: cystiden die meermalen ingesnoerd zijn. Ze meten 50-100 x 6-10 µm, maar zijn schaars en daardoor niet zo gemakkelijk te vinden. Daarnaast zitten tussen de basidiën kleinere cystiden van 20-40 x 5-7

µm met een knopje en een buikje. De sporen meten 10-14 x 4-5 µm. Een uitvoerige beschrijving wordt gegeven door Bernicchia & Gorjon (2010). In Drenthe werd het Bosharskorstje gevonden op een dode eikentak in een rommelbosje met veel Grote brandnetel bij Geesbrug (km 239-527, 2007, herb. B. de Vries). Tot nu toe is dit de enige vondst in Nederland.

Hyphodontia sambuci

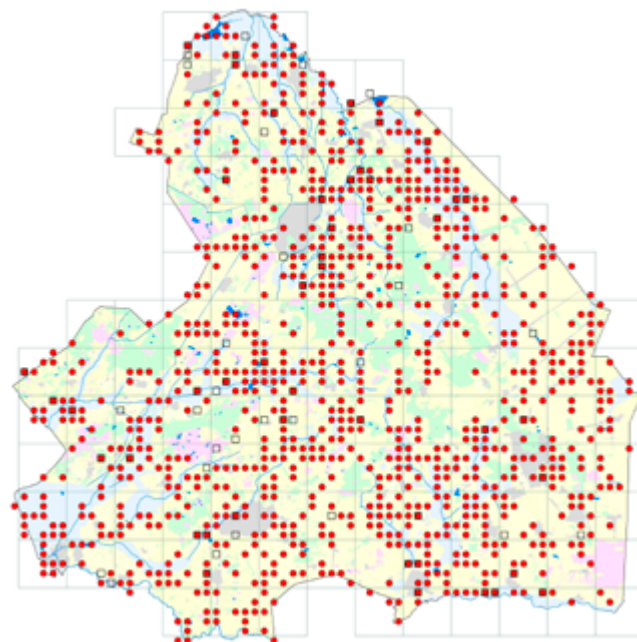
Witte vlierschorszwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
34	25	58	25	5	16	35	70	125	333	299	221

OPN 1995: *Rogersella sambuci*

Status: Zeer algemeen, n= 968, n<99: 72, n>99: 941, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1980. – Hab (n= 156): bossingels, houtwallen en lanen 22%, parken en tuinen 15%, jonge bosaanplant 15%, droog, voedselarm loofbos 13%, wilgenbroekstruweel 10%, vochtig, voedselrijk loofbos 6%, droog, voedselarm gemengd bos 5%, elzenbroekbos 5%, ruigtevegetaties 3%, droog, voedselarm naaldbos 1%, rest 5%. – Sub (n= 203): dode takken 72%, levende bomen 6%, dode stammen 5%, dode twijgen 3%, stengels en bladeren 3%, dood hout onbepaald 8%, rest 3%. – Org (n= 211): loofbomen 93% (waarvan vlier 48%, wilg 13% (waarvan Grauwe en Geoorde wilg 11%, Boswilg 1%), els 3%, populier 3%, Es 1%, Wilde lijsterbes 1%, Beuk 1%, loofbomen onbepaald 20%); naaldbomen 5% (waarvan Douglasspar 1%, lariks 1%, Jeneverbes 1%); kruidachtige planten 2%.

De Witte vlierschorszwam wordt door veel veldmycologen genoteerd, want de kaart van Nederland is goed gevuld (NMV, 2013), net als die van Drenthe. De dunne, gladde, vliezige vruchtlichamen zijn vast aan het substraat gehecht, kunnen meer dan 10 cm lang worden en hebben een karakteristieke, krijtwhite kleur. Als de korst dan ook nog op Vlier groeit, is het vrijwel zeker de Witte vlierschorszwam. Toch is er enige onzekerheid bij al die veldterminaties. Het zou kunnen dat er af en toe een ander korstje tussendoor glipt met dezelfde helderwhite kleur. Onder de microscoop valt op dat de Witte vlierschorszwam vaak vol zit met kristallen. De sporen hebben een iets verdikte wand en hij heeft kleine cystiden met ronde knopjes. De soort is in heel Drenthe verbreid, maar er zijn opvallende lacunes in grote voedselarme natuurgebieden en boswachterijen. De Witte vlierschorszwam is dan ook een kenmerkende soort van voedselrijke, vaak verrommelde

bosjes en ander schaamgroen in het cultuurlandschap. Daarin is hij vergelijkbaar met de Ziekenhuisboomkorst (*Radulomyces confluens*), waarmee hij vaak samen voorkomt. De Witte vlierschorszwam groeit saprotroof op dode takken en stammen van allerlei loofbomen en struiken, soms op beschadigde plekken op levende bomen en struiken. Slechts de helft van de meldingen komt van vlier. Hij is daarnaast talrijk op wilgen en minder gewoon op tal van andere houtige planten. De soort is ook wel aangetroffen op naaldbout en resten van kruidachtige planten, bijvoorbeeld dode stengels van Pitus. Tijdens mycosociologisch onderzoek in de jaren tachtig is de soort aangetroffen in 50% van de elzenbossen (n= 16; Arnolds, n.p.) en 29% van de wilgenstruwelen, ook in verdroogde varianten daarvan (Arnolds, n.p.). De sterke toename komt gedeeltelijk voor rekening van een betere herkenning door karteerders, maar wordt ook veroorzaakt door een voortschrijdende verrommeling van het landschap.

Hypochnicium wakefieldiae

Duidelijk elfendoekje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL08: Niet beschouwd, eerste jaar: 2009.

Evenals veel andere elfendoekjes, is het Duidelijk elfendoekje een vrij dunne, membraneuze korstzwam met een wat poreus, wit tot roomkleurig oppervlak, dat soms roze is aangelopen. De soort is verwant aan het complex van het Kleinsporig elfendoekje (*Hypochnicium punctulatum*; zie aldaar). Het Duidelijk elfendoekje wordt gekenmerkt door breed elliptische, zeer fijn gepunteerde sporen van 6,5-8 x 5,5-6 µm, in

combinatie met dikwandige hyfen onderin het vruchtlichaam. Aan dat opvallende kenmerk heeft hij zijn Nederlandse naam te danken. Deze korstzwam is in Drenthe één maal aangetroffen bij de Duitse grens boven Zwartemeer (km 268-528, 2009, herb. Enzlin), op een dode stam van een loofboom in een jong rommelbosje op voedselrijke dalgrond. Dat was tevens de eerste waarneming in Nederland. Daarna zijn een

paar andere vondsten gedaan, onder meer in een parkbos op natte rivierklei in Nijenrode bij Breukelen. In weerwil van zijn Nederlandse naam is het Duidelijk elfendoekje in West-Europa een weinig bekende soort, die in veel klassieke boeken over korstzwammen ontbreekt of wordt samengenomen met het Kleinsporig elfendoekje, bijvoorbeeld in

de werken van Eriksson & Ryvarden (1976), Jülich (1984) en Hansen & Knudsen (1997). Onderzoek van moleculaire kenmerken heeft bevestigd dat het om een goede soort gaat (Nilson & Hallenberg, 2003). Een recente beschrijving met een foto is te vinden in *Fungi Europaei* 12 (Bernicchia & Gorjón, 2010).

Hypocrea aureoviridis

Gele kussentjeszwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
8	6	1	0	0	1	7	27	26	73	78	35

Status: Vrij algemeen, n= 239, n<99: 29, n>99: 215, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1981. – Hab (n= 60): jonge bosaanplant 24%, bossingels en houtwallen 15%, wilgenbroekstruweel 14%, vochtig, voedselrijk loofbos 14%, elzenbroekbos 10%, droog, voedselarm loofbos 7%, tuinen en ruigten 5%, droog, voedselarm gemengd bos 3%, rest 8%. – Sub (n= 57): dode takken 93%, dode twijgen 4%, stronken en stobben 4%. – Org (n= 58): Es 26%, wilg 24% (waarvan Grauwe en Geoorde wilg 14%, Kruipwilg 2%), els 11%, populier 7%, vlier 3%, Jeneverbes 3%, loofbomen onbepaald 18%.

De Gele kussentjeszwam is kussen- tot schijfvormig, 2-3 mm breed, heldergeel tot olijfgel van kleur, en bij rijpheid voorzien van groene puntjes. Daaraan is hij in het veld goed te herkennen. Een belangrijk microscopisch kenmerk is dat de fijnwratte, groenige sporen in twee delen splitsen, waarvan de bovenste helft vrijwel rond is en de onderste helft langwerpig. Vaak groeit op hetzelfde stuk hout ook een groene, poederige schimmel. Dat is de anamorfe (imperfect stadium) van de Gele kussentjeszwam, die gladde, ongeslachtelijke sporen (conidiën) voortbrengt. De soort is in Nederland algemeen, vooral in gebieden met zwaardere, basenrijke gronden, zoals in Flevoland en in de klei- en veengebieden in het westen en noorden van het land (NMV, 2013). Dit patroon herhaalt zich op kleine schaal in Drenthe. Ook hier is de Gele kussentjeszwam wijdverbreid, met de hoogste dichtheden in beekdal, leemgebieden en hoog- en laagveenontginningen. In voedselarme natuur- en bosgebieden laat

hij het afweten. De sterke toename is mede te danken aan een betere bekendheid van deze soort bij karteerders. De Gele kussentjeszwam groeit saprotroof op takken en twijgen die vaak nog aan bomen en struiken vastzitten, hoofdzakelijk in loofbossen en struwelen op natte tot vochtige, voedsel- en basenrijke gronden, zoals elzenbossen en wilgenstruwelen, en opvallend vaak in vrij jonge landschappelijke beplanting. Tijdens mycosociologisch onderzoek in de jaren tachtig is de soort aangetroffen in 38% van de elzenbossen (n= 16; Arnolds, n.p.) en 29% van de wilgenstruwelen, ook in verdroogde varianten daarvan, soms met honderden vruchtlichamen per 1000 m² (Arnolds, n.p.). Hout van Es, wilgen en els vormt in Drenthe het favoriete substraat. Merkwaardigerwijs worden deze waardplanten niet genoemd door Ellis & Ellis (1997); wel esdoorn, Hazelaar, Beuk en vlier. De Gele kussentjeszwam is in Drenthe drie keer op naalddhout gevonden, en wel twee keer op Jeneverbes en één keer op Fijnspar.

Hypoxylon howeanum

Kleinsporige kogelzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	3	9	3	1	2	9	12	19	40	60	38

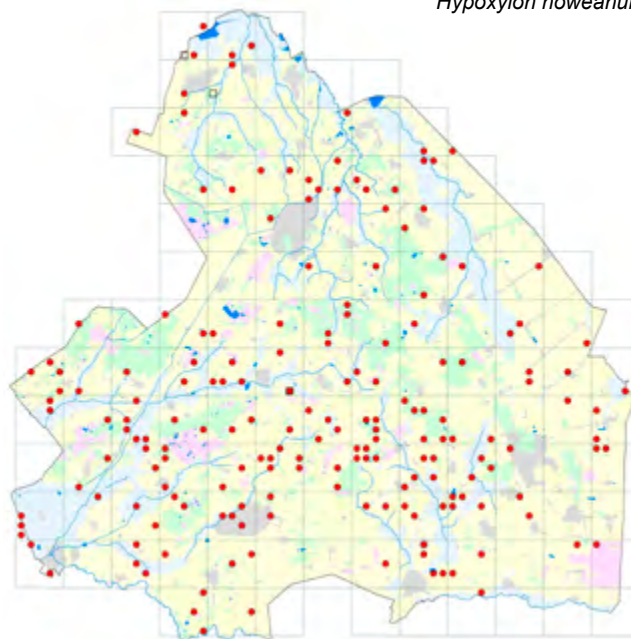
Status: Matig algemeen, n= 185, n<99: 3, n>99: 183, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1993. – Hab (n= 14): jonge bosaanplant 37%, voedselrijke loofhoutsingels 14%, vochtig, voedselrijk loofbos 14%, voedselarm loofbos en gemengd bos 14%, voedselarm naaldbos 14%. – Sub (n= 28): dode takken 86%, dode stammen 7%, rest 7%. – Org (n= 30): eik 23% (waarvan Zomereik 13%), els 10%, esdoorn 10%, berk 7%, spar 3%, loofbomen onbepaald 47%.

De Kleinsporige kogelzwam lijkt sprekend op de elders besproken Roestbruine kogelzwam (*Hypoxylon fragiforme*) en verschilt daarvan slechts in de veel kleinere sporen van 7-9 x 3-4 µm. Vaak worden de bolronde vruchtlichamen vergezeld van een rozebruin, poederig anamorfe stadium waarin ongeslachtelijke sporen (conidiën) worden gevormd. Dat is ook rechts van het midden op de afgedrukte foto te zien. De Kleinsporige kogelzwam is meestal in het veld te benoemen, omdat de Roestbruine kogelzwam gebonden is aan Beuk, terwijl

de Kleinsporige kogelzwam die boom mijdt en op diverse andere loofbomen groeit. Dat is pas sinds het Overzicht van paddenstoelen in Nederland (Arnolds et al., 1995) algemeen bekend en daardoor is het aantal waarnemingen het laatste decennium spectaculair gestegen, ook in Drenthe. De soort is landelijk en provinciaal nog niet zo vaak gevonden als de Roestbruine kogelzwam, hoewel hij in werkelijkheid vermoedelijk even algemeen is. De Kleinsporige kogelzwam is in Drenthe veel gelijkmatiger verspreid dan de Roestbruine, maar komt

Hypoxylon howeanum

in boswachterijen minder voor dan die soort. Dat komt doordat de Kleinsporige kogelzwam een voorkeur heeft voor bossen op iets voedselrijkere bodems, met name jonge aangeplante bosjes op voormalige landbouwgrond. Hij groeit saprotroof op afgevalen takken van diverse loofbomen, het meest op eiken, maar ook op els, esdoorn, berk, Hazelaar en één maal op spar.

Lachnella alboviolascens

Dofpaars wolschijfje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	1	4	2	0	1	0	0	1	1	4	1

Status: Zeldzaam, n= 15, n<99: 2, n>99: 14, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1994. – Sub (n= 10): dode takken en twijgen 60%, dode stengels 30%, levende twijgen 10%.

De vruchtlichamen van het Dofpaars wolschijfje bestaan uit afgeplatte, witte, behaarde kommetjes of schijfjes met een doorsnede van 1-2 mm met witte tot bruinachtige randharen en een donkere, grauwpause binnenzijde, het hymenium. Ze lijken dus op het eerste gezicht helemaal niet op 'gewone' paddenstoelen, maar onder de microscoop blijken ze voorzien te zijn van normale basidiën die sporen produceren van 10-15 x 7,5-12 µm. Wolschijfjes worden tegenwoordig opgevat als sterk gereduceerde plaatjeszwammen. De verschillen met het Wit wolschijfje (*Lachnella villosa*) worden hieronder besproken. De vruchtlichamen van het Dofpaars wolschijfje groeien in groepjes bijeen op dode twijgen die meestal nog aan de boom vastzitten, ook wel op verhoude kruidachtige planten. Ze kunnen het gehele jaar door gevonden worden. De Drentse waarnemingen zijn vooral afkomstig uit de late herfst en het vroege voorjaar. Omdat ze onopvallend zijn, is de verspreiding van de wolschijfjes slecht bekend. In Nederland geldt het Dofpaars wolschijfje als vrij algemeen, vooral in streken met zwaardere bodems, zoals Flevoland, het rivierengebied, Zuid-Limburg en Midden-Brabant (NMV, 2013).

De soort is in Drenthe in 15 verspreide kilometerhokken gevonden en zou daarmee zeldzaam zijn, maar ongetwijfeld komt hij op meer plekken voor. Het Dofpaars wolschijfje is een paddenstoeltje dat uitdroging goed doorstaat, zodat het vooral gevonden wordt op vrijstaande bomen, in bosranden, ruilverkavelingssingels, parken, tuinen en dergelijke, meestal op voedselrijke grond. Hij wordt nauwelijks binnenin bossen gevonden. Het Dofpaars wolschijfje kan op tal van houtige gewassen worden aangetroffen. In Drenthe zijn er zes meldingen van loofbomen, waaronder één keer op Schietwilg en op Walnoot. Hij is ook een keer op stengels van Grote brandnetel gevonden. De sterke toename van het Dofpaars wolschijfje, regionaal zowel als nationaal, is vermoedelijk op de eerste plaats een waarnemerseffect door een betere herkenning van de soort in het veld.

<i>Lachnella villosa</i>	Wit wolschijffe	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	3	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 7, n<99: 0, n>99: 7, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2003.

Het Wit wolschijffe lijkt op het hierboven besproken Dofpaars wolschijffe (*Lachnella alboviolascens*), maar bij deze soort is ook de binnenzijde van het kommetje wit en zijn de randharen kleurloos. Het beslissende verschil zit echter in de sporen: De sporen van het Wit wolschijffe zijn met 9-14 x 7-9 µm duidelijk smaller en meer Citroenvormig en dan die van het Dofpaars wolschijffe. Het Wit wolschijffe is nog beter tegen droogte bestand dan zijn verwant. Het krult dan ineem tot een bolletje dat bij vochtig weer opnieuw open gaat. De soort heeft een voorkeur voor kruidachtige stengels als substraat boven houtige plantendelen (Krieglsteiner, 2000) en groeit mogelijk op nog wat voedselrijkere, meer ruderaal plekken. In Drenthe is hij pas sinds 2003 bekend en tot nu toe minder aangetroffen dan het Dofpaars wolschijffe. Het Wit wolschijffe staat nog als zeer zeldzaam te boek, ongetwijfeld ten onrechte, omdat het verspreidingsbeeld geenszins compleet is. In Nederland is het Wit wolschijffe wat minder algemeen dan het Dofpaars wolschijffe. De soort is wel in vrijwel alle atlasblokken op Goeree en Putten genoteerd (NMV, 2013); een waarnemerseffect dankzij een goed ontwikkeld regionaal zoekbeeld. Op één na komen alle Drentse vondsten uit voedselrijke rommelbosjes en ruigtevegetaties in de hoog- en laagveenontginningen. Zo zijn er een paar meldingen van slootkanten in de oostelijke veenkoloniën

die in 2009 en 2010 geïnventariseerd zijn, omdat in boomloze landbouwhokken toch ook een paar paddenstoelen gevonden moesten worden!

<i>Lachnum rhytismatis</i>	Esdoornfranjekelkje	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2002.

Het Esdoornfranjekelkje is een heel klein, 0,2 mm breed, wit tot crème, behaard kelkje. De haren zijn dunwandig en aan de top bezet met kleurloze kristallen en de sporen meten 4-7 x 1,5 µm. De soort groeit meestal op kleine bladnerven aan de onderzijde van dode bladeren van esdoorn, ook wel van de Zomereik en andere loofbomen. Beide Drentse vondsten zijn afkomstig van dood blad van Zomereik. Mogelijk behoort dit materiaal tot een nauw verwante soort, *Lachnum minutissimum*, die vrijwel identiek is met het Esdoornfranjekelkje, maar alleen op eik voorkomt. Dit dient nader te worden uitgezocht. *Lachnum minutissimum* is nog niet in ons land vastgesteld. Volgens Ellis & Ellis (1997) groeit het Esdoornfranjekelkje meestal samen met de Esdoorninktplekkenzwam (*Rhytisma acerinum*), hetgeen in de wetenschappelijke naam tot uiting komt. Bij ons materiaal op eikenblad is een dergelijke relatie uiteraard niet aan de orde. In Drenthe zijn twee vondsten bekend, bij Nieuwlande (km 237–525, 2002, herb. B de Vries) en op de Galgenberg bij Anholt, Ruinen (km 223–532, 2004), in beide gevallen in rommelige Berken-Eikenbosjes. Beide vondsten stammen uit juni, terwijl de literatuur als fructificatieperiode oktober -

april vermeldt (Ellis & Ellis, 1997). De digitale verspreidingsatlas van Nederland geeft voor het Esdoornfranjekelkje tien atlasblokken aan op het pleistoceen, in de duinen en Zuid-Limburg (NMV, 2013). Door de meeste mycologen wordt niet op dit kleine franjekelkje gelet, zodat het wellicht veel algemener is dan nu bekend is.

<i>Lacrymaria glareosa</i>	Kleine traanfranjehoed	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 0, n>99: 3, trend+++, RL08: Niet beschouwd, eerste jaar: 2004.

Deze paddenstoel is nauw verwant aan de veel algemenere Tranende franjehoed (*Lacrymaria lacrymabunda*, zie aldaar), maar hij is meestal kleiner met een vaalgele tot oker hoed van 1,5-4 cm

breed. Microscopisch verschilt de Kleine traanfranjehoed in de wat langere sporen en de aan de top gesnavelde (mucronate) cystiden aan de lamelsnede. In Nederland is dit een uiterst zeldzame soort,

met alleen drie vindplaatsen in Drenthe: in een jong aangeplant bosje op voormalige voedselrijke landbouwgrond in Holthe bij Beilen (km 233-540, 2004, 2006, 2010), tussen opslag op een jong opgespoten terrein bij De Moere bij Grolloo, (km 242-550, 2005) en op recent omgewerkte grond langs een geasfalteerd schelpenfietspad door gemengd bos bij Lheebroek (km 225-538, 2005). Deze drie plekken liggen op droge, humus- en voedselrijke, min of meer basenrijke, verstoorde grond, een milieu waar ook de Tranende franjehoed zich thuis voelt. Volgens Knudsen & Vesterholt (2008) heeft de Kleine traanfranjehoed een voorkeur voor open landschappen in tegenstelling tot zijn grote broer, die in Scandinavië vaker in bossen wordt gevonden. In Drenthe gaat dit kennelijk niet op.

Lasiosphaeria ovina

Eivormig ruigkogeltje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	2	3	0	1	3	4	5	2	0

Status: Zeldzaam, n= 21, n<99: 4, n>99: 17, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1976.

Ruigkogeltjes zijn als geslacht vaak in het veld te herkennen. Het zijn iets peervormige, zwarte ascomycetjes van 0,5-1 mm, die vaak opvallend behaard zijn. Ze groeien vrij van elkaar op dood hout van allerlei loofbomen, en niet er in. Het Eivormig ruigkogeltje is een aaibaar dingetje. De witte, viltige beharing van de zwarte kogeltjes maakt de soort gemakkelijk herkenbaar. De wetenschappelijke soortnaam '*ovina*' betekent 'schaapachtig'. De sporen meten 40 x 4 µm en hebben geen septen. In Nederland is het Eivormig ruigkogeltje vrij algemeen, vooral in Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Flevoland (NMV, 2013). Dat heeft te maken met een voorkeur voor voedselrijke milieus, maar het is ook ten dele een waarnemerseffect. In Drenthe is het Eivormig ruigkogeltje bij veldmycologen nog slecht

bekend en daarom staat de soort hier als zeldzaam op de kaart, terwijl hij vermoedelijk ook hier tamelijk algemeen is. De soort is in Drenthe genoteerd op eik (2x), Wilde lijsterbes (1x) en berk (1x), vooral in rommelbosjes op voedselrijke, humusrijke grond. Volgens Ellis & Ellis (1997) groeit de soort vaak in de buurt van zwarte myceliumstrengen (rhizomorfen) van de Honingzwam (*Armillaria*).

Lasiosphaeria hirsuta

Harig ruigkogeltje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0

OPN 1995: *Lasiosphaeria hirsuta*

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2004.

Het Harig ruigkogeltje is verwant aan het hierboven besproken Eivormig ruigkogeltje (*Lasiosphaeria ovina*), maar in plaats van witwollig is het bruine kogeltje dicht bezet met korte, rechte, donkerbruine haren (setae), ook in het veld een goed kenmerk. Binnenin de kogeltjes (peritheciën) van 0,4-0,5 mm breed worden sporen gevormd van 60 x 6 µm met 5-7 septen. In Nederland is deze soort algemeen in Zuid-Holland, Noord-Brabant en Flevoland, elders zeer zeldzaam (NMV, 2013). Deze verdeling is vooral te wijten aan

regionale verschillen in kennis van de soort, een waarnemerseffect. In Drenthe staat het Harig ruigkogeltje nog nauwelijks op het menu van paddenstoelenkarteerders. Er zijn slechts twee vondsten bij Meppel bekend, ten oosten van de wijk Oosterboer (km 212-522, 2004) en bij De Weide (km 214-524, 2004). De soort is volgens Dennis (1981) en Ellis & Ellis (1997) in Groot-Brittannië zeer algemeen op dood hout van loofbomen, vooral Es en Beuk. Dat zal in Drenthe niet heel veel anders zijn.

Lepiota aspera

Spitsschubbige parasolzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	8	8	1	0

Status: Zeldzaam, n= 14, n<99: 3, n>99: 12, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1994.

De Spitsschubbige parasolzwam is een opvallende, grote parasolzwam met een sierlijk hangende, brede ring en spitse schubjes op de hoed. Hij groeit alleen of in groepen, vaak op door de mens beïnvloede plekken, met een voorkeur voor stikstofrijke plekken op basenrijke, rulle, zwarte grond met mull-humus. De Spitsschubbige parasolzwam lijkt in Noordoost-Nederland een vrij nieuwe verschijning: in 1990 is hij voor het eerst in Groningen gevonden en in 1994 in Drenthe. In deze provincie is hij tegenwoordig zeldzaam. De meeste vindplaatsen liggen op de lemige bodems van de Hondsrug, maar ook verspreid in de diverse hoogveenontginningen. Hij is onder andere aangetroffen in een rommelbosje met puin, in stadsparken en plantsoenen, in een voedselrijke wegberm, langs diverse schelpenfietspaden door boswachterijen en bij het Boekweitenveentje bij Gieten, dat zijn mycologische roem dankt aan een verlaten cementfabriek die de omgeving met kalk heeft verrijkt. Kelderman (1994) meldt dat de Spitsschubbige parasolzwam graag op vochtige, schaduwrijke plaatsen staat en geen voorkeur heeft voor een bepaald vegetatietype. In Nederland is de Spitsschubbige parasolzwam vrij algemeen, met zwaartepunten in het Hollandse polderland, met name in de steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht), het rivierengebied, Zuid-Limburg, Midden-Brabant en

de oostelijke delen van de IJsselmeerpolders (NMV, 2013). Op het pleistoceen is de spoeling dunner.

Lepiota castanea

Kastanjeparasolzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	4	26	43	9	1

Status: Vrij zeldzaam, n= 63, n<99: 17, n>99: 51, trend +, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1981. – Hab (n= 23): voedselarm gemengd bos 43%, jonge bosaanplant 22%, voedselarme lanen 9%, voedselrijke lanen 9%, voedselarm naaldbos 4%, loofbos op uitdrogend hoogveen 4%, tuinen en parken 4%, loofbos onbepaald 4%. – Sub (n= 13): humus 77%, strooisel 15%, veen 8%.

De Kastanjeparasolzwam is een kleine, slanke parasolzwam met jong een kastanje- tot oranjebruine hoed die spoedig openbreekt in schubjes waartussen het bleke vlees zichtbaar is. Ook de steel heeft zulke schubjes en een echt ringetje ontbreekt. Jonge exemplaren zijn vaak heel donker. Oudere exemplaren verkleuren meestal oranje, ook aan de lamellen, en krijgen een karakteristieke, metalige geur als van de Stinkparasolzwam (*Lepiota cristata*). De sporen hebben een groot uitsteeksel boven de apiculus (ze zijn 'gespoord') en zijn zeer variabel van grootte, 7-14 x 3.5-5 µm. Een dubbelganger van de Kastanjeparasolzwam is de Vuurparasolzwam (*Lepiota ignicolor*), die te onderscheiden is door kleinere sporen van 7-9 x 3,5-4,5 µm en een andere hoedstructuur. Voor zover de Drentse vondsten microscopisch zijn gecheckt, is de laatste soort hier nog nooit aangetroffen. De Kastanjeparasolzwam groeit saprotroof op snel verterend strooisel en humus, het meest van loofbomen, maar hij wordt ook in flinke aantallen gevonden in sparrenplantages op voormalige landbouwgrond, vaak samen met de Panterparasolzwam (*Lepiota felina*). De soort is het meest gemeld uit voedselarme gemengde bossen, maar daar is hij wel aangewezen op speciale, met basen verrijkte micromilieus, zoals bermen van schelpenpaden. Op zure, basenarme bodems ontbreekt hij geheel (Krieglsteiner, 2003).

Tijdens mycosociologisch onderzoek in zure, voedselarme eiken-, beuken- en berkenbossen in Drenthe is de Kastanjeparasolzwam dan ook nooit genoteerd (Jansen, 1984; Arnolds et al., 1994). Binnen de studie van elzen- en wilgenbossen is hij één maal aangetroffen in een spontaan opgeslagen loofbosje met dominantie van Boswilg op verlaten, vrij vochtige, voedselrijke landbouwgrond. Daarnaast is deze paddenstoel herhaaldelijk gevonden in aangeplante loofbosjes, lanen en parken op basenhoudende bodems. In tegenstelling tot veel andere parasolzwammen is een stikstofrijke omgeving geen voorwaarde (Kelderman, 1984; Krieglsteiner, 2003). Al met al is de Kastanjeparasolzwam in Drenthe een cultuurvolger die aangewezen is op door mensen beïnvloede standplaatsen. Hij is hier vrij zeldzaam, het meest langs toeristische fietspaden in streken met een lemige ondergrond, zoals op de Hondsrug en de rug van Sleen, ten noorden van Havelte en in het gebied van de Drentsche Aa. Verder komt de soort verspreid door de provincie voor, ook regelmatig in de oostelijke en zuidelijke hoogveenontginningen. In Nederland is de Kastanjeparasolzwam een algemene soort die alleen in de laagveen- en kleigebieden duidelijk minder voorkomt (NMV, 2013).

Lepiota magnispora

Geelbruine wolsteelparasolzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	3	5	24	0	0

OPN 1995: *Lepiota ventriospora*

Status: Zeldzaam, n= 22, n<99: 5, n>99: 19, trend +, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1988.

De Nederlandse naam geeft een goede indruk van deze middelgrote parasolzwam, die in het veld vrij goed herkenbaar is. De kegelvormige, tot 5 cm brede hoed is fijn oker- tot geelbruin geschubd en de rand is aanvankelijk behangen met dikke, wollige geelachtige velumvlokken. Ook de slanke steel is grotendeels bedekt met dergelijke vlokken. Onder de microscoop vallen de zeer grote sporen op van 13-25 x 4-6 µm met een karakteristieke 'pinguin'-vorm. Verwisseling kan alleen optreden met de Bosparasolzwam (*Lepiota clypeolaria*; zie aldaar), die een witvlokkelig velum en een andere sporenvorm heeft. In Nederland is de Geelbruine wolsteelparasolzwam vrij zeldzaam op zandige of zavelige grond op het pleistoceen, in de duinen, Zuid-Limburg en langs

de randmeren in de IJsselmeerpolders (NMV, 2013). Daarmee wijkt zijn verspreiding af van de meeste parasolzwammen, die veelal juist op de kleigronden in het westen van het land en het rivierengebied floreren. Volgens de literatuur heeft de soort een voorkeur voor vochtige, matig voedselrijke, lemige, humusrijke bodems, maar hij komt zowel onder matig zure als basische omstandigheden voor (Kelderman, 1984; Krieglsteiner, 2003), terwijl de meeste parasolzwammen zure bodems geheel mijden. In Drenthe is de Geelbruine wolsteelparasolzwam weliswaar toegenomen, maar nog steeds zeldzaam. Hij komt in enkele concentraties voor: vooral op het centrale en noordelijke deel van de Hondsrug, met name in de Strubben bij Schipborg; ten noorden van Havelte, in de landgoederen bij Paterswolde en ten noorden van Roden. Verder zijn er een paar geïsoleerde groeiplaatsen. De Geelbruine wolsteelparasolzwam groeit vaak samen met andere parasolzwammen in dezelfde bosjes. Zo werd in een wilgenstruweel langs de Drentsche Aa bij De Punt naast de Geelbruine wolsteelparasolzwam ook de Kastanjeparasolzwam (*Lepiota castanea*) en de Stinkparasolzwam (*Lepiota cristata*) aangetroffen. Maar ook combinaties met zeldzamere soorten, zoals de Fijnschubbige parasolzwam (*Lepiota echinacea*) komen voor, bijvoorbeeld bij Zuidlaren. De soort is in een breed scala aan habitats aangetroffen, wel altijd onder bomen. Er zijn meldingen uit voedsel- en basenrijke bermen van wegen en schelpenpaden, loofhoutsingels op voedselarme grond, loofbos op voedselrijke zandgrond, wilgenstruweel, maar ook uit gemengd bos en naaldbos op voedselarme grond. Bij de meldingen op arme grond

zal het vermoedelijk om verrijkte plekken gaan, bijvoorbeeld langs schelpenpaden. In het bos bij het Boekweitenventje bij Gieten is de soort tussen 1993 en 2010 bijna jaarlijks aangetroffen langs een bospad waarin betonafval is verwerkt.

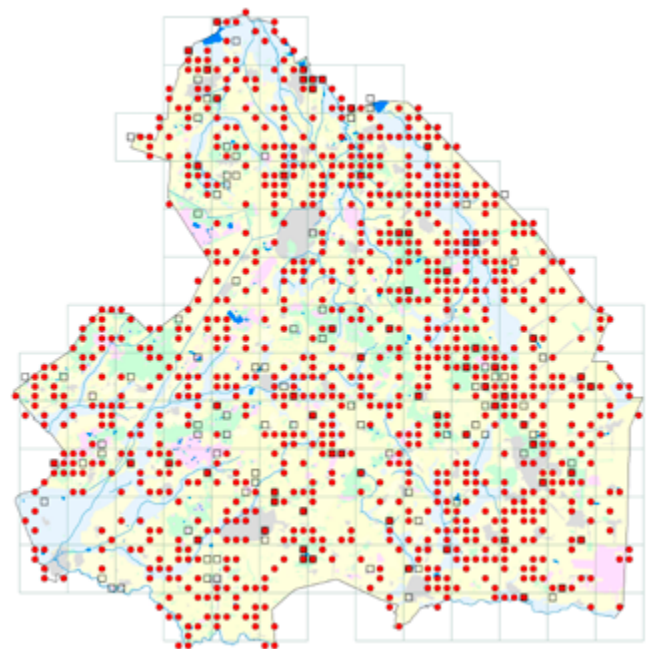
Lepista flaccida

Roodbruine schijnridderzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
21	3	1	0	1	0	2	8	90	525	473	222

Status: Zeer algemeen, n= 1050, n<99: 143, n>99: 971, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1963. – Hab (n= 219): droog, voedselarm loofbos 19%, voedselarm gemengd bos 14%, jonge bosaanplant 14%, jeneverbesstruweel 11%, loofhoutsingels 9%, tuinen en parken 9%, lanen 7%, droog, voedselarm naaldbos 7%, vochtig, voedselrijk loofbos 2%, rest 8%. – Sub (n= 102): strooisel 44%, humus 39%, compost- en bladhopen 5%, stro en hooi 3%, veen 2%, oude brandplekken 1%, houtsnippers 1%, grond onbepaald 5%.

De Roodbruine schijnridderzwam zou beter Roodbruine schijn-trechterzwam kunnen heten, want de grote vruchtlichamen hebben sterk aflopende lamellen. Maar omdat het geslacht *Lepista* nu eenmaal Schijnridderzwam is gedoopt op grond van soorten met bochtig aangehechte lamellen, is deze paddenstoel opgescheept met een wat ongelukkige naam. Ook het Roodbruine in de naam is enigszins misleidend, want de hoedkleur van deze soort varieert van bleek okergeel tot oranje- en roodbruin. Desondanks is de soort in het veld eenduidig te herkennen. Hij verschijnt vanaf eind september tot in de winter in grote groepen, vaak in heksenkringen. Het is een saprotroof levende paddenstoel, meestal op strooisel van loof- of naaldbomen, maar hij kan ook buiten het bos groeien, bijvoorbeeld op ruderaal plekken tussen brandnetels, op compost- of bladhopen en op gedumpte balen hooi. De Roodbruine schijnridderzwam is een uitgesproken liefhebber van stikstofrijke plekken en kan bijzonder talrijk zijn in jonge bosjes op voormalige, bemeste landbouwgrond. Sparrenplantages op zulke gronden staan in de late herfst vaak vol heksenkringen van deze paddenstoel (Arnolds et al., 2004). De soort is dan ook als indicator van vermist opgenomen in het Paddenstoelenmeetnet (Arnolds & Veerkamp, 1999). Over de hele linie is er geen noemenswaardige voorkeur voor loofbos boven naaldbos en gemengd bos. In Nederland komt de Roodbruine schijn-trechterzwam zeer algemeen voor in het gehele land, met

uitzondering van de kleigebieden (NMV, 2013). Ook in Drenthe is hij zeer algemeen en gelijkmatig over de provincie verdeeld. De soort is gemeld met maar liefst 28 verschillende habitatcodes, waarbij het hoge aandeel van jeneverbesstruwelen opvalt; een waarnemerseffect dankzij het uitgebreide mycosociologische onderzoek dat hier in de jaren zeventig en tachtig is verricht. In moerasbossen is de Roodbruine schijn-trechterzwam nauwelijks gevonden, een indicatie dat de soort natte standplaatsen mijdt.

Lepista ovispora

Bundelschijnridderzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	3	2

Status: Zeer zeldzaam, n= 7, n<99: 0, n>99: 7, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2004.

Zoals de Nederlandse naam aangeeft, groeit de Bundelschijnridderzwam in bundels. Hij heeft een mat roodbruine hoed die naar geelbruin uitdroogt en de sporenfiguur is vleeskleurig roze. Als enige uit dit geslacht heeft de Bundelschijnridderzwam bijna gladde sporen. Met een goede microscoop is net te zien dat ze toch fijn gepuncteerd zijn. De weinige vindplaatsen van deze soort liggen vooral in het noordoosten van ons land (NMV, 2013). Dat kan best een waarnemerseffect zijn, want het gaat om een vrij onbekende soort die weinig wordt afgebeeld en moeilijk te determineren is. In Drenthe is deze soort pas vanaf 2004 bekend en nu al in zeven kilometerhokken aangetroffen, voornamelijk in de hoog- en laagveenontginningen langs de zuidelijke en oostelijke grenzen van de provincie. De Bundelschijnridderzwam groeit daar vooral in jonge bosjes op voormalig akkerland en in ruige wegbermen. Voorbeelden van vindplaatsen zijn: een talud met eiken en essen langs weg Meppel-Schiphorst, onder Es op het talud van een snelweg bij De Wijk, een populierenbos op een zeer voedselrijke, voormalige akker bij Dalerveenseveen en rommelbosjes op veraard veen bij Gieterveen. Deze omschrijvingen maken duidelijk dat deze soort

houdt van humusrijke, voedselrijke, neutrale tot basische bodems. Dat is ook de ervaring in de provincie Groningen, waar deze soort in de jaren negentig een paar keer is aangetroffen in rommelbosjes op voormalige vuilstorten. De Bundelschijnridderzwam fructificeert gewoonlijk in het najaar, maar bij Meppel werd hij eind maart gezien. In België en Duitsland is de Bundelschijnridderzwam uitgesproken zeldzaam, maar Knudsen & Vesterholt (2008) noemen deze soort niet zeldzaam in de noordelijke (boreale en subarctische) zone van Scandinavië. Hij groeit daar gewoonlijk op rijke, vaak verstoorde bodem, zoals in gazons, tuinen, wegbermen en greppelkanten en daarnaast in kruidenrijke gemengde bossen. De toename in Drenthe kan dus in ieder geval niet aan klimaatverandering worden toegeschreven! Wel aan de verrommeling en eutrofiëring van het landschap.

Leucoagaricus georginae

Glinsterende champignonparasol

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	3	4	7	3	1

Status: Zeldzaam, n= 17, n<99: 5, n>99: 12, trend +, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1983.

Dit witte, wat onbestemde paddenstoeltje met een hoedje van 1-3 cm zie je in het voorbijgaan gemakkelijk aan voor de Witte poederparasol (*Cystolepiota seminuda*). Bij nader bekijken blijkt het dunne steeltje voorzien van een fijn afstaand ringetje, maar opvallender is dat het hele vruchtlichaam bij aanraken onmiddellijk oranje-rood wordt, later verkleurend tot bruin of zwart. De trukendoos is dan nog niet leeg: met wat ammonia kleurt het paddenstoeltje groen. Dat heeft de Glinsterende champignonparasol gemeen met de Bloedende champignonparasol (*Leucoagaricus badhamii*), die verschilt door veel forsere vruchtlichamen met een hoed van 3,5-7 cm en een tot 10 cm lange steel van 3-7 mm dik. De laatste soort is in Drenthe één maal gemeld uit een Berken-Eikenbos met veel stekelvarens in de Wijken van Eleveld bij Siberië ten noorden van Hoogeveen (Jalink & Nauta, 1984), maar uit de daar gepubliceerde beschrijving kan worden opgemaakt dat deze vondst ook de Glinsterende champignonparasol betrof. Deze soort is in Drenthe zeldzaam, met de meeste vindplaatsen in de hoogveenontginningen ten zuiden van

Emmen en bij Hoogeveen. Hier groeit hij, steeds in kleine aantallen, in vrij dikke, zure strooisellagen in bossen en parken op min of meer verdroogd, voedselrijk, veraard veen, elders ook op humusrijk zand. De soort komt zowel voor in al wat oudere berken- en eikenbosjes

als in jonge plantages van Fijnspar, Douglasspar en lariks. De standplaatsopgaven in de literatuur zijn enigszins tegenstrijdig. Volgens het Overzicht (Arnolds et al., 1995) is de Glinsterende champignonparasol een soort van loofbossen op vochtige, sterk humeuze, min of meer voedselrijke, zandige bodems, maar Vellinga (in Noordeloos et al., 2001) vermeldt als habitat loofbossen op leem en klei, sparrenplantages en hakhout in de duinen. De soort is in Nederland tamelijk zeldzaam, maar wijdverbreid op het pleistoceen, in de kustduinen, Zuid-Limburg en de omgeving van Amsterdam (NMV, 2013). Vóór 1990 kwam hij alleen voor ten zuidwesten van de lijn Schoorl-Nijmegen en de eerste vondst in Drenthe dateert van 1983. Van alle Drentse waarnemingen stamt 75% uit de laatste tien jaar. Ruim 40% van de atlasblokken waaruit hij tussen 1990 en 2008 in Nederland gemeld is (n= 43), ligt in het noordoosten van het land. Deze areaaluitbreiding kan te maken hebben met klimaatopwarming, want de Glinsterende champignonparasol heeft een overwegend zuidelijke verspreiding en is in Scandinavië nog onbekend (Knudsen & Vesterholt, 2008).

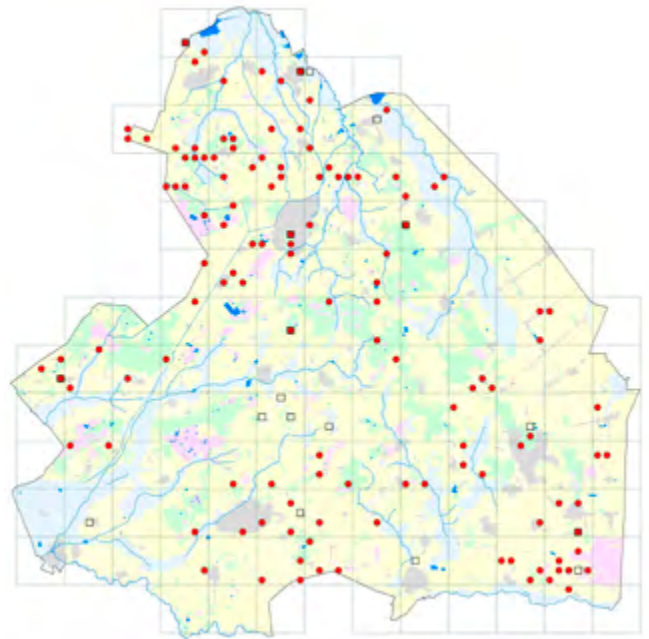
Leucocoprinus brebissonii

Spikkelplooiparasol

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	2	7	38	64	47	2	0

Status: Matig algemeen, n= 135, n<99: 18, n>99: 124, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1960. – Hab (n= 32): droog, voedselarm gemengd bos 16%, droog, voedselarm loofbos 16%, vochtig, voedselrijk loofbos 13%, voedselarm naaldbos 13%, lanen 9%, voedselrijke jonge bosaanplant 6%, tuinen en parken 6%, bossingels 3%, loofbos onbepaald 9%, rest 9%. – Sub (n= 28): humus 61%, strooisel 29%, veen 11%.

De Spikkelplooiparasol is een tere paddenstoel met een tot 8 cm brede hoed met een geplooid rand, zoals ook bij veel inktzwammen het geval is. Het donker grijsbruine tot bijna zwarte centrum van de hoed steekt sterk af tegen de witte randzone, waarin verspreid grijsbruine schubjes liggen. De naar de basis uitlopende steel draagt een fragiel ringetje. Deze opvallende soort leeft saprotroof van reeds halfverteerd strooisel in een dikke, rulle humuslaag. De Spikkelplooiparasol staat in groepjes in loof- en naaldbossen en gemengde bossen, het meest op voedselrijke plekken, bijvoorbeeld tussen brandnetels of bramen. Hij kan vanaf juni tot in november gevonden worden. De soort wordt gezien als indicator voor voedselrijke omstandigheden, vaak veroorzaakt door stikstofdepositie, en is daarom opgenomen in het paddenstoelenmeetnet (Arnolds & Veerkamp, 1999). Vermesting en klimaatopwarming hebben een positief effect (Kuyper & Arnolds, 1996). Hij is zeldzaam in Denemarken en komt noordelijker vrijwel alleen in kassen voor (Knudsen & Vesterholt, 2008). In Drenthe vertoont de Spikkelplooiparasol, geholpen door deze factoren, een sterk positieve trend. Hij is nu matig algemeen en wijdverbreid, vooral in kleinere bossen, met een opvallend hoge dichtheid in de berken- en eikenbosjes op verdroogde hoogveenrestanten ten

zuiden van Emmen en in de streek van Veenhuizen en Norg. In grote boswachterijen komt hij alleen aan de randen voor, die vaak door omgevingsinvloeden verrijkt zijn met stikstof.

Lyophyllum gangraenosum

Blauwvlekkende rouwridderzwam

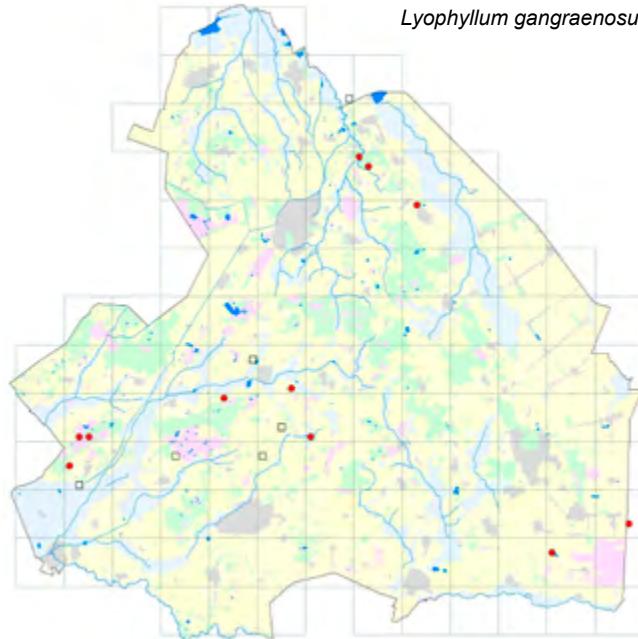
jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	4	9	2	1

Status: Zeldzaam, n= 17, n<99: 6, n>99: 11, trend ±, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 1975.

Deze paddenstoel heeft zijn naam te danken aan de verkleuring van lamellen en vlees na beschadiging. De blauwe verkleuring is echter van korte duur en gaat snel over in zwart. Het is verder een middelgrote paddenstoel met een vezelige, okergrijze hoed en een merkwaardige, onaangename geur. De lamellen zijn gemakkelijk te verwijderen van de hoed. De Blauwvlekkende rouwridderzwam is in Nederland een vrij zeldzame paddenstoel, met zwaartepunten in

de IJsselmeerpolders en in oostelijk Noord-Brabant (NMV, 2008). Ook uit Drenthe komen relatief veel meldingen van deze soort. Hij komt het meest voor rond Havelte, tussen Beilen en Hoogeveen en op de noordelijke Hondsrug. Ten zuidoosten van Emmen is hij twee maal gevonden. De Blauwvlekkende rouwridderzwam groeit saprotroof in zowel loofbossen als naaldbossen op humus-, voedsel- en basenrijke grond. Meestal betreft het min of meer ruderaal

vegetaties, in door de mens beïnvloede milieus, vaak met veel Grote brandnetel. Voorbeelden van groeiplaatsen zijn de bermen van schelpenfietspaden rond Havelte, jonge aangeplante bosjes van wilg en berk op zwarte, voedselrijke aarde langs de Brunstingerplas en in Schepping bij Beilen, in een voedselrijke bosrand in landgoed De Vossenbergh bij Wijster en in sparrenplantages op voormalig bouwland in de veenkoloniën. Dit komt overeen met de waarnemingen in Baden-Württemberg, waar de Blauwvlekkende rouwridderzwam een voorkeur heeft voor met basen en nutriënten verzadigde bodems (Krieglsteiner, 2001). Ondanks zijn voorkeur voor ruderaal milieus vertoont de soort in ons land een zodanige achteruitgang dat hij als bedreigd op de Rode lijst staat (Arnolds & Veerkamp, 2008). De achtergronden van de afname zijn duister. In Drenthe lijkt de Blauwvlekkende rouwridderzwam vooralsnog stabiel.

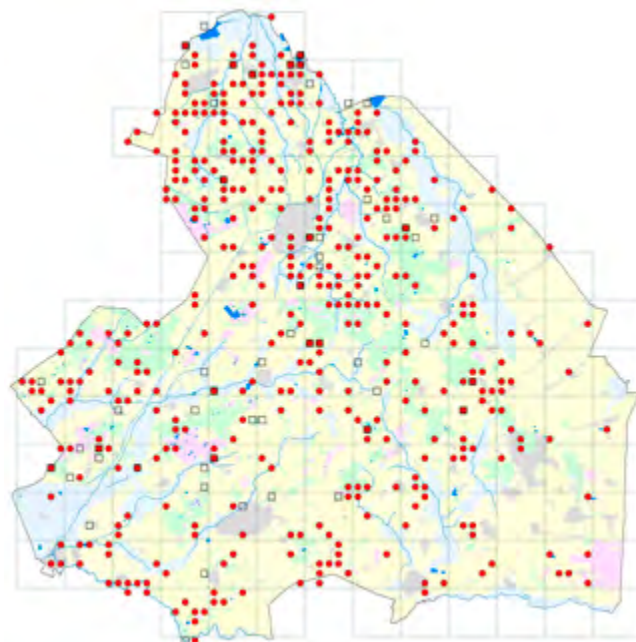
Lyophyllum gangraenosum***Marasmiellus vaillantii***

Halmruitertje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	4	70	226	161	84	16	2

Status: Algemeen, n= 448, n<99: 55, n>99: 413, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1979. – Hab (n= 148): droge, voedselarme lanen 22%, droog, voedselarm loofbos 11%, wilgenbroekstruweel 11%, tuinen en parken 10%, elzenbroekbos 6%, vochtig, voedselrijk loofbos 6%, droge, voedselrijke lanen 5%, voedselrijke jonge bosaanplant 5%, droog, voedselarm gemengd bos 4%, houtwallen en -singels 4%, berkenbroekbos 3%, droge, voedselarme wegbermen 3%, rietland, trilveen, hoogveen 2%, rest 8%. – Sub (n= 101): dode stengels 65%, dode twijgen 22%, strooisel en gevallen blad 7%, dode takken 2%, rest 4%. – Org (n= 97): kruidachtige planten 69% (waarvan grasachtige planten 33% (waarvan russen 4%, Riet 1%); loofbomen en struiken 31% (waarvan Geoorde en Grauwe wilg 7%, els 6%, braam 5%, Hazelaar 2%).

Het Halmruitertje is een tot 1,5 cm groot paddenstoeltje dat in groepjes en lange rijen op allerlei plantaardig strooisel groeit. De soort is te onderscheiden van het Takruitertje (*Marasmiellus ramealis*; zie aldaar) door zijn meer gerimpelde, sneller spreidende, vrijwel geheel witte hoedje en de slankere steel zonder schubjes, hoewel hij wel wat berijpt is. Bij twijfel geeft microscopische controle uitkomst, waarbij de vorm van de cheilocystiden van belang is. Het Halmruitertje is in heel Nederland een algemeen paddenstoeltje, behalve in de zeekleigebieden (NMV, 2013). Hij komt verspreid over heel Drenthe voor, waarbij hij wat algemener is op de leemhoudende zandgronden in de noordelijke helft van de provincie en schaarser in de hoogveenontginningen. De soort groeit in allerlei habitats op min of meer vochtige, niet al te voedselarme bodems. De helft van de waarnemingen is afkomstig uit allerlei typen loofbos, waarvan 17% uit moerasbossen; een derde van de waarnemingen is afkomstig uit

lanen, wegbermen, houtwallen en loofhoutsingels; 10% betreft parken, plantsoenen en tuinen en dan zijn er nog wat vondsten in venen, moerassen, rietlanden en weilanden. Tijdens mycosociologisch onderzoek in moerasbossen in de jaren tachtig is het Halmruitertje waargenomen in 59% van de proefvlakken in wilgenstruwelen (n= 17) en 56% van de elzenbossen (n= 16), soms met meer dan 100 vruchtlichamen per 1000 m² (Arnolds, n.p.). In droge, zure eikenbossen kwam de soort slechts in 5% van de proefvlakken voor (n= 37, Jansen, 1984), verder in 17% van de wegbermen met eiken (n= 53) en 9% van de beukenbermen (n= 23, Keizer, 1994). Volgens Krieglsteiner (2001) heeft hij een voorkeur voor voedselarme bodems, maar dat is in tegenspraak met onze gegevens. Het Halmruitertje groeit meestal op resten van kruidachtige planten, in het bijzonder grassen, terwijl het Takruitertje een voorkeur heeft voor houtige substraten. Absoluut is dit verschil echter allerminst. Bijna een derde

deel van de waarnemingen van het Halmruitertje is afkomstig van twijgjes en takjes van loofbomen, bij voorkeur wilg, els en braam. In

tegenstelling tot het Takruitertje is het Halmruitertje door ons nooit op naaldhout genoteerd.

<i>Marasmius minutus</i>	Populierentaailing	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 1, n>99: 1, trend ?, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1990.

De Populierentaailing is een dwerg met een roodbruin hoedje van 2-3 mm doorsnee op een 2 cm lang, draaddun, rood- tot zwartbruin steeltje. Het hoedje draagt aan de onderzijde enkele, vaak matig ontwikkelde, ver uiteenstaande lamellen. Die zijn niet rond de steel tot een collarium vergroeid, zoals het geval is bij de wat gelijkende Oranje grastaailing (*Marasmius curreyi*), die bovendien groter is. Daarnaast is het substraat indicatief: De Populierentaailing groeit in groepjes op verterende bladeren van loofbomen, met een sterke voorkeur voor populier en wilg, maar volgens de literatuur ook op bladeren van Es, iep, esdoorn, els, Sering en roosachtigen (Noordeloos in Bas et al., 1995; Antonin & Noordeloos, 2010). De Populierentaailing staat in Nederland te boek als vrij zeldzaam, maar

wijdverbreid (NMV, 2013). In Drenthe is dit paddenstoeltje slechts twee maal gevonden: ten zuiden van Ruinen op een eikenblad (km 219-529, 1990) en in Valthemussel op een populierenblad (km 266-547, 2007). De Populierentaailing groeit bij voorkeur op vochtige tot matig vochtige plaatsen in voedselrijke loofbossen, maar ook op het blad van Kruiwilg in de kustduinen (Antonin & Noordeloos, 2010). Volgens Kreisel et al. (1987) mijdt hij kalksteen en heeft hij de voorkeur voor neutrale tot zure bodems. Omdat hij zo ontzettend klein is, en ook nog net als andere taailingen snel indroogt, wordt de soort ongetwijfeld vaak over het hoofd gezien. De Populierentaailing heeft opvallende beurtjaren: het ene jaar is hij op allerlei plekken te vinden om de daarop volgende jaren geheel verstek te laten gaan.

<i>Marasmius setosus</i>	Tengere beukentaailing	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	1	5	33	215	82	4

Status: Vrij algemeen, n= 321, n<99: 8, n>99: 313, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1976. – Hab (n= 27): wilgenbroekstruweel 19%, droge lanen 19%, jonge bosaanplant 15%, parken en tuinen 15%, bossingels 7%, elzenbroekbos 7%, voedselarm loofbos 7%, voedselarm gemengd bos 7%, rest 4%. – Sub (n= 30): afgevalen bladeren 77%, strooisel 10%, dode twijgen 7%, dode bloemen 3%, dode stengels 3%. – Org (n= 30): wilg 23% (waarvan Geoorde en Grauwe wilg 10%), Beuk 17%, eik 17% (waarvan Zomereik 3%), berk 13%, els 3%.

De Tengere beukentaailing heeft een tot 5 mm breed, wit hoedje op een draaddun, bruin steeltje met een witte top, die over de gehele lengte bezet is met tot 1 mm lange haren. Die haren zijn erg opvallend, omdat ze veel langer zijn dan de dikte van de steel. Aan deze combinatie van kenmerken is hij met een loep in het veld te identificeren. Hij groeit op de stelen en nerven van afgevalen bladeren van diverse loofbomen en is geenszins tot Beuk beperkt. In Drenthe komt de Tengere beukentaailing vrij algemeen voor door de gehele provincie, ook in de oostelijke veenkoloniën waar veel soorten paddenstoelen een dip vertonen. In Nederland is hij een algemene soort, met een zwaartepunt in Drenthe; ongetwijfeld een waarnemerseffect dankzij onze vlakdekkende inventarisaties (NMV, 2013). De gigantische toename in de provincie is vooral te danken aan het goed leren herkennen van dit kleine zwammetje in het veld, mogelijk ook aan een toename van geschikte, voedselrijke standplaatsen. De Tengere beukentaailing is het meest gemeld uit wilgenstruwelen, beboomde wegbermen, parken en jonge bossen op voormalig bouwland, en opvallend weinig uit bossen op voedselarme grond. In voedselarme boswachterijen groeit hij voornamelijk langs schelpenpaden, waar door uitspoeling de bodem veel minder zuur en voedselrijker is dan in de rest van het bos. In Baden-Württemberg wordt hij beschouwd als kensoort van het Beukenverbond op vochtige, min of meer basen- en voedselrijke bodems (Krieglsteiner, 2001). In de Drentse beukenbossen op zure grond is hij tijdens mycosociologisch onderzoek in 16% van de proefvlakken

(n= 19) gevonden, alleen in de meer voedselrijke varianten, met een dichtheid van 3 - 30 vruchtlichamen per 1000 m² (Arnolds et al., 1994). Hij ontbrak in proefvlakken in zure berken- en eikenbossen, maar werd wel vastgesteld in 18% van de onderzochte wilgenstruwelen (n= 17) en in 6% van de elzenbossen (Arnolds, n.p.). De Tengere beukentaailing is in Drenthe op strooisel van vijf boomsoorten waargenomen, nog het meest op wilgenblad en even vaak op strooisel van eik als van Beuk. Ook is hij twee maal op een twijgje gevonden.

<i>Megalocystidium luridum</i>	Dunne melkkorstzwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1

Stat.: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 1, n>99: 1, trend ?, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 1982.

De Dunne melkkorstzwam ziet er in het veld net zo uit als veel andere korstjes: eerst wit tot crèmekleurig en glad, later wat okerkleurig en met wratjes. Onder de microscoop valt de soort op door de oliehoudende cystiden met af en toe een vertakte, brede basis. Daarmee lijkt hij op de Roomkleurige oliecelkorst (*Gloeocystidiellum porosum*, zie aldaar), maar de sporen van de Dunne melkkorstzwam zijn groter (7-11 x 4,5-5,5 µm), glad en, zoals bij andere melkkorstzwammen, amyloïd. De soort is in Nederland zeldzaam, met zwaartepunten rond Eindhoven en in de kalkrijke

duinen ten zuiden van Haarlem (NMV, 2013). Uit Drenthe zijn twee vondsten bekend: bij Deurze (km 236-555, 1982, WBS), in een elzenbroekbosje in het dal van het Deurzerdiep op dood hout van Zwarte els en rond de recreatieplas in het Ermerzand (km 250-529, 2009, herb. Somhorst), op dood loofhout in een voedselrijke bosaanplant. De soort wordt in Scandinavië regelmatig gevonden in voedselrijke loofbossen (Eriksson & al. 1975). In Drenthe zijn nieuwe vondsten vooral te verwachten in het potkleigebied van Noord-Drenthe en in de beekdalen.

<i>Melanoleuca politoinaequalipes</i>	Olijfbruine veldridderzwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL 08: Gevoelig (zeldzaam), eerste jaar: 2009.

In vochtige toestand valt deze middelgrote plaatjeszwam op door de donker olijfbruine hoed, een ongebruikelijke kleur voor een veldridderzwam. De Olijfbruine veldridderzwam is evenwel hygrofaan en droogt bleekgrijsbruin op. In die toestand is hij met diverse andere veldridders te verwarren. Hij behoort tot een groepje soorten met toegespitste, dunwandige, gesepteerde cystiden op de lamellen en is nauw verwant met de algemenere Grijze veldridderzwam (*Melanoleuca excissa*; zie aldaar). Die soort verschilt door de niet-hygrofane, witachtige tot bleekgrijsbruine hoed. In Nederland is de Olijfbruine veldridderzwam zeldzaam op verspreide vindplaatsen, waarvan de helft in de duinstreek (NMV, 2013). In Drenthe is hij één maal aangetroffen op voedsel- en humusrijke, zwarte grond in een bossingel tussen Coevorden en De Krim (km 241-519, 2009). De soort is in Nederland verder gerapporteerd van gazons en een tulpenbed in de bebouwde omgeving (Boekhout in Bas et al., 1999). Over de verspreiding en standplaatsen elders is weinig bekend. De Olijfbruine

veldridderzwam ontbreekt in veel standaardwerken (Breitenbach & Kränzlin, 1991; Knudsen & Vesterholt, 2008; Krieglsteiner, 2001) of de naam wordt anders geïnterpreteerd (Gröger, 2006).

<i>Melanomma pulvis-pyrius</i>	Zwarte kruitzwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2005.

De Zwarte kruitzwam produceert zwermen van zwarte, tot 0,5 mm grote korreltjes op droge loofhouttakken. Zo'n groep vruchtlichaampjes lijkt op kruitpoeder. De afzonderlijke korreltjes zijn de peritheciën met een afgeronde, onduidelijke mondopening aan de top. De grijsbruine sporen van 12-18 x 4-6 µm zijn heel karakteristiek. Ze zijn viercellig, waarbij de tweede cel als het ware opgeblazen is en daardoor breder dan de andere. De Zwarte kruitzwam is in Nederland vrij zeldzaam met een markant verspreidingspatroon: algemeen in het zuidwesten van Nederland en Noord-Brabant, elders vrijwel afwezig (NMV, 2013). Dit is bij uitstek een waarnemerseffect, veroorzaakt door regionale

verschillen in het zoekbeeld van de soort en zijn herkenning in het veld. In Drenthe is deze soort uitsluitend bekend van Schepping bij Holthe (km 233-540, 2005, herb. L), waar hij groeide op dode takken van Brem in recent aangeplant struweel op voormalige landbouwgrond. Volgens Dennis (1981) en Ellis & Ellis (1997) is de Zwarte kruitzwam in Groot-Brittannië zeer algemeen op uitgedroogde, ontschorste takken van allerlei loofbomen en struiken en dat zal in Nederland niet anders zijn. Er is dus voor Drentse mycologen heel wat te doen om zich het zoekbeeld van dit ascomycetje eigen te maken en het huidige zeer onvolledige kaartbeeld aan te vullen.

<i>Meotomyces dissimulans</i>	Donsvoetbunzelzwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
OPN 1995: <i>Pholiota oedipus</i>		2	0	4	0	0	0	0	0	0	0	3	3

Status: Zeldzaam, n= 12, n<99: 0, n>99: 12, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 2003.

De Donsvoetbunzelzwam heeft lang bekendgestaan onder de wetenschappelijke naam *Pholiota oedipus*, maar het is geen echte

bunzelzwam (*Pholiota*) en hij is dan ook recent in een eigen geslacht geplaatst (Noordeloos, 2011). Het is een vrij klein, onopvallend

paddenstoeltje met een kleverig, vuil- of geelbruin hoedje met een lichte rand en in jonge toestand verspreide witte schubjes. De lamellen zijn eerst witachtig en dan grijsbruin. De witte steel draagt een vezelig ringetje en heeft gewoonlijk een opvallend opgezwollen basis. Opvallend is ook zijn verschijning in de wintermaanden (november tot maart). In Nederland is de Donsvoetbunzelzwam vrij algemeen, voornamelijk in de zuidwestelijke helft van het land, met de grootste dichtheid in Flevoland waar hij op veel plaatsen talrijk is. De soort heeft verder bolwerken in laagveengebieden in Noord- en Zuid-Holland, in Midden-Brabant en Zuid-Limburg (NMV, 2013). In Drenthe is de Donsvoetbunzelzwam (nog) een zeldzame paddenstoel die pas voor het eerst in 2003 is gevonden in een loofhoutsingel bij Nieuw-Weerdinge. Hij is nu bekend uit 12 kilometerhokken, met een opvallende voorkeur voor de oostelijke veenkoloniën, inclusief het dal van de Hunze. Hij groeit daar voornamelijk in recent aangeplante bosjes op voedsel- en humusrijke landbouwgrond met een ruige ondergroei van

onder meer Grote brandnetel. De Donsvoetbunzelzwam heeft een voorkeur voor dode bladeren en kleine houtresten van populier, maar kan tevens op strooisel van andere loofbomen groeien, onder meer Es, Beuk, esdoorn, linde, wilg en els (Einhellinger, 2003; Noordeloos, 2011). De recente expansie van deze soort houdt mogelijk mede verband met het warmer wordende klimaat. In Scandinavië is het een uiterst zeldzame paddenstoel (Knudsen & Vesterholt, 2012).

Merismodes anomala

Breedsporig hangkommetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	1	2	1	2	1	0	0	0	4	0	2

Status: Zeldzaam, n= 15, n<99: 1, n>99: 15, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar:1996.

Hangkommetjes zijn heel kleine, diep komvormige paddenstoeltjes van omstreeks 0,5 mm breed, aan de rand met fraaie bruine haartjes versierd. Ze lijken in eerste instantie op bruine franjekelkjes (*Lachnum* spp.) en sommige andere kleine ascomyceten, maar zijn daaraan in het geheel niet verwant. Het zijn steeltjeszwammen (basidiomyceten) die behoren tot de plaatjeszwammen (*Agaricales*), al ontbreekt van lamellen elk spoor. Onder droge omstandigheden zien de kommetjes er uit als dicht op elkaar staande, bruine, ruw behaarde klontjes. Bij vochtig weer openen de kommetjes zich. Het Breedsporig en het hierna besproken Smalsporig hangkommetje (*Merismodes confusa*) zijn in het veld niet met zekerheid te onderscheiden. De verdeling van vruchtlichamen over het substraat geeft echter wel een aanwijzing voor de identiteit: Bij het Breedsporig hangkommetje zijn ze min of meer gelijkmatig over een tak verdeeld; bij het Smalsporig hangkommetje staan ze gewoonlijk in dichte groepjes. Onder de microscoop is er geen probleem: De sporen van de eerste soort meten 7-10 x 4-5 μm , van de tweede 7,5-11 x 2-3 μm . In Nederland is het Breedsporig hangkommetje vrij algemeen, met opvallende concentraties op de Zuid-Hollandse eilanden, rond Eindhoven en in Flevoland, waar men kennelijk een goed zoekbeeld voor dit kleinnood heeft ontwikkeld (NMV, 2013). De soort gaat in Drenthe nog door voor zeldzaam, maar is ongetwijfeld vaak over het hoofd gezien. Gezien de sterke toename van het aantal waarnemingen wordt er hier nu wel wat beter op hangkommetjes gelet. Vaak

zitten de vruchtlichamen op dode takken of twijgen in de kruin van bomen (twee meldingen van populier, één van berk) en struiken als Grauwe wilg en Brem. Het Breedsporig hangkommetje heeft een voorkeur voor voedselrijke, veelal ruderaal omstandigheden en is dikwijls in recent geplante rommelbosjes op voormalige landbouwgrond te vinden.

Merismodes confusa

Smalsporig hangkommetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	1	2	4	1	0	0	0	3	8	10	2

Status: Zeldzaam, n= 29, n<99: 1, n>99: 28, trend: +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1995. – Hab (n= 8): wilgenbroekstruweel 25%, droog, voedselarm loofbos 25%, voedselrijke bossingels en jonge bosaanplant 25%, droog, voedselarm gemengd bos 13%, vochtig, voedselrijk loofbos 13%. – Sub (n= 21): dode takken 86%, dode twijgen 14%. – Org (n= 21): Wilgen 57% (waarvan Geoorde en Grauwe wilg 38%), berk 14%, eik 5%, Canadapopulier 5%, loofbomen onbepaald 19%.

Het Smalsporig hangkommetje staat gewoonlijk in groepjes van 10 tot 50 bij elkaar. De verschillen met het Breedsporig hangkommetje (*Merismodes anomala*) zijn daar reeds besproken. Het Smalsporig hangkommetje is in Nederland wat minder algemeen dan het Breedsporig hangkommetje, maar meer gelijkmatig verbreid (NMV, 2013). Voor Drenthe geldt het omgekeerde: Het Smalsporig hangkommetje is hier uit bijna twee maal zoveel kilometerhokken

bekend, verspreid over de gehele provincie. Ook voor deze soort is de grote toename van de meldingen indicatief voor een beter zoekbeeld. Net als het Breedsporig hangkommetje groeien de vruchtlichamen op vastzittende of hangende takken en twijgen van diverse loofbomen en struiken in voedselrijke bosjes. Het Smalsporig hangkommetje preferert in Drenthe wilgenstruwelen.

Mycena diosma

Donker elfenschermpje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	1	16	4	1

Status: Zeldzaam, n= 23, n<99: 1, n>99: 22, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982.

Het Donker elfenschermpje is pas in 1983 onderscheiden van het algemene, veelvormige Gewoon elfenschermpje (*Mycena pura*; zie aldaar) (Kriegelsteiner & Schwöbel, 1983). De hoed en lamellen zijn violet tot bruinviolet getint met een blekere rand, in plaats van lilaroze, gelig of wit, en het vruchtlichaam geurt zoetig of naar cederhout en pas na beschadiging naar radijs. De wetenschappelijke naam 'diosma' is gebaseerd op deze twee geuren. Microscopisch zijn er geen verschillen met het Gewoon elfenschermpje. De eerste officiële melding van het Donker elfenschermpje in Nederland dateert uit 1994 uit een sparrenbos op matig voedselrijk zand bij Stadskanaal (Sullock

Enzlin, 1995). Uit Drenthe is een eerdere waarneming bekend die echter pas veel later als deze soort is herkend, en wel uit een aangeplant wilgenbosje op zeer voedsel- en basenrijke, zwarte grond aan de Brunstingerplas bij Beilen in 1982. Daarna is de soort in Drenthe pas in 2003 weer gemeld. Het Donker elfenschermpje is inmiddels bekend

uit 23 kilometerhokken verspreid door de provincie en daarmee vormt Drenthe het zwaartepunt van de verspreiding in Nederland. Verder komt hij verspreid voor op het pleistoceen, met name in Noord-Brabant, in de duinen en Zuid-Limburg. Oorspronkelijk is de soort beschreven van dikke bladpakketten in beukenbos (Krieglsteiner & Schwöbel, 1983). In Baden-Württemberg is het Donker elfenschermpje niet ongevoerd en wordt hij beschouwd als kensoort van matig voedselrijke beukenbossen op vochtige, neutrale of basische grond. (Krieglsteiner, 2001). Ook

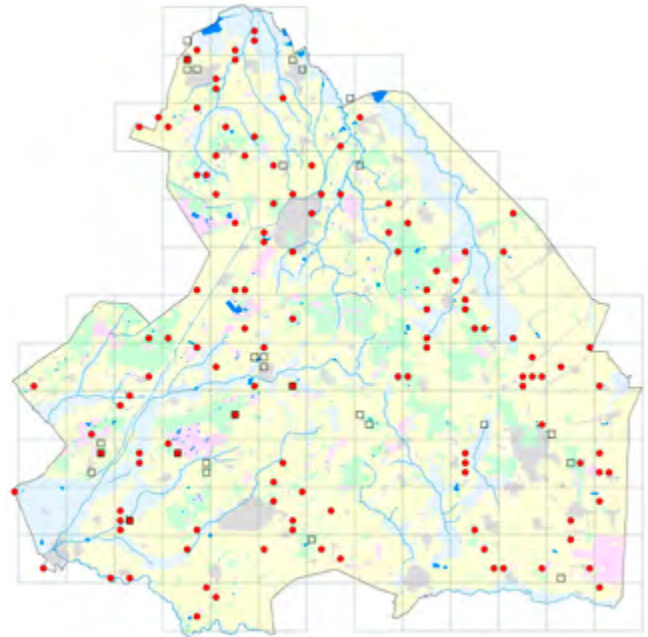
in Drenthe is hij enkele keren in beukenbossen gevonden, maar hij heeft hier zijn optimum in jonge loofbosjes en sparrenplantages op zeer voedselrijke, basenhoudende voormalige landbouwgrond, waar soms tientallen vruchtlichamen te vinden zijn. Ecologisch lijkt de soort sterk op het Gewoon elfenschermpje, maar het Donker elfenschermpje ontbreekt op zure bodems. De sterke regionale toename is deels te danken aan een steeds betere herkenning in het veld, maar ook aan de recente uitbreiding van geschikte standplaatsen.

Mycena pearsoniana Vals elfenschermpje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	3	17	45	58	34	6

Status: Matig algemeen, n= 147, n<99: 28, n>99: 125, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1974. – Hab (n= 27): jonge bosaanplant 33%, droog, voedselarm loofbos 22%, droog, voedselarm naaldbos 15%, droge lanen 11%, vochtig, voedselrijk loofbos 7%, wilgenbroekstruweel 4%, loofhoutsingels 4%, graslanden 4%. – Sub (n= 17): humus 71%, strooisel 18%, dode twijgen 6%, veen 6%.

Het Vals elfenschermpje lijkt op een kleine, vale uitvoering van het Gewoon elfenschermpje, maar dan met breed aangehechte tot iets aflopende lamellen. De hoed is vleeskleurig, waterig violet tot bleekbruin met een zwakke lila of roze tint. In het algemeen is de soort aan deze combinatie in het veld te herkennen. Bij twijfelgevallen zijn de niet-amyloïde sporen onder de microscoop doorslaggevend. In de literatuur wordt gemeld dat het Vals elfenschermpje graag in natte, voedselrijke milieus staat, met name in broekbossen en rivierbegeleidende bossen onder els en populier (Krieglsteiner, 2001; Knudsen & Vesterholt, 2008). Uit het Drentse bestand blijkt ook een voorkeur voor voedselrijke habitats, maar niet voor een hoge grondwaterstand. De soort is het meest genoteerd in aangeplante, ruderaal bosjes op voormalige humusrijke tot venige, matig vochtige tot droge landbouwgrond, vaak tussen brandnetels. Kenmerkend voor deze ecologische positie zijn de resultaten van mycosociologisch onderzoek in moerasbossen in de jaren tachtig, toen het Vals elfenschermpje in onverstoorde, natte wilgenbroekstruwelen en elzenbroekbossen geheel ontbrak, maar wel werd aangetroffen in twee van de drie sterk verdroogde en verruigde wilgenstuwelen en

twee van de drie geplante elzenbossen op verdroogd, veraard veen (Arnolds, n.p.). In Schepping bij Beilen is het Vals elfenschermpje jaren achtereen gesignaleerd in een bossingel die geplant is op opgeworpen, uitgesproken droog, humeus zand, ook hier tussen manshoge brandnetels. Tijdens onderzoek van met bomen beplante wegbermen is hij twee maal onder Beuk aangetroffen (Keizer, 1994). Hij is tevens gevonden op naaldstrooisel in jonge sparrenplantages. Vondsten onder naaldbomen worden vaker gemeld (Krieglsteiner, 2001; Gröger, 2006). Het Vals elfenschermpje is in ons land vrij algemeen, maar ontbreekt vrijwel in laagveen- en kleigebieden (NMV, 2013). Het landelijke zwaartepunt van zijn verspreiding lijkt in Drenthe te liggen; ongetwijfeld een gevolg van de hoge intensiteit van de inventarisaties en een betere herkenning door meer waarnemers. Het is opmerkelijk dat deze bij ons ruderaal en vrij triviale paddenstoel in Baden-Württemberg beschouwd wordt als een zeldzame en bedreigde soort, kenmerkend voor oibossen (Krieglsteiner, 2001).

Nectria pseudopeziza Bleek meniezwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2007.

De meeste meniezwammetjes zijn oranje of rood van kleur, maar het Bleek meniezwammetje heeft kale, peervormige, witachtige tot gele peritheciën van circa 0,3 mm breed. Daarbinnen produceren asci grote, meercellige sporen van 28-75 x 4-7 µm. Enkele andere gele soorten hebben kleinere sporen. Het Bleek meniezwammetje is pas in 1994 in Nederland ontdekt en geldt nu als zeldzaam (NMV, 2013). Meer dan de

helft van de vindplaatsen ligt in Zuid-Holland, kennelijk, omdat men daar meer aandacht besteedt aan meniezwammetjes dan elders. In Drenthe is slechts één vondst bekend, in een recreatiebosje in het Oshaarderveld bij Koekange (km 220-523, 2007), op loslatende schorsplakjes van een staand stammetje van Grauwe wilg. Ellis & Ellis (1997) noemen negen waardplanten, waaronder Brem, Beuk, Hulst en populier.

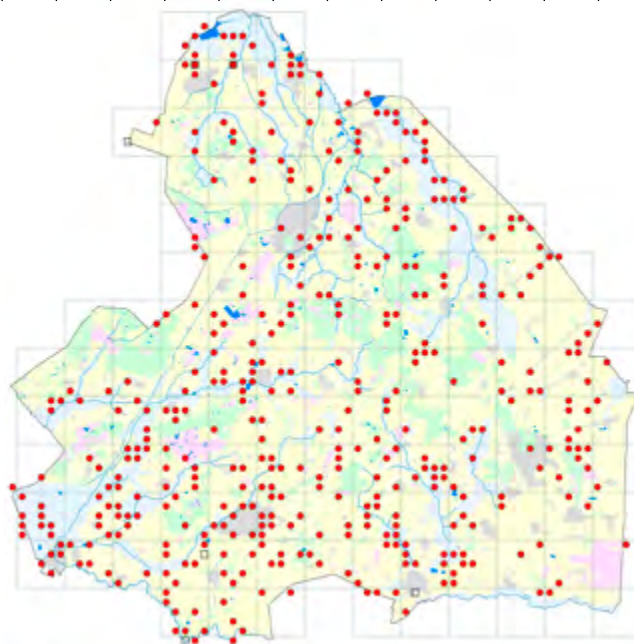
Peniophora lycii

Berijpte schorszwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
19	20	52	35	5	8	19	33	19	89	94	73

Status: Algemeen, n= 409, n<99: 6, n>99: 409, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982. – Hab (n= 51): parken en tuinen 24%, vochtig, voedselrijk loofbos 22%, bossingels en lanen 14%, droog, voedselarm loofbos 14%, jonge bosaanplant 12%, droog, voedselarm gemengd bos 8%, droog, voedselarm naaldbos 4%, rest 2%. – Sub (n= 111): dode takken 83%, dode twijgen 7%, bewerkt hout 2%, dode stronken en stammen 2%, levende takken en stammen 2%, dood hout onbepaald 4%. – Org (n= 113): loofbomen 96% (waarvan Es 23%, populier 12% (waarvan Ratelpopulier 8%), wilg 10% (waarvan Geoorde en Grauwe wilg 6%), eik 4%, berk 4%, Beuk 2%; naaldbomen 4% (waarvan Grove den 2%, spar 1%, Douglasspar 1%, Jeneverbes 1%).

De Berijpte schorszwam is een grijzige, resupinate korstzwam, soms ook met roze, blauwige of lichtvioletten tinten. Hij heeft een karakteristieke, fijne, witte berijping die zich voortzet tot de rand. De rand laat niet los van het substraat, zoals bij de Eikenkorstzwam (*Peniophora quercina*). Verwarring is vooral mogelijk met de Asgrauwe korstzwam (*Peniophora cinerea*; zie aldaar), die de berijping mist en doorgaans dunner en gladder is. Een microscopische bevestiging van de determinatie vormt de aanwezigheid van vrijwel massieve, peervormige cystiden diep in het weefsel en van kleurloze, koraalachtig vertakte cystiden aan het oppervlak. Die laatste zijn verantwoordelijk voor de berijpte indruk van het vruchtlichaam. De sporen van 9-13 x 3,5-5 µm zijn breder dan van de meeste andere grauwe schorszwammen. In Nederland is de Berijpte schorszwam algemeen (NMV, 2013), met opvallende concentraties in Drenthe, Midden-Brabant en Zuid-Holland. De enorme toename in Drenthe

sinds 1999 wordt voornamelijk veroorzaakt door een betere herkenning in het veld. Binnen de provincie is hij gelijkmatig verspreid, maar hij mijdt boswachterijen en andere grote, voedselarme natuurgebieden. De Berijpte schorszwam is aanwezig in allerlei bossen, struwelen, bossingels, parken en tuinen op min of meer voedselrijke, natte tot droge grond. Hij is vooral talrijk in ruilverkavelingsbosjes en andere aangeplante, jonge opstanden op voormalige, stikstofrijke landbouwgrond. In oudere onverstoorde bossen komt hij aanmerkelijk minder voor. Gedurende mycosociologisch onderzoek in moerasbossen in de jaren tachtig is de Berijpte schorszwam slechts in twee van de 44 proefvlakken gevonden, in beide gevallen in Elzen-Vogelkersbossen op potklei. De soort groeit vooral op nog vastzittende takken van allerlei loofbomen en struiken, met een sterke voorkeur voor Es. Er zijn enkele waarnemingen van naaldhout, waaronder Jeneverbes.

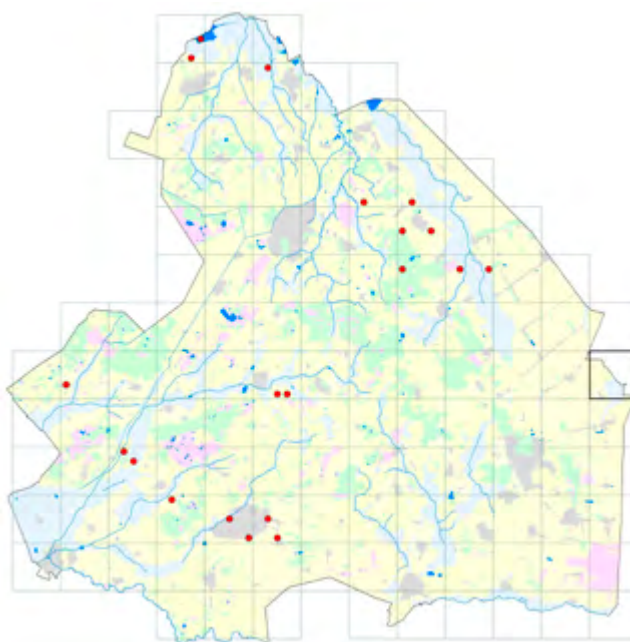
Peniophora polygonia

Roze populierenschorszwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	1	1	2	1	0	2	2	4	2	2	2

Status: Zeldzaam, n= 21, n<99: 1, n>99: 20, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1910. – Sub (n= 16): dode takken 94%, dood hout onbepaald 6%. – Org (n= 16): populier 94% (waarvan Ratelpopulier 81%), Grauwe en Geoorde wilg 6%.

De Roze populierenschorszwam kan herkend worden aan de roze kleur en het onregelmatige grofwattige, witberijpte oppervlak dat donkerder wordt bij aanraking. Deze donkere plekken zijn op de bijgaande foto goed te zien. Het is een vrij taai korstje dat er plaatselijk dik uit kan zien. Meestal groeit de Roze populierenschorszwam op recent afgestorven, hangende of pas afgevallen takken van de Ratelpopulier. Hij kan ook groeien op andere soorten populieren en op wilgen. In Nederland is de soort matig algemeen met een aaneengesloten verspreiding in de kalkrijke duinen en vrij veel vindplaatsen in Flevoland en rond Eindhoven, maar opvallend weinig elders op de pleistocene zandgronden (NMV, 2013), hoewel de Ratelpopulier daar wijdverbreid is. In Drenthe is de Roze populierenschorszwam zeldzaam. Hij groeit voornamelijk in aangeplante bosjes op voormalig cultuurland, in boswallen, aan bos- en wegranden, en mijdt de grote, voedselarme en zure boswachterijen. De soort is bijvoorbeeld talrijk op Ratelpopulier in de 20 jaar oude bossingel op de daar gedeponeerde voedselrijke

bouwvoor rond natuurontwikkelingsgebied Schepping bij Beilen, alsmede op een plek met puin en oude tegels bij Oranjewoud (Friesland). De enige vondst op wilg in Drenthe was op een ruderaal plek aan de snelweg bij Hoogeveen. Deze waarnemingen duiden erop dat de Roze populierenschorszwam een voorkeur heeft voor bomen op een zwakzure tot basische, voedsel- en basenrijke bodem. Sinds de standplaatseisen beter bekend zijn, wordt de soort ook vaker opgemerkt.

Peniophora rufa

Gelatineuze schorszwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL08: Gevoelig (zeldzaam), eerste jaar: 2009.

Deze rood tot oranje gekleurde schorszwam lijkt helemaal niet op andere schorszwammen: Hij ziet er uit als een dik, gelobd, wat berijpt schijfje van ongeveer 1 cm doorsnede. De meeste soorten van dit geslacht vormen vlakke, gladde korstvormige vruchtlichamen. Enkele soorten zijn wel net zo opvallend gekleurd. De Gelatineuze schorszwam groeit saprotroof op dode populiertakken, bij voorkeur op dode takken die nog hoog in de boom vastzitten. Daardoor is hij lastig te vinden, met de grootste kans als er na een storm als takken uit de kroon gewaaid zijn. De soort is in Nederland zeer zeldzaam (NMV, 2013). In Drenthe zijn twee vondsten bekend: op afgewaaid takken in een populierplantage bij het Sleenerzand (km 250-536, 2009) en op een tak van een abeel in Valthermond (km 264-547, 2009). Ook in de ons omringende landen lijkt de soort zeer weinig voor te komen. In Scandinavië is de Gelatineuze schorszwam echter vrij gewoon (Hansen & Knudsen 1997) en in delen van Noord-Amerika is het een

van algemeenste soorten in populierenplantages (Chamuris & Falk, 1987).

Psathyrella canoceph

Conische wolfranjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	0	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 4, n<99: 0, n>99: 4, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2004.

De Conische wolfranjehoed is een kleine, goed gekarakteriseerde soort met een tot 25 mm brede, oker tot vuilbruine hoed. Bij jonge exemplaren is de hoed geheel bedekt met wit velum in de vorm van vezeltjes en afstaande vlokjes, die aan de rand een franje vormen. De steel is zijdeachtig wit, naar de basis bleekbruin. Van enkele andere franjehoeden met zulk overvloedig velum is de Conische wolfranjehoed vooral te onderscheiden door het ontbreken van pleurocystiden. In Nederland is deze soort tamelijk zeldzaam, met de meeste vindplaatsen

in Flevoland en het Hollandse polderland (NMV, 2013). In Drenthe is de Conische wolfranjehoed gemeld van vier locaties: langs de Valtherdijk bij Valthe, in een vrij jong fijnsparrenbos op voedselrijke landbouwgrond met brandnetels (km 259-540, 2004); Konijnenbergen bij Schoonoord, tussen strooisel in de berm van een bosweg (km 246-541, 2005); landgoed Terborgh bij Anloo, in de berm van een schelpenfietspad door loofbos (km 244-561, 2007) en nabij de golfbaan van Assen, in een fijnsparrenbosje op voormalig productieweiland (km 231-559, 2010).

Psathyrella cernua

Verblekende franjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 0, n>99: 3, trend +++, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 2006.

Voor een franjehoed is dit een vrij forse soort met een gewelfde hoed van 2-7 cm en een korte, dikke steel van 15-50 x 2-13 mm. Een velum ontbreekt. De Verblekende franjehoed lijkt op een wat tengere vorm van de Dadelfranjehoed (*Psathyrella spadicea*; zie aldaar) en is daarmee ook verwant. Beide soorten bezitten op de lamellen dikwandige cystiden met kristallen aan de top. De Verblekende franjehoed verschilt onder de microscoop door sporen met een kiempore en de aanwezigheid van utrifforme cystiden op de lamellen. Bovendien heeft hij een roodbruine tot bruine hoed die snel uitdroogt naar kleikleurig tot ivoorwit. De meeste vindplaatsen van deze vrij zeldzame franjehoed lagen in Flevoland, maar hij is

daar sterk afgenomen, evenals in de duinen en het rivierengebied (NMV, 2013). Daarom staat de soort nu als bedreigd op de Rode Lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008). Verder zijn er verspreide vondsten door het gehele land. In Drenthe is de Verblekende franjehoed uiterst zeldzaam, met slechts drie waarnemingen: langs de Oostermoersche Vaart bij Gasselternijveen (km 251-557, 2006), op takken van loofhout in een voedselrijk loofbosje met eik, Es, populier en meidoorn; op het kerkhof van Dalen (km 247-524, 2007), op een grote eikenstronk, en in de petgaten langs de Wapserveense Aa ten zuiden van Frederiksoord (km 210-539, 2008), op hout in een matig voedselrijk wilgenstruweel.

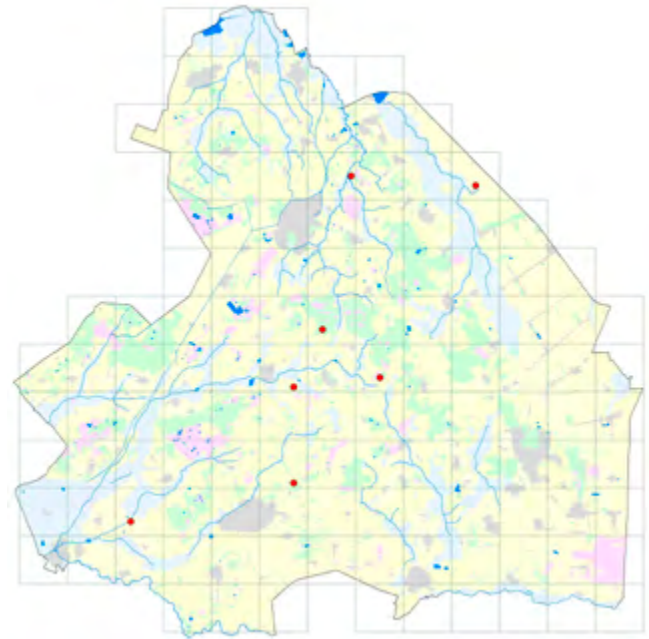
Psathyrella friesii

Vezelige franjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	1	1	0	3	1	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 7, n<99: 0, n>99: 7, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 2002.

De Vezelige franjehoed is een kleine soort uit de groep van franjehoeeden met min of meer spits toelopende cystiden (sectie *Pennatae*). Hij wordt verder gekenmerkt door een roodbruine tot vleeskleurig bruine hoed met veel wit, vezelig velum, dat het langst zichtbaar blijft langs de hoedrand. Van de verwante Rozewordende franjehoed (*Psathyrella impexa*; zie aldaar) verschilt hij door de bleekoker hoedtint bij opdrogen. De Vezelige franjehoed is in ons land zeldzaam, met bijna alle vindplaatsen op de hogere zandgronden (NMV, 2013). In Drenthe is deze soort pas vanaf 2002 bekend, maar inmiddels in zeven ver uiteenliggende kilometerhokken waargenomen. De standplaatsen variëren van tuinen en parken tot beboomde wegbermen en aangeplante bosjes op voormalige

landbouwgrond, in het algemeen op humus- en voedselrijke bodems. Afwijkend is een waarneming op strooisel en humus in een droog, zuur en voedselarm heischraal grasland in het Orvelterzand bij Orvelte. Volgens het Overzicht (Arnolds et al., 1995) groeit de Vezelige franjehoed in ons land op humeuze grond in loof- en naaldbossen en lanen op matig voedselrijke, zandige tot lemige bodems. Krieglsteiner & Gminder (2010) noemen uit Baden-Württemberg slechts twee vondsten, uit een stadsbos en van een begraafplaats.

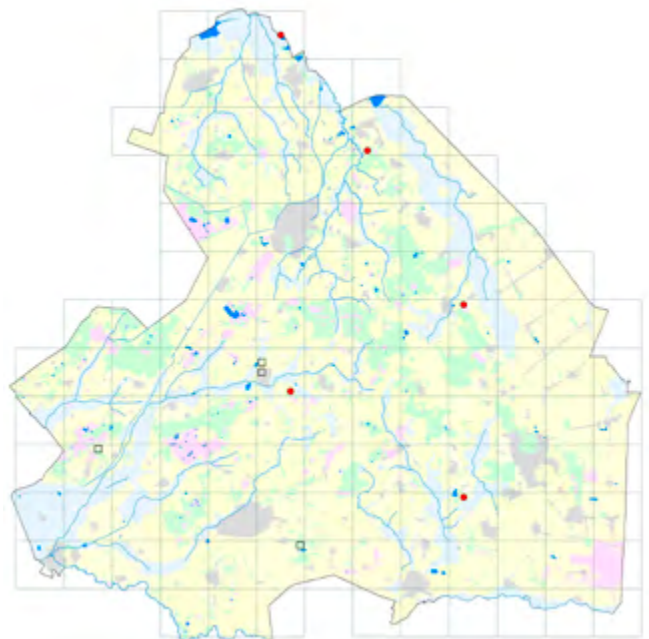
Psathyrella obtusata

Stompe franjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	1	0	0	3	3	3	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 9, n<99: 4, n>99: 5, trend -, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 1984. – Hab (n= 8): jonge, voedselrijke bosaanplant 50%, parken en tuinen 25%, droge, voedselrijke lanen 13%, droog, voedselarm loofbos 13%. – Sub (n= 8): humus 100%.

Deze soort heeft een 1-4 cm brede, donker- tot roodbruine, stomp kegelvormige hoed, maar zoals bij zoveel franjehoeeden droogt hij snel uit tot leer- of stopverfkleurig. De slanke steel is wit en de lamellen zijn voor een franjehoed vrij bleek chocoladebruin. Toch is de Stompe franjehoed daaraan in het veld niet met zekerheid te herkennen. Dat moet gebeuren met de microscoop. Karakteristiek zijn de vrij kleine sporen van 7-9 x 4.5-6 µm met een opvallend bleke, geelbruine tot

bruinoranje tint, en de overwegend breed knotsvormige cheilocystiden aan de lamelsnede, gemengd met weinig flesvormige cystiden (Kits van Waveren, 1987; Knudsen & Vesterholt, 2008). De Stompe franjehoed is landelijk vrij zeldzaam, met vindplaatsen verspreid over het land (NMV, 2013). In Drenthe is hij zeer zeldzaam op verspreide

plekken. Zoals veel verwanten groeit de Stompe franjehoed saprotroof op humusrijke grond die tevens voedsel- en baserijk is en vaak gemengd met brokjes hout. In Drenthe is hij het meest gevonden in jonge, landschappelijke beplanting op voormalige landbouwgrond,

in parken en in tuinen. Krieglsteiner en Gminder (2010) vermelden de soort ook uit meer natuurlijke bosgemeenschappen, zoals elzenbroekbos en Eiken-Haagbeukenbos op neutrale tot basische bodems, op strooisel of op humus, soms op hout.

Psathyrella olympiana | Kroontjesfranjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	1	1	3	2	1	2	1

Status: Zeldzaam, n= 11, n<99: 2, n>99: 9, trend +++, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 1982.

De Kroontjesfranjehoed is een variabele, vrij kleine tot middelgrote paddenstoel met een roodbruine, ongestreepte hoed en donkerbruine lamellen met een witte, gewimperde snede. Vanwege de grote variabiliteit zijn diverse vormen beschreven. In Drenthe is alleen forma *olympiiana* aangetroffen, die een zwak ontwikkeld velum en een solitaire groeiwijze heeft. Voor determinatie is een microscoop nodig. De Kroontjesfranjehoed behoort bij een groepje franjehoeiden met dikwandige cystiden met kristallen. Daarbinnen zijn de aanwezigheid van velum op de hoed en de afgeronde top van de cystiden kenmerkend voor deze soort. De Kroontjesfranjehoed is in Nederland matig algemeen, met de grootste dichtheid langs de randmeren in Flevoland en in het Hollandse polderland (NMV, 2013). De soort komt vooral voor in loofbossen of gemengde bossen op voedsel- en baserijke bodems, bij voorkeur kleigronden. In Drenthe is het dan ook een zeer zeldzame soort, waarvan het aantal meldingen echter wel toeneemt. Vermoedelijk is deze toename vooral toe te

schrijven aan de systematische inventarisatie in de laatste jaren van ogenschijnlijk oninteressante biotopen, zoals ruilverkavelingssingels en jonge aangeplante bossen op vruchtbare, humusrijke grond. Tenminste de helft van de Drentse waarnemingen is afkomstig uit dergelijke milieus. Daarnaast is hij onder meer gevonden in een oud struweel van Grauwe wilg op baserijke potklei bij Foxwolde en in een met cementresten verrijkt loofbos bij het Boekweitenveentje bij Gieten. De Kroontjesfranjehoed groeit saprotroof op of rond tamelijk sterk verrotte stronken, stammen en dikke takken van loofbomen. Gemelde loofhoutsoorten zijn Zwarte els (2x), Grauwe wilg (1x) en Es (1x). De soort gaat landelijk achteruit en staat daarom als kwetsbaar op de Rode lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008).

Psathyrella orbicularis | Tengere franjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 2005.

De Tengere franjehoed heeft een gewelfde, tot 2 cm brede, in jonge toestand donker roodbruine hoed, die al gauw bruin wordt en bij opdrogen verkleurt naar geelbruin. Het velum is vrij goed ontwikkeld en bestaat uit vezeltjes en kleine vlokjes op de hoed. Hij is nauw verwant aan de wijdverbreide Kortwortelfranjehoed (*Psathyrella microrrhiza*; zie aldaar) en heeft evenals die soort een wortelende steel en doorgaans een rode lijn net boven de lamelsnede (Kits van Waveren, 1985). De kleinere, slankere vruchtlichamen van de Tengere franjehoed vormen het belangrijkste verschil met die soort. Het is de vraag of dit een onderscheid op soortniveau rechtvaardigt. De Tengere franjehoed is in ons land zeer zeldzaam op ver uiteengelegen plekken (NMV, 2013). De soort groeit op voedselrijke bodem, meestal op of bij kleine takjes of op houtsnippers (Kits van Waveren, 1985). Landelijk heeft 86% van de substraatopgaven betrekking op concentraties van houtsnippers

(Arnolds & Van den Berg, 2005). In Drenthe is hij één keer gevonden bij Exloo (km 251-545, 2005, herb. L) op de grond tussen mossen in

een sparrenbosje langs de N34 op voormalig voedsel- en basenrijk, droog, zandig bouwland.

Psathyrella pseudocorrugis Roodsneefranjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	1	2	1	10	14	8	3

Status: Vrij zeldzaam, n= 36, n<99: 3, n>99: 34, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982.

De Roodsneefranjehoed lijkt oppervlakkig op de algemene Sierlijke franjehoed (*Psathyrella corrugis*; zie aldaar) door het rozerode lijntje net boven de lamelsnede. Overigens zijn beide soorten niet nauw verwant; de Roodsneefranjehoed heeft geen wortelende steel, maar een afgeronde steelbasis en veel kleinere sporen van 6,5-8 x 4-5 µm. In het veld is deze soort voor een geoefend oog dikwijls al te herkennen aan de aanvankelijk gewelfde, maar spoedig bijna vlakke, bruine hoed die bij opdrogen heel vaak een opvallend roze tint krijgt. De Roodsneefranjehoed werd in Nederland lange tijd als zeer zeldzaam beschouwd (Kits van Waveren, 1985) en stond als bedreigd op de voorlaatste Rode Lijst (Arnolds & Van Ommering, 1996). Hij is recent sterk toegenomen en staat nu als matig algemeen te boek (NMV, 2013). Drenthe lijkt op de kaart een bolwerk van deze soort en speciaal hier lijkt sprake te zijn van een enorme uitbreiding. Dit is grotendeels een waarnemerseffect: In Drenthe wordt de soort tegenwoordig door sommige waarnemers veel vaker in het veld

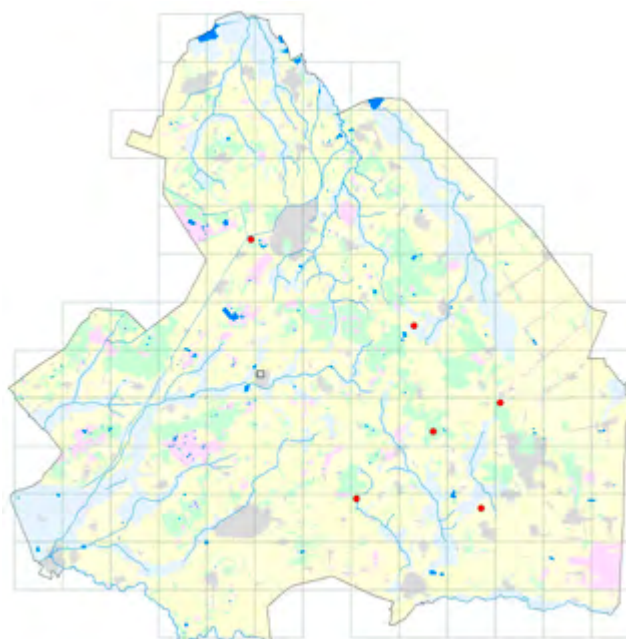
herkend of ter microscopische controle meegenomen. Tekenend voor de situatie is dat alle 47 meldingen afkomstig zijn van slechts vier waarnemers en 79% van een specialist in franjehoeden, Eef Arnolds. De Roodsneefranjehoed is inmiddels verspreid over Drenthe in 36 kilometerhokken vastgesteld en daarmee een vrij zeldzame soort. Hij leeft saprotroof op bladstrooisel, houtfragmenten en dood gras in loofbossen, tuinen en parken op vochtige tot vrij droge, humusrijke, voedsel- en basenrijke grond, vaak aan bosranden tussen brandnetels of in beschaduwde bermen van wegen en schelpenpaden. De meeste Drentse meldingen komen uit jonge verkavelingsbosjes en andere landschappelijke beplanting op voormalige bemeste landbouwgronden.

Psathyrella twickelensis Rossige franjehoed

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	1	0	2	0	3	1	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 6, n<99: 1, n>99: 5, trend +++, RL08: Gevoelig (zeldzaam), eerste jaar: 1974.

De Rossige franjehoed is pas in 1987 beschreven naar aanleiding van een vondst in een beukenlaan op landgoed Twickel in Delden in 1973 (Kits van Waveren, 1987). Hij behoort tot de subsectie *Lutenses*, die gekarakteriseerd wordt door relatief kleine sporen en breed afgeronde, utrifforme cystiden. De 2-4 cm brede hoed heeft een stompe umbo en is in jonge toestand roodbruin. Macroscopisch lijkt hij daardoor sterk op de algemene Heidefranjehoed (*Psathyrella trivialis*; zie aldaar) en eigenlijk vormen de wat plompere cystiden het enige noemenswaardige verschil. Geen wonder dat andere auteurs beide soorten als synoniem beschouwen (Knudsen & Vesterholt, 2008). Wij houden ze tot nader order gescheiden, maar het verschil is lastig en dubieus. Kits van Waveren (1987) vermeldt naast de typecollectie een vondst onder een eik in een tuin in Beilen (km 230-542, 1974, herb. L), tevens de eerste waarneming in Drenthe. De Rossige franjehoed gold lange tijd in ons land als uitgestorven (Arnolds & Van Ommering, 1996), maar is vanaf 2000 weer op diverse plekken in Twente en Drenthe aangetroffen. Alle vondsten zijn afkomstig uit bosjes op min of meer voedselrijke bodem. Andere

Drentse vondsten zijn gedaan in een rommelbosje bij Nieuw-Amsterdam (km 253-528, 2004, herb. L), het Valtherbos bij Klijndijk (km 255-539, 2005), een jong bosje langs de N347 ten westen van

Borger (km 246-547, 2005), het Pelinckbos bij Bovensmilde (km 229-556, 2006) en in een houtsingel langs de Geeserstream bij Gees (km 240-529, 2007).

Pseudobaespora frieslandica Fors porfierzwammetje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend: +++, RL08: Gevoelig (zeldzaam), eerste jaar: 2006.

Omdat de naaste verwanten echt piepklein zijn, heet dit paddenstoeltje met een hoedje van nauwelijks 1,5 cm het Fors porfierzwammetje. Mycologenhumor! De hoed van deze soort is donker violetgrijs tot violetzwart en jong witbehaard. Omdat ook de lamellen en steel donker violetgrijs zijn, is deze soort onmiskenbaar. Hij werd in 1984 ontdekt bij Oudehornstercompagnie in Friesland op humus tussen gevallen blad (Bas et al., 1995) en pas in 1998 als nieuwe soort geldig

beschreven (Bas, 2003). Het Fors porfierzwammetje werd in Drenthe recent gevonden in een jonge sparrenaanplant op voormalig bouwland op voedsel- en basenrijke dalgrond gemengd met schelpen in de Zuiderblokplaatsen bij Drouwenerveen (km 255-554, 2006, herb. L). Dat is de tweede vondst wereldwijd van dit vrij opvallende, maar kennelijk uiterst zeldzame paddenstoeltje! Wegens de grote zeldzaamheid zijn van deze soort zowel een foto als een aquarel opgenomen.

Pterula multifida Sparrenveertje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	2	6	5	0	0

Status: Zeldzaam, n= 12, n<99: 0, n>99: 12, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2000.

Het Sparrenveertje is een verwant van de koraalzwammen die er uit de verte uitziet als een slordig bosje veertjes. De soort is onmiskenbaar en groeit in bundels van crèmekleurige, meervoudig vertakte vruchtlichamen met bijna haardunne eindtakken. Vaak groeien verschillende bundels dicht bijeen, zodat een groeiplek meerdere vierkante decimeters kan beslaan. Het vruchtlichaam geurt opvallend naar het ontsmettingsmiddel lysol. Het Sparrenveertje heeft pas in de jaren zeventig vaste voet in ons land gekregen en wel in jonge sparrenbossen op kalkhoudende zavel in de

IJsselmeerpolders (Tjallingii & Tjallingii-Beukers, 1983). Tot 1990 was de soort nog zeer zeldzaam en vrijwel tot Flevoland beperkt.

Pas daarna heeft een sterke expansie plaatsgevonden waarbij ook het pleistoceen en de kalkrijke duinen zijn gekoloniseerd (NMV, 2013). Tegenwoordig is het Sparrenveertje landelijk matig algemeen. De eerste vondst in Drenthe stamt uit 2000 en inmiddels is de soort uit elf kilometerhokken, verspreid over de provincie, bekend. Zijn Nederlandse naam dankt deze paddenstoel aan het voorkomen op naalden en twijgen van sparren en in Baden-Württemberg is hij ook tot dit substraat beperkt (Krieglsteiner, 2000). In ons land kan het Sparrenveertje even goed op strooisel in loofbossen gevonden

worden en in Drenthe is dat zelfs uitsluitend het geval. Hij groeit hier aan bosranden en langs (schelpen)paden in loofbossen en gemengde bossen, opvallend vaak op beschutte plekken in ondiepe greppels met enige ophoping van strooisel, doorgaans op vochtige, matig voedselrijke tot voedselrijke, zwakzure tot neutrale, lemige grond. Het Sparrenveertje wordt in Nederland beschouwd als een soort van kalkhoudende zand- en leemgronden, maar in Baden-Württemberg wordt hij juist vermeld van zure, voedselarme bodems (Krieglsteiner, 2000).

Radulomyces confluens

Ziekenhuisboomkorst

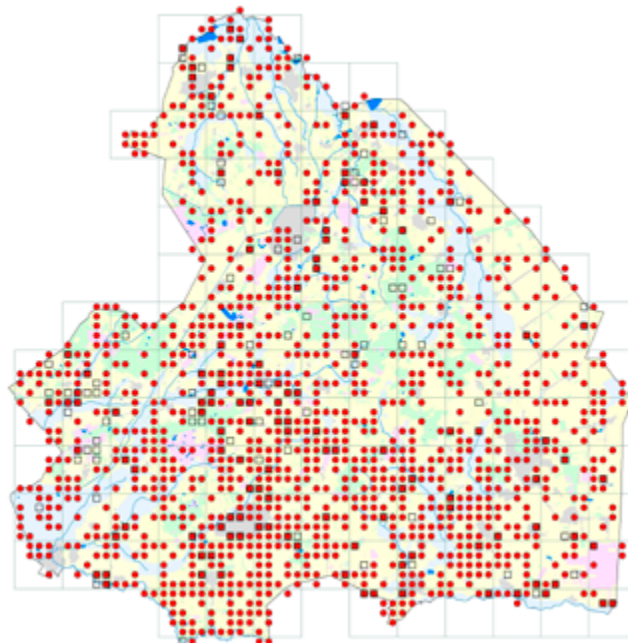
OPN 1995: *Cerocorticium confluens*

Status: Zeer algemeen, n= 1340, n<99: 191, n>99: 1271, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1970. – Hab (n= 378): droog, voedselarm loofbos 21%, wilgenbroekstruweel 13%, lanen en bossingels 13%, elzenbroekbos 9%, parken en tuinen 9%, vochtig, voedselrijk loofbos 7%, jonge bosaanplant 7%, jeneverbesstruweel 6%, voedselarm gemengd bos 6%, voedselarm naaldbos 3%, berkenbroekbos 2%, rest 4%. – Sub (n= 388): dode takken 88%, dode twijgen 3%, dode stammen 3%, dood hout onbepaald 4%, rest 2%. – Org (n= 394): loofbomen (waarvan eik 20% (waarvan Zomereik 13%, Amerikaanse eik 1%), wilg 14% (waarvan Geoorde en Grauwe wilg 12%, Boswilg 0,3 %), berk 11%, els 9%, vlier 7%, Beuk 3%, loofbomen onbepaald 16%); naaldbomen 12% (waarvan Jeneverbes 6%, spar 2%, den 1%, Douglasspar 1%).

De Ziekenhuisboomkorst is een van de weinige korstzwammen die door iedereen in het veld herkend kan worden. Het is een vrij dikke, resupinate, lichtgrijze tot bleekoker korstzwam, vaak met een onregelmatig wrattig oppervlak, die vochtig een beetje transparant wasachtig oogt en opdrogend leemkleurig wordt. De rand is typisch met dikwijls uitstralende, verkleefde bundeltjes van schimmeldraden. Het belangrijkste veldkenmerk is de sterke lysolachtige geur. Het korstje herinnert dus aan een ziekenhuis, waar dit ontsmettingsmiddel vaak wordt gebruikt. Dezelfde geur komt ook voor bij het Naaldhoutwasje (*Phlebiella pseudotsugae*; zie aldaar), dat echter veel dunner is en zelden voorkomt in de habitats waar de Ziekenhuisboomkorst zich thuis voelt. De verspreidingskaart laat zien dat de meeste veldmycologen deze korstzwam herkennen en noteren. Hij is in Drenthe zeer algemeen, maar schaarser in voedselarme bossen

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
52	26	52	9	4	10	27	68	152	552	571	315

en natuurterreinen. De Ziekenhuisboomkorst groeit vooral op dode takken en twijgen die vaak nog aan struiken en bomen vastzitten, zelden op grotere houtresten. Hij heeft een sterke voorkeur voor loofbossen en struwelen op min of meer voedselrijke bodems, vaak in verstoorde situaties, zoals bosranden met veel bramen, parken, tuinen en dumpplaatsen met afval. Hij is echter ook talrijk in meer natuurlijke, voedselrijke bossen. Tijdens mycosociologisch onderzoek in de jaren tachtig is de Ziekenhuisboomkorst aangetroffen in alle proefvlakken in elzenbroekbossen (n= 6) en Elzen-Vogelkersbossen (n= 7) en in 88% van de wilgenstruwelen (n= 17) (Arnolds, n.p.). De soort groeit op een breed scala aan bomen en struiken, met een relatief hoge presentie op Vlier. Hij wordt ook af en toe op naaldhout gevonden, vooral in naaldbossen met een aanvangsbemesting of een hoge stikstofdepositie.

Rhodotus palmatus

Zalmzwam

Status: Zeer zeldzaam, n= 5, n<99: 0, n>99: 5, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2006.

In jonge toestand is de Zalmzwam een juweel. De zalmroze paddenstoelen hebben dan een netvormig geaderd hoedoppervlak en scheiden in vochtig weer rode druppels af. De excentrisch gesteelde vruchtlichamen kunnen in volgroeide toestand 10 cm breed worden en zijn dan fletser van kleur. Ze groeien alleen of in groepjes op groot, dood, sterk verrot loofhout, in ons land met een sterke voorkeur voor iep, maar ook wel op andere zachte loofhoutsoorten. In Nederland

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	2

is de Zalmzwam matig algemeen met een hoofdverspreiding in Zeeland, Zuid-Limburg, de duinen en het rivierengebied (NMV, 2013). Dat zijn de streken waar vóór de uitbarstingen van iepziekte veel oude iepen groeiden en waar nu veel geschikt substraat aanwezig is. In het iepenarme Drenthe is de Zalmzwam pas vanaf 2006 bekend en sindsdien op vijf locaties gevonden, waaronder drie vrij jonge, aangeplante bosjes op voedselrijk, veraard veen in het Hunzedal:

De Bulten bij Gieterveen (km 251-561, 2006), Gasselternijveen (km 252-556, 2006) en bij Gieter Zandvoort (km 250-560, 2008). Verder is de Zalmzwam gevonden op een dode essenstam in een ruige, beboomde berm in de Koedijklanden bij Meppel (km 207-522, 2009) en op een grote, liggende, iepenstam op een grasveld in landgoed Vosbergen bij Eelde (km 235-573, 2010). De soort is in West-Europa altijd zeldzaam geweest, maar beleeft nu hoogtijdagen dankzij de grote hoeveelheid dode iepenstammen als gevolg van de iepziekte. Het is een paddenstoel, waarvan binnenkort een sterke afname te verwachten valt, omdat het substraat op is. De Zalmzwam is dan een kandidaat voor een plaats op de Rode Lijst

Ripartites tricholoma	Vilthoedje	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		2	1	1	0	0	0	0	5	24	93	69	17

Status: Matig algemeen, n= 183, n<99: 42, n>99: 145, trend ++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1967. – Hab (n= 68): jeneverbesstruweel 38%, droog, voedselarm naaldbos 16%, voedselarme lanen 9%, jonge bosaanplant 8%, voedselrijke lanen 7%, droog, voedselarm loofbos 7%, parken 3%, loofhoutsingels 3%, wilgenbroekstruweel 3%, droog, voedselarm gemengd bos 2%, vochtig, voedselrijk loofbos 2%. – Sub (n= 21): strooisel 48%, humus 38%, veen 14%.

Op het eerste gezicht lijkt het Vilthoedje op een witte trechterzwam. De hoed is niet hygrofaan, ongestreept en min of meer viltig, maar kan bij nat weer wat slijmig worden. Vaak, maar lang niet altijd, is er een krans van opvallende, afstaande haren langs de hoedrand. Deze haren zijn bij de afgebeelde vruchtlichamen wel erg overdadig ontwikkeld; zo vind je ze zelden! De aflopende lamellen zijn bij volwassen exemplaren leemkleurig tot grijsig bruin door de kleur van de rijpe sporen en dat sluit alle trechterzwammen uit. Het Vilthoedje is tot laat in het jaar te vinden, soms zelfs tot in februari of maart. De soort groeit saprotroof op min of meer stikstofrijk strooisel in zowel naaldbos als loofbos op vochtige tot droge, zwakzure tot neutrale, goed gebufferde bodems. Hij is in Drenthe tegenwoordig het meest verbreid in loofbosjes en sparrenplantages op voormalige landbouwgrond. In die laatste habitat is het Vilthoedje in 80% van de bezochte percelen aangetroffen en plaatselijk zeer talrijk (Arnolds et al., 2004). Deze voorkeur kan niet uit de statusgegevens worden afgeleid. Op streeplijsten zijn sparrenpercelen vaak genoteerd als 'voedselarm naaldbos' en de hoge presentie in jeneverbesstruwelen

is te danken aan mycosociologisch onderzoek in deze vegetaties tussen 1967 en 1979. In bossen op zure, voedselarme bodems is de soort in werkelijkheid schaars. Het Vilthoedje is in de jaren zeventig en tachtig slechts in één van de proefvlakken in zure eikenbossen geconstateerd (n= 37, Jansen, 1984), in 9% van de wegbermen met Zomereik (n= 53, Keizer, 1994) en in geen enkel beukenbos (n= 19, Arnolds et al., 1994). Ook in naaldbossen in voormalige heide- en stuifzandgebieden zal men doorgaans vergeefs naar deze paddenstoel zoeken, behalve langs schelpenpaden en in eertijds bemeste percelen. Er zijn ook enkele waarnemingen uit wilgen- en gagelstruwelen op natte veengrond. In Nederland is het Vilthoedje vrij algemeen, voornamelijk op het pleistoceen, in Flevoland en in Zuid-Limburg, minder in de duinen (NMV, 2013). Het zwaartepunt van de verspreiding ligt nu in Drenthe, maar dat lijkt vooral een waarnemerseffect te zijn door het intensieve veldwerk van de laatste tijd en de goede herkenning van de soort in het veld.

Rosellinia aquila

Lentetepelkogeltje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	4	3	3	0	4	1	1	3	5	1

Status: Zeldzaam, n= 22, n<99: 5, n>99: 17, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982. – Hab (n= 12): jonge bosaanplant 75%, wilgenstruwelen 17%, vochtig, voedselrijk loofbos 8%. – Sub (n= 17): dode takken 83%, dode stammen 12%, rest 6%. – Org (n= 17): els 41%, wilg 12% (waarvan Kruiwilg 6%, Grauwe en geoorde wilg 6%), Zomereik 6%, Es 6%, loofbomen onbepaald 35%.

Tepelkogeltjes zien er met een loep uit als miniatuur negerinnenborsten: zwarte, glanzende bolletjes van 1-1,5 mm breed, naar de top vernauwd tot een papil, het 'tepeltje'. Bij het Lentetepelkogeltje zitten deze peritheciën op een matje van bruine hyfen (subiculum) en hebben ze een tamelijk kort en breed tepeltje. Bij enige oefening is de soort hieraan in het veld herkenbaar. In het voorjaar worden in de peritheciën asci gevormd met boonvormige, donkerbruine sporen van 20-28 x 7-9 µm, voorzien van een kort, kleurloos aanhangsel aan beide uiteinden. In Nederland is het Lentetepelkogeltje vrij algemeen met vrijwel aaneengesloten clusters van bezette atlasblokken in Flevoland, Zuid-Holland en rond Eindhoven (NMV, 2013); onmiskenbaar veroorzaakt door meer aandacht voor kleine ascomyceten van de mycologen ter plekke. Volgens Ellis & Ellis (1997) is het een algemene soort op allerlei loofhout. In Drenthe staat de soort nog als zeldzaam op de kaart. Hij is vooral waargenomen in de beekdalen, bijvoorbeeld langs de Hunze. Het Lentetepelkogeltje zal

in de provincie in werkelijkheid stellig veel algemener zijn, maar ook plaatselijk ontbreken, met name in de voedselarme boswachterijen, hoogvenen en heidevelden. De soort groeit saprotroof op afgevalen takken van loofbomen, in Drenthe bij voorkeur van elzen en wilgen, in bossen en struwelen op vochtige, voedselrijke grond. Gedurende mycosociologisch onderzoek in de jaren tachtig bleek dit ascomyceteetje het talrijkst in aangeplante, verruigde elzenbossen met veel Grote brandnetel op verdroogd en veraard veen. Het Lentetepelkogeltje groeide in alle drie de proefvlakken van dit type, soms met dichtheden van meer dan 10.000 vruchtlichamen per 1000 m² (Arnolds, n.p.). In natte elzenbossen met een onverstoorde hydrologie was de soort slechts aanwezig in één proefvlak (8%, n= 13) en daarnaast in één nat wilgenstruweel (7%, n=14)

Rosellinia mammiformis

Glad tepelkogeltje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	1	6	2	0	0	0	1	2	1	1	0

Status: Zeldzaam, n= 14, n<99: 0, n>99: 14, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1999.

Het Glad tepelkogeltje glanst wat meer dan andere tepelkogeltjes, heeft een zwakke papil en zit niet op een donker myceliummatje. Microscopisch verschilt hij van de twee andere hier besproken soorten door het ontbreken van kleurloze aanhangsels aan de sporen. In Nederland is deze soort wat minder algemeen dan het hierboven besproken Lentetepelkogeltje (*Rosellinia aquila*), maar de verspreidingskaart vertoont dezelfde zwaartepunten als gevolg van waarnemerseffecten (NMV, 2013). Ook in Drenthe is het Glad tepelkogeltje minder vaak waargenomen, met de meeste groeiplaatsen in de beekdalen en laaggelegen gebieden in het noorden van de provincie. De eerste waarneming dateert pas van 1999 toen sommige waarnemers wat meer belangstelling voor deze groep ontwikkelden. Vermoedelijk is het Glad tepelkogeltje in realiteit vrij algemeen. In de literatuur wordt een voorkeur voor takken van Klimop gemeld (Ellis & Ellis, 1997). In Drenthe zijn details over standplaats en substraat nauwelijks opgetekend.

<i>Rosellinia thelena</i>	Spits tepelkogeltje	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL 08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2004.

Het Spits tepelkogeltje groeit, evenals het hierboven besproken Lentetepelkogeltje (*Rosellinia aquila*), op een matje van donkergekleurde hyfen, maar verschilt daarvan in het veld door de veel sterker toegespitste top van de peritheciën. Microscopisch vallen de grote, ongeveer 5 µm lange, hyaliene aanhangsels op aan de sporen met een lengte van 20-26 µm. Bovendien is het Spits tepelkogeltje niet beperkt tot loofbomen; hij komt ook zeer geregeld op naaldhout voor (Hansen & Knudsen,

2000; Ellis & Ellis, 1997). Deze soort is in Drenthe nog maar één keer vastgesteld in het Noordbargerbos bij Emmen (km 253-531, 2004), op een dode stam van Fijnspar in een gemengd, enigszins verrijkt bos. Hij is in Groot-Brittannië ook gevonden op lariks, den, Beuk, eik en ribes (Ellis & Ellis 1997). Elders in ons land is het Spits tepelkogeltje vrij zeldzaam, met een opmerkelijk hoge dichtheid in Zeeland (NMV, 2013), waar de soort kennelijk in het veld goed herkend wordt.

<i>Sarcoscypha austriaca</i>	Krulhaarkelkzwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		1	7	16	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Status: Zeldzaam, n= 22, n<99: 1, n>99: 22, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1993. – Hab (n= 10): vochtig, voedselrijk loofbos 40%, elzenbroekbos 20%, wilgenbroekstruweel 10%, voedselrijke jonge bosaanplant 10%, loofbossen onbepaald 20%. – Sub (n= 10): dode takken 100%. – Org (n= 11): wilg 36%, els 27%, Es 9%, loofbomen onbepaald 27%.

De Krulhaarkelkzwam is een prachtige, scharlakenrode bekerzwam van enkele centimeters doorsnee. De buitenkant van de kelk is veel bleker, evenals de steel waarmee hij op het substraat is aangehecht. De Krulhaarkelkzwam is zonder microscoop niet te onderscheiden van de hierna besproken Rode kelkzwam (*Sarcoscypha coccinea*). De haren aan de buitenzijde van het vruchtlichaam zijn bij de Krulhaarkelkzwam kronkelig of gebogen als een sinterklaasstaf en de sporen zijn aan de uiteinden afgeknot tot ingedeukt. Behalve door hun kleur vallen beide kelkzwammen op door hun verschijningstijd. De vruchtlichamen ontwikkelen zich in het late najaar als bijna gesloten bolletjes, maar vallen pas op als ze zich openen in de late winter en het vroege voorjaar, ongeveer van februari tot begin april. Ze hebben een vrij stevige consistentie, zijn vorstbestendig en kunnen een paar maanden oud worden. Vooral in de sneeuw zijn kelkzwammen fotogeniek, maar ook contrasterend met heldergroen mos komen ze schitterend tot hun recht. De Krulhaarkelkzwam is pas in 1984 algemeen erkend als aparte soort (Baral, 1984). De eerste vondst in Drenthe dateert echter al van 1962 in Geelbroek, een oud, nat Elzen-Vogelkersbos nabij Ekehaar ten zuiden van Assen. Het verzamelde materiaal werd door Maas Geesteranus (1969) in zijn revisie van Nederlandse bekerzwammen beschreven als Rode kelkzwam (*Sarcoscypha coccinea*), maar uit de gepubliceerde tekeningen van sporen en haren blijkt dat deze collectie in werkelijkheid de toen nog onbekende Krulhaarkelkzwam betreft. Dit was geruime tijd de enige bekende vindplaats in ons land, hetgeen leidde tot mycologische pelgrimages in het vroege voorjaar naar Geelbroek om deze spectaculaire soort te bewonderen. In totaal bevinden zich in het Drentse bestand 15 opgaven van kelkzwammen van deze vindplaats onder beide namen, de laatste uit 2009 toen op een excursie van de Paddestoelen Werkgroep Drenthe enkele tientallen exemplaren werden gezien. We gaan ervan uit dat al deze vondsten betrekking hebben op de Krulhaarkelkzwam, want ze zijn sinds 1993 microscopisch gecontroleerd en bleken steeds die soort te betreffen. Pas in 2001 werd een tweede vindplaats ontdekt in het Reestdal bij het ziekenhuis van Meppel, in 2008 gevolgd door vier andere plekken. Op 16 maart 2009 is door de Paddestoelen Werkgroep Drenthe een excursie in het vroege voorjaar gehouden, speciaal om nieuwe groeiplaatsen van kelkzwammen te zoeken, in dit geval in het dal van de Hunze tussen Spijkerboor en Eexterveen. Dit leverde in één klap zes nieuwe kilometerhokken van de Krulhaarkelkzwam op.

Sindsdien werd het voor sommigen een sport om nieuwe vindplaatsen te ontdekken. De soort is nu uit 22 kilometerhokken bekend die op één na allemaal in beekdalen liggen, waarvan acht in het Hunzedal en negen in het stroomgebied van de Drentsche Aa. Buiten de beekdalen is er één vindplaats bij Nijeveen, in het laagveengebied op de grens met Overijssel. De enorme vooruitgang is ten dele reëel, maar ook ten dele een waarnemerseffect. De Krulhaarkelkzwam fructificeert in een periode dat de meeste mycologen nog niet uit hun winterslaap zijn ontwaakt. De Krulhaarkelkzwam groeit saprotroof in groepen op liggende of begraven takken in natte en vochtige loofbossen op voedselrijke, basenrijke grond. In Drenthe stammen de meeste vondsten van wilg en els, met daarnaast één waarneming op Es. Sommige wilgenstruwelen kunnen ermee vol staan, maar in andere, ogenschijnlijk geschikte terreinen staat een enkel vruchtlichaam of ontbreekt hij geheel. Het is opvallend dat de soort in de meeste goed ontwikkelde wilgenstruwelen en elzenbroekbossen ontbreekt, maar juist opduikt in enigszins verruigde en verdroogde moerasbosjes met veel dood hout op sterk humeuze tot venige grond. De Krulhaarkelkzwam is ook landelijk enorm toegenomen en nu een matig algemene soort met een zwaartepunt in de IJsselmeerpolders en secundaire verspreidingskernen in Holland, Zeeland en rond Eindhoven (NMV, 2013).

Sarcoscypha coccinea

Rode kelkzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	2	5	4	0	0	0	0	0	0	0	0

Status: Zeer zeldzaam, n= 3, n<99: 0, n>99: 3, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 2009

De Rode kelkzwam is in het veld niet te onderscheiden van de hierboven besproken Krulhaarkelkzwam (*Sarcoscypha austriaca*) en lange tijd niet als een aparte soort beschouwd. Details over de ontrafeling van dit duo zijn bij de Krulhaarkelkzwam besproken. In tegenstelling tot die soort heeft de Rode kelkzwam rechte haren aan de buitenzijde van de kelk en de sporen zijn elliptisch met afgeronde uiteinden. De Rode kelkzwam blijkt in Drenthe veel minder voor te komen dan zijn dubbelganger. Hij werd pas in 2009 met zekerheid in Drenthe vastgesteld op drie plaatsen: in een bosje langs het Amerdiep bij Amen (km 237-551, 2009), in het Hunzedal ten zuiden van Spijkerboor (km 247-565, 2009) en aan de zuidkant van het Zuidlaardermeer (km 242-569, 2009). Helaas is niet geregistreerd op welke houtsoort deze kelkzwammen groeiden. De Rode kelkzwam groeit op hetzelfde substraat en in dezelfde milieus als de Krulhaarkelkzwam (zie hierboven), maar komt ook voor in wat drogere bossen, onder meer op takken van iepen en Beuk (Baral, 1984). Landelijk gezien is de Rode kelkzwam wat minder algemeen dan de Krulhaarkelkzwam, met concentraties vindplaatsen in de Flevopolders en op Walcheren.

Schizophyllum amplum

Vals judasoor

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1

OPN 1995: *Auriculariopsis ampla*

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 1, n>99: 2, trend ±, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1994.

Het Vals judasoor doet denken aan een zeer kleine, dunne versie van het Echt judasoor (*Auricularia auricula-judae*; zie aldaar), maar feitelijk heeft hij daar weinig mee te maken. De microscopische verschillen zijn enorm. Het Echt judasoor heeft gesepteerde basidiën en behoort daarom tot de trilzwammen; het Vals judasoor heeft 'gewone', ongedeelde basidiën en wordt ondergebracht bij de plaatjeszwammen. Uit moleculair onderzoek is gebleken dat de soort nauw verwant is aan het Waaiertje (*Schizophyllum commune*), hoewel dat paddenstoeltje er op het eerste gezicht weinig op lijkt. Ze worden tegenwoordig in één geslacht geplaatst. Het Vals judasoor heeft meer de vorm van een beker of ondiepe trechter dan van een oor. De binnenzijde is glad of rond het centrum geaderd en okerbruin; de buitenzijde witviltig. De vruchtlichamen zijn aangehecht aan de onderzijde van nog aan de boom hangende of recent daaruit

gevallen takjes, meestal van populier of wilg. In Nederland heeft de soort een overwegend zuidwestelijke verspreiding. Vals judasoor komt veel voor in een brede strook in het westelijke en zuidwestelijk kustgebied, vanaf Amsterdam zuidwaarts. Daarbuiten is hij vooral gevonden in het rivierengebied, Flevoland en Zuid-Limburg (NMV, 2013). Vermoedelijk speelt het milde kustklimaat een rol bij dit patroon. In Scandinavië is de soort beperkt tot Denemarken en Zuid-Zweden (Knudsen & Vesterholt, 2008). In Drenthe is het Vals judasoor slechts drie maal gevonden: op een dode twijg van populier

in een tuin in Vledderveen (km 209-543, 1994), op een twijg in een loofhoutsingel ten zuiden van Assen (km 234-553, 2005) en op een tak van een loofboom ten zuiden van Zuidwolde (km 224-519, 2006). De soort groeit van nature in voedsel- en basenrijke, vochtige loofbossen en struwelen, bijvoorbeeld rivier- of beekbegeleidende oobossen. Hij kan ook voorkomen in wilgen- en populierenplantages en andere kunstmatige biotopen, zoals slibdepots, tuinen en parken. Vruchtlichamen verschijnen vooral in de late herfst, milde winters en vroeg in het voorjaar.

Scutellinia cejpii

Smalsporige wimperzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2006.

Net als de veel algemenere Gewone wimperzwam (*Scutellinia scutellata*; zie aldaar) groeit de Smalsporige wimperzwam op vermolmd hout en plantenresten. Ook zijn ze allebei oranje-rood en 4-14 mm groot. In het veld vormt de lengte van de randharen een belangrijk onderscheid: tot meer dan 1,5 mm bij de Gewone en tot omstreeks 0,5 mm bij de Smalsporige wimperzwam. Microscopische controle van de sporen is altijd noodzakelijk. Deze meten bij de Smalsporige wimperzwam 22-25,5 x 10-13,5 µm en zijn gemiddeld meer dan twee maal zo lang als breed (Hansen & Knudsen, 2000). De Smalsporige wimperzwam is in ons land zeer zeldzaam met slechts vier ver uit elkaar liggende vindplaatsen (NMV, 2013). Een Drentse vondst is afkomstig van een voedselrijk naaldbosje op het terrein van een golfbaan in de buurt van Assen (km 232-559, 2006, herb. Enzlin). Na sluiting van het Atlasbestand is de Smalsporige wimperzwam ook aangetroffen op een liggende, sterk vergane dennenstam in een tamelijk voedselrijk gemengd bos in het waterwingebied nabij Gasselte (km 248-553, 2013, herb. B. de Vries). De determinatie

is in beide gevallen bevestigd door Henk Huijser, de specialist van wimperzwammen in ons land. De foto is van Gasselte afkomstig. De soort is overigens niet aan naaldbout gebonden. Huijser (in Arnolds et al., 1995) vermeldt als substraat vochtig hout of met plantenresten gemengde, rijkere, kalkhoudende, lemige bodems.

Sebacina epigaea

Opaalwaskorstje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 2, n<99: 0, n>99: 2, trend +++, RL 08: Onvoldoende gegevens, eerste jaar: 2001.

Het Opaalwaskorstje ziet eruit als een rommelig, blauwachtig vuilwit fondantlaagje over plantenresten en aarde. De consistentie van het 0,5 mm dikke korstje is wasachtig taai. In droge toestand is het een taaie, lichtbruine korst of een dunne, nauwelijks zichtbare film. Het Kruipend waskorstje (*Sebacina incrustans*; zie aldaar) groeit ook op grond, maar is veel dikker en steviger. De basidiën van het Opaalwaskorstje hebben kruisgewijze dwarsschotjes, zoals het trilzwammen betaamt, en gespen ontbreken. De eivormige sporen meten 10-15 x 8 µm. Ze kunnen overgaan in onregelmatig stervormige, dikwandige sporen om

een rustperiode te overbruggen. In Nederland is het Opaalwaskorstje vrij zeldzaam met kleine clusters van vindplaatsen rond Amsterdam en op de Zuid-Hollandse eilanden (NMV, 2013). De soort is in Drenthe slechts van twee plekken bekend: Huis te Echten bij Hoogeveen (km 223-525, 2001, 2009, herb. B. de Vries), op een plek waar boetseerleij in het bos is gedumpte (!) en in een bosje langs de Valtherdijk bij Nieuw-Weerdinge (km 263-544, 2009). In de literatuur wordt het Opaalwaskorstje ook vermeld van rottend loof- en naaldbout (Hansen & Knudsen, 1997; Krieglsteiner, 2000).

Skeletocutis nivea

Kleine kaaszwam

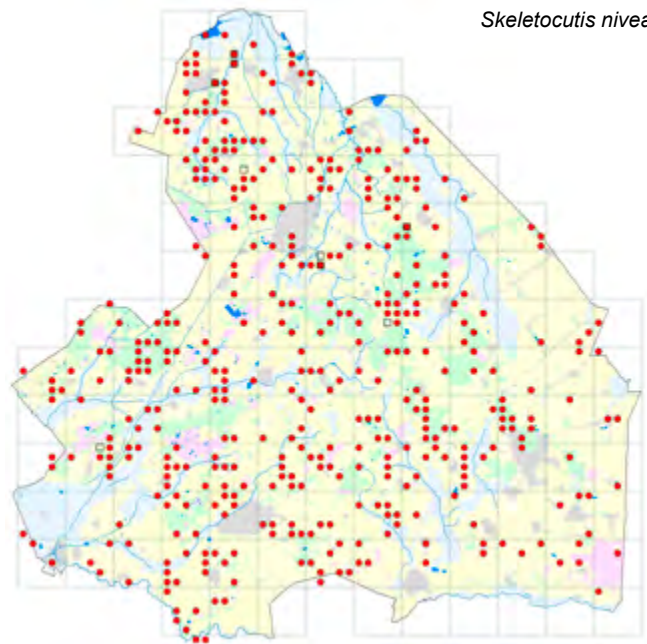
jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	2	4	2	1	1	20	71	108	168	70	42

Status: Algemeen, n= 423, n<99: 9, n>99: 419, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1977. – Hab (n= 31): droog voedselarm loofbos 26%, jonge bosaanplant 23%, vochtig, voedselrijk loofbos 19%, voedselarm gemengd bos 13%, parken en plantsoenen 7%, lanen en bossingels 6%, loofbossen onbepaald 3%. – Sub (n= 38): dode takken 84%, dode stammen 3%, dood hout onbepaald 13%. – Org (n= 38): eik 24% (waarvan Zomereik 16%), Es 18%, wilg 8% (waarvan Geoorde of Grauwe wilg 3%, Boswilg 3%), els 5%, Beuk 3%, loofbomen onbepaald 42%.

De Kleine kaaszwam is een breed aan het substraat aangehechte of (deels) resupinate buisjeszwam. Dikwijls worden er ook hoeden gevormd die van boven aanvankelijk wit zijn, maar later grotendeels bruin worden. Ze worden tot 5 cm lang en staan tot 3 cm af van het substraat, maar niet zelden zijn meerdere hoeden strookvormig

aaneengegroeid. Oppervlakkig lijkt deze buisjeszwam op het Wit dwergelfenbankje (*Antrodiella semisupina*; zie aldaar), dat geregeld in dezelfde omgeving te vinden is. Daarvan is de Kleine kaaszwam te onderscheiden door zijn gemakkelijk door te breken vruchtlichamen met een relatief zachte consistentie en door de zeer kleine poriën, ongeveer acht per mm, die vaak een blauwachtige glans vertonen. De Kleine kaaszwam groeit saprotroof op liggende takken en stammen van allerlei loofbomen, waarin hij witrot veroorzaakt. Volgens de literatuur groeit hij graag in bossen op vochtige, (matig) basen- en voedselrijke bodems, met een sterke voorkeur voor het hout van Es boven onder meer Beuk en Hazelaar (Kreisel, 1987; Krieglsteiner, 2000). In Drenthe komen de meeste opgaven weliswaar uit voedselarme loofbossen, maar die hebben vrijwel steeds betrekking op verrijkte randzones of verstoorte plekken. Ook hier is de Es opvallend vaak genoemd als waardboom, zeker omdat in Drenthe relatief weinig essen staan. Het aantal meldingen op de zeer algemene eik is maar iets groter. Tijdens mycosociologisch onderzoek in Drentse loofbossen in de jaren tachtig is de Kleine kaaszwam alleen aangetroffen in vier elzenbroekbossen en Elzen-Vogelkersbossen (16%, n= 25, Arnolds n.p.) en in één voedselarm eikenbos (3%, n= 37, Jansen, 1984). Nu zouden die percentages stellig hoger liggen. Vóór 1999 was de soort in Drenthe slechts uit negen kilometerhokken bekend en gold hij nog als zeldzaam. Tegenwoordig komt hij algemeen en verspreid door de gehele provincie voor, met een voorkeur voor beekdalen en andere vochtige streken. Hij wordt vaak gevonden in jonge landschappelijke beplanting met Es en andere loofbomen op voormalige, voedselrijke landbouwgrond. De toename in Drenthe strookt met de landelijke ontwikkeling. Vóór 1990 was de Kleine kaaszwam vrij zeldzaam en vrijwel beperkt tot basenrijke gronden in de IJsselmeerpolders, het

Skeletocutis nivea

rivierengebied en het westen van het land (NMV, 2013). Vooral op de zandgronden heeft hij zich sterk uitgebreid en ook daar is deze houtzwam nu algemeen. De expansie zal te maken hebben met de toegenomen voedselrijkdom van bossen en de toename van dood hout, maar mogelijk ook met het warmer wordende klimaat. De Kleine kaaszwam heeft een overwegend zuidelijke verspreiding en is in Scandinavië beperkt tot de meest zuidelijke delen (Hansen & Knudsen, 1997).

Squamanita odorata

Odeurzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 1, n>99: 2, trend ±, RL08: Bedreigd, eerste jaar: 1974.

De Odeurzwam is in Drenthe voor het eerst gevonden door Hans Geesink in 1974 in bungalowpark De Boterpol bij Wateren (km 214-547, 1974, herb. L.). Geesink (1975) schreef over zijn vondst in Coolia: "In het grote paddestoelenjaar 1974 zag ik op 15 september in de 'Boterpol', gemeente Diever (Dr), een klein paars-grijs schubbig paddestoeltje in losse grond langs een schelpenpad in wat geciviliseerd bosterrein staan. Enige opwindning maakte zich meteen van mij meester, een vinger diep de grond in om het zwammetje er in zijn geheel uit te halen, ruiken en ook in Drenthe was nu de beroemdste paddestoel van Nederland gevonden: *Squamanita odorata* (Cool) Imbach." De Odeurzwam dankt zijn roem aan het feit dat deze toch zeer opvallende soort pas in 1916 in Nederland werd ontdekt en als *Lepiota odorata* beschreven is door de legendarische Catherina Cool (Cool, 1918). Naar haar is later het contactblad van de Nederlandse Mycologische Vereniging genoemd: Coolia. De soort heeft een tot 3 cm grote, geschubde, lilagrijze tot donker violetbruine hoed en een lilagrijze steel die naar de basis toe violet geschubd is en overgaat in een geelachtige, ondergrondse knol waaruit de vruchtlichamen ontspringen, meestal enkele per knol. De sterke, aangename geur waaraan deze paddenstoel zijn naam ontleent, kan variëren van fruitig tot geparfumeerd. De soort is in ons land altijd zeldzaam gebleven en voornamelijk op de hogere zandgronden aangetroffen, met een opvallend zwaartepunt in Het Gooi en het aanpalende deel van de Utrechtse Heuvelrug (NMV, 2013). Sinds 1990 is hij slechts in elf atlasblokken gevonden. Hij is ook in andere delen van Europa gevonden, maar overal nog zeldzamer, zodat Nederland nog steeds als het centrum van de

wereldverspreiding geldt. De Odeurzwam lijkt vooral op te duiken op recent verstoorte grond na bodemverrijking (Arnolds et al., 1995). Ondanks het feit dat ons land veel verstoorte plekken kent, is de Odeurzwam merkwaardigerwijs altijd een schaarse en efemere verschijning gebleven. Van recente datum zijn waarnemingen in Drenthe uit jonge fijnsparrenbosjes op voormalig bouwland in het Buinerveld bij Buinen (km 251-549, 2004, herb. L.) en in landgoed het Kleuvenveen bij Anderen langs de N33 (km 243-557, 2005). Eerstgenoemde locatie was in dat jaar een rijke groeiplaats, waar de Odeurzwam zelfs gevonden kon worden door op de geur af te gaan. Daar was goed te zien dat deze soort parasiteert op een andere paddenstoel, de algemene Tweekleurige vaalhoed

(*Hebeloma mesophaeum*). Deze mycorrhizapaddenstoel was in dit bosje op dat moment zeer talrijk. Daar waar de Odeurzwam groeide, waren de vaalhoeden eromheen verschrompeld of er slecht aan toe. De knollen van de Odeurzwam zijn in feite misvormde vruchtlichamen van de Tweekleurige vaalhoed. De relatie tussen deze twee paddenstoelen is pas vrij recent ontrafeld door Redhead et al. (1994). Het is bijzonder merkwaardig dat de Odeurzwam er later nooit teruggevonden is, omdat het Buinerveld sindsdien

jaarlijks meerdere malen wordt bezocht in het kader van het paddenstoelenmeetnet en de Tweekleurige vaalhoed er nog altijd veel voorkomt. Ook bij het Kleuvenveen was de Odeurzwam tot nu toe een eenmalige verschijning, hoewel ook dit gebied regelmatig op de menukaart van mycologen staat. Deze ervaringen vormen een bevestiging van de stelling dat deze soort zich gedraagt als een onregelmatige gast waar geen staat op is te maken.

Steccherinum oreophilum

Doolhofraspzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 1, n>99: 2, trend ±, RL 08: Gevoelig (zeldzaam), eerste jaar: 1984.

De Doolhofraspzwam is een buitenbeentje onder de raspzwammen. De meeste soorten van dit geslacht hebben een hymenium met fijne, geïsoleerde stekeltjes. Bij deze soort is de structuur overwegend doolhofachtig, met overgangen naar onregelmatige gaatjes en stekeltjes. De vruchtlichamen staan gedeeltelijk hoedvormig af en hebben een behaarde witte tot roomkleurige bovenzijde. In het veld kan de Doolhofraspzwam worden aangezien voor de Melkwitte irpex (*Irpex lacteus*), een korstzwam die nog niet uit Drenthe bekend is. Microscopisch verschilt hij daarvan door de aanwezigheid van gespen en doordat de dikwandige cystiden een smalle, toegespitste top hebben. In Drenthe is de Doolhofraspzwam gevonden op drie locaties:

Zuidelijk van het Uffelterzand bij Uffelte (km 213-533, 1984, herb. BSW) op een tak van Boswilg in een spontaan bos, ontstaan op agrarisch grasland, en in twee aaneensluitende kilometerhokken bij Emmer-Erfscheidenvveen (km 262-536, 262-537, 2007, herb. B. de Vries) op dood hout van een populier in een kwijnende populierenplantage op voormalig bouwland. Elders in ons land zijn maar een paar vondsten bekend (NMV, 2013), onder meer in het centrum van Amsterdam, in een holle Spaanse aak in Artis (Chrispijn, 1999). De Doolhofraspzwam is ook op Europese schaal een zeer zeldzame soort (Krieglsteiner, 2000), die een voorkeur heeft voor loofhout (onder meer van populier, linde, Beuk en kers) in een voedselrijke omgeving.

Stropharia caerulea

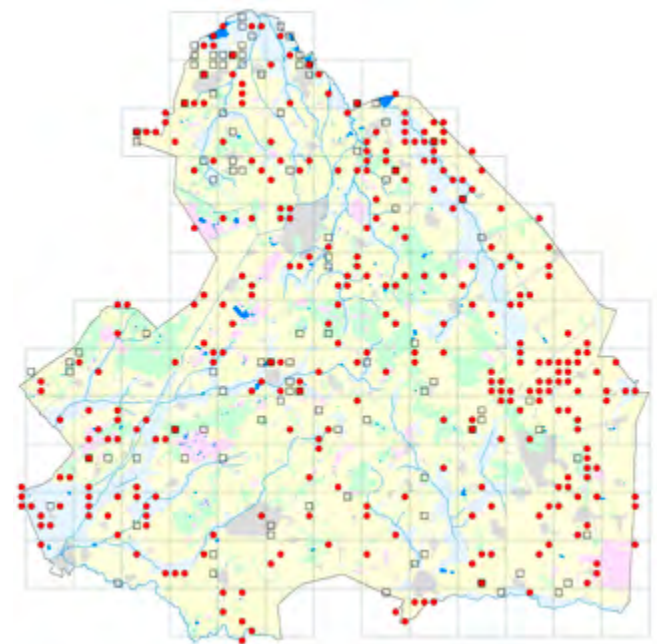
Valse kopergroenzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
3	0	0	0	0	0	0	1	41	208	176	47

OPN 1995: *Psilocybe caerulea*

Status: Vrij algemeen, n= 400, n<99: 105, n>159: 310, trend +, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1960. – Hab (n= 147): jonge bosaanplant 21%, droge, voedselrijke lanen 9%, droge, voedselarme lanen 8%, matig en sterk bemest grasland 8%, elzenbroekbos en wilgenstruweel 8%, parken en tuinen 7%, houtwallen en -singels 7%, open wegbermen en droog, schraal, zandig grasland 6%, voedselarm gemengd bos 5%, droog, voedselarm naaldbos 4%, vochtig, voedselrijk loofbos 4%, droog, voedselarm loofbos 2%, rest 11%. – Sub (n= 91): humus 78%, veen 11%, strooisel 7%, houtsnippers 1%, grond onbepaald 3%.

Tot 1980 werd deze soort doorgaans niet onderscheiden van de Echte kopergroenzwam (*Stropharia aeruginosa*; zie aldaar), hoewel de verschillen in het veld en onder de microscoop vrij opvallend zijn. Het gebeurt wel vaker dat bij zeer opvallende soorten pas vrij laat wordt ontdekt dat het in feite om een soortencomplex gaat, zoals bijvoorbeeld ook bij het Fluweelpootje (*Flammulina velutipes*; zie aldaar). Opvallend is de Valse kopergroenzwam zeker, want de kleur is jong even fraai blauwgroen als van zijn naaste verwant. Hij verschilt daarvan in het veld doordat de lamellen geen witte snede hebben en de steel in plaats van een echte ring een vage, vezelige ringzone heeft. Deze paddenstoel komt zeer algemeen door het gehele land voor, ook al liggen de dichtheden in zeer open gebieden, zoals het

noordelijke zoekleigebied, aanmerkelijk lager (NMV, 2013). In Drenthe is de Valse kopergroenzwam vrij algemeen, met opvallend hoge dichtheden in de oostelijke veenkoloniën waar veel paddenstoelen het juist laten afweten. Hij wordt vrijwel niet aangetroffen in de grotere bosgebieden, waar de Echte kopergroenzwam juist veel voorkomt. Dat heeft uiteraard alles te maken met verschillen in ecologie. Terwijl de laatstgenoemde soort ruw strooisel en houtresten in bossen op zure en tamelijk voedselarme bodems prefereert, groeit de Valse kopergroenzwam op voedsel- en (matig) basenrijke, humusrijke, zwakzure tot basische grond, niet alleen in bossen, maar ook vaak in open gebieden. Hij is het meest aangetroffen in jonge bossen op landbouwgronden, in lanen, bemeste graslanden,

wat verdroogde moerasbosjes op veraard veen, tuinen en parken. De Valse kopergroenzwam houdt van stikstofrijke omstandigheden en wordt daarom regelmatig tussen Grote brandnetel op ruderaal plekken gevonden. In Scandinavië komt de Valse kopergroenzwam

in vergelijkbare habitats voor (Knudsen & Vesterholt, 2008). In Zuidwest-Duitsland is het voornamelijk een soort van strooisel in bosranden en bermen van boswegen op kalk- en stikstofrijke bodems (Krieglsteiner & Gminder, 2010).

Tomentella coerulea

Blauw rouwkorstje

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0

Stat.: Uiterst zeldzaam, n=1, n<99: 0, n>99: 1, trend +++, RL 08: Niet beschouwd.

Doorgaans worden rouwkorstjes door mycologen met enig voorbehoud in het veld verzameld in de wetenschap dat een goede determinatie veel tijd vergt. De soorten van dit geslacht zijn daarom in deze Atlas ondervertegenwoordigd. Hoewel de wetenschappelijke en Nederlandse namen van deze soort verwijzen naar een blauwe kleur, is er in de praktijk weinig blauws aan te ontdekken, hoogstens een groenige zweem. Het Blauw rouwkorstje is een stevig aangehecht, okergeel, grijsbruin tot olijfkleurig korstje met een korrelig oppervlak. De rand- en basishyfen zijn meestal bleker tot bijna wit en glad. Alle dwarswandjes

hebben gespen en rhizomorfen ontbreken. De enigszins driehoekige sporen meten 6,5-8 µm en zijn voorzien van ongeveer 1 µm hoge stekeltjes. In de sporenvorm lijkt hij sterk op het Triangelrouwkorstje (*Tomentella puberula*, zie aldaar), waarmee het volgens diverse auteurs synoniem zou zijn (Hansen & Knudsen, 1997; Krieglsteiner, 2000). In Drenthe is het Blauw rouwkorstje gevonden bij Roswinkel (km 267-541, 2010, herb. CBS Utrecht), op een dode tak van loofhout in een jong rommelbosje. Verder is deze soort in Nederland alleen gemeld van Vlieland en Zuid-Beveland (NMV, 2013).

Tricholoma cingulatum

Geringde ridderzwam

jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	0	0	0	0	0	0	0	0	20	3	1

Status: Zeer zeldzaam, n= 10, n<99: 4, n>99: 9, trend ±, RL08: Kwetsbaar, eerste jaar: 1982.

Deze vrij kleine ridderzwam is eenvoudig herkenbaar aan zijn grijze tot grijsbruine, vezelige of fijnschubbige hoed in combinatie met de wollige, witte ring die als een manchete om de steel sluit. De Geringde ridderzwam is in Nederland matig algemeen, met name in de duinen, Zuid-Limburg, langs de randmeren in Flevoland, in het Lauwersmeergebied en langs de grote rivieren (NMV, 2013). Op de pleistocene zandgronden is de soort (zeer) zeldzaam op verspreide vindplaatsen. Dat geldt ook voor Drenthe. Opvallend zijn de concentraties op de minder zure, door keileem gebufferde gronden op de Hondsrug en in de streek rond Havelte, alwaar hij reeds sinds 1982 bekend is en nog steeds verschijnt. Ook op veel andere vindplaatsen is de Geringde ridderzwam plaatstrouw. Sinds de jaren tachtig gaat deze soort landelijk enigszins achteruit en hij staat nu als kwetsbaar op de Rode Lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008). De Geringde ridderzwam is een exclusieve mycorrhizasymbiont van wilgen en wordt in Drenthe het meest bij Boswilg gevonden. Hij heeft een voorkeur voor basenrijke zandgrond, meestal aan bosranden, slootkanten en bossingels op min of meer droge, humeuze grond, vaak langs schelpenpaden of anderszins met kalkhoudend substraat verharde paden. Uit natte wilgenbroekstruwelen is de soort niet bekend. Er is één melding onder populier bij het Boekweitenventje bij Gieten. In Baden-Württemberg, waar de Geringde ridderzwam wat minder zeldzaam is dan bij ons, is overigens geen voorkeur geconstateerd voor kalkhoudende gronden; wel geeft hij daar de voorkeur aan lichte, warme plekken (Krieglsteiner, 2001). In de duinen is de soort plaatselijk talrijk in half overstoven kruipwilgstruwelen achter de zeereep (Mekenkamp & Verbeek, 1993). Daar worden de ectomycorrhiza's van Geringde ridderzwam soms geparasiteerd door Stofzaad (*Monotropa hypopitys*), een bladgroenloze vaatplant, waarvan vroeger aangenomen werd dat hij saprotroof leefde of

rechtstreeks parasiteerde op boomwortels. Elders parasiteert de plant ook op andere ridderzwammen, met name de Muisgrijze ridderzwam (*Tricholoma terreum*) die bij dennen groeit en in de duinstreek de Narcisridderzwam (*Tricholoma sulphureum*), een mycorrhizapartner van eiken (Roobeek & Spruijt, 2012). Stofzaad is in ons land, net als ridderzwammen, sterk achteruitgegaan en uit het binnenland verdwenen. Hij is de afgelopen twintig jaar niet meer in Drenthe aangetroffen, maar kwam vroeger voor in de streek rond Anloo en in het Gietenerveld. De Geringde ridderzwam is in die omgeving nog wel recent aangetroffen. Wie weet laat deze fascinerende plant zich daar ooit weer eens zien.

<i>Vararia gallica</i>	Grootsporig toverkorstje	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0

Status: Uiterst zeldzaam, n= 3, n<99: 2, n>99: 1, trend ---, RL 08: Bedreigd, eerste jaar: 1982.

Het Grootsporig toverkorstje is een zeer dun, wit gevalletje zonder speciale veldkenmerken. Daarentegen is er microscopisch veel aan te zien; vandaar de Nederlandse naam. De soort heeft urnvormige basidiën van 20-40 x 5-6 µm en grote, spoelvormige sporen van 8-14 x 3-5 µm; in het weefsel zitten boomvormige en dichtoom vertakte, tot 30 µm brede elementen, naast cystiden met half afgesnoerde topjes. De meest opmerkelijke tovenarij is dat de dikke wand van de boomvormig vertakte elementen rood kleurt in jodium. Het Grootsporig toverkorstje groeit op twijgen van loofbomen en op afgevalen bladeren en dode stengels van

kruidachtige planten (Jülich, 1984; Bernicchia & Gorjon, 2010). In ons land is het Grootsporig toverkorstje een grote zeldzaamheid met een handvol zeer verspreide vindplaatsen (NMV, 2013). De soort is sterk achteruitgegaan en staat daarom als bedreigd op de Rode lijst (Arnolds & Veerkamp, 2008). In Drenthe kennen we drie vondsten: twee van Holtinge bij Uffelte (km 212-533, 212-534, 1982, herb. BSW), op dode takken en houtfragmenten van Boswilg in een spontaan jong loofbosje op voormalige landbouwgrond, en één bij de Anserdennen (km 220-533, 2000, herb. B. de Vries), in een verschalende weide op dode stengels van Pitrus.

<i>Volvariella surrecta</i>	Parasietbeurszwam	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
		0	0	0	0	0	0	0	0	1	17	6	0

Status: Zeldzaam, n= 23, n<99: 3, n>99: 21, trend +++, RL08: Thans niet bedreigd, eerste jaar: 1982. – Hab (n= 12) jonge, voedselrijke bosaanplant 42%, voedselrijke lanen 17%, droog, voedselrijk naaldbos 8%, voedselrijke loofhoutsingels 8%, droog, voedselrijk gemengd bos 8%, vochtig, voedselrijk loofbos 8%, loofbos onbepaald 8%.

De Parasietbeurszwam is een onmiskenbare soort, vanwege zijn uiterlijk en vanwege zijn groeiwijze. Deze vrij kleine tot middelgrote, witte beurszwam groeit namelijk op vruchtlichamen van andere, grotere plaatjeszwammen, in Drenthe voor zover bekend steeds van de Nevelzwam (*Clitocybe nebularis*). In de literatuur worden ook vondsten op de Knotsvoetretrechterzwam (*Clitocybe clavipes*) en diverse ridderzwammen (*Tricholoma* spp.) gemeld (Krieglsteiner, 2003). Het is overigens niet helemaal duidelijk of de Parasietbeurszwam altijd een parasiet is, zoals de naam aangeeft. De vruchtlichamen waarop deze paddenstoel groeit zijn vaak al aan het vergaan, zodat wel geopperd is dat hij saprotoof leeft, zoals andere soorten van het geslacht (Krieglsteiner, 2003). Dit klopt niet met onze waarnemingen. Wij constateren vaak dat de geïnfecteerde nevelzwammen ernstig misvormd zijn met gekroesde lamellen en soms doet een donzig wit mycelium op verwrongen vruchtlichamen al vermoeden dat de Parasietbeurszwam in aantocht is. Volgens Gerhardt (2008) produceren aangetaste nevelzwammen geen rijpe sporen. De Nevelzwam verschijnt vrij laat in het jaar, dus de

Parasietbeurszwam logischerwijs ook; de meeste vondsten zijn van oktober en november. Hij is vrij plaatstrouw, wat aangeeft dat hij waarschijnlijk niet erg schadelijk is voor de zwamvlok van zijn gastheer. Hoewel de Nevelzwam algemeen voorkomt, is de Parasietbeurszwam in Drenthe zeldzaam met verspreide groeiplaatsen. Beide paddenstoelen zijn sterk toegenomen ten opzichte van de periode voor 1999, de Parasietbeurszwam in verhouding iets meer dan de Nevelzwam, maar de meldingsbereidheid bij een vondst van de Parasietbeurszwam ligt uiteraard hoger dan bij de Nevelzwam. De Parasietbeurszwam volgt de Nevelzwam in allerlei bossen op voedselrijke bodems, onder meer in recent aangeplante recreatiebosjes, ruilverkavelingssingels, wegbermen en sparrenplantages op voormalig bouwland. Landelijk is de Parasietbeurszwam ook vooruitgegaan en tegenwoordig matig algemeen op het pleistoceen, in de duinen en in Flevoland, maar zeer schaars in laagveen- en kleistreken (NMV, 2013).